

KOLMULJASPEAS KOLM TARKPEAS

VALIMIK
BURJAADI
MUINASJUTTE

KOLM ULJASPEAD KOLM TARKPEAD

VALIMIK BURJAADI MUINASJUTTE

TALLINN KIRJASTUS «EESTI RAAMAT» 1981

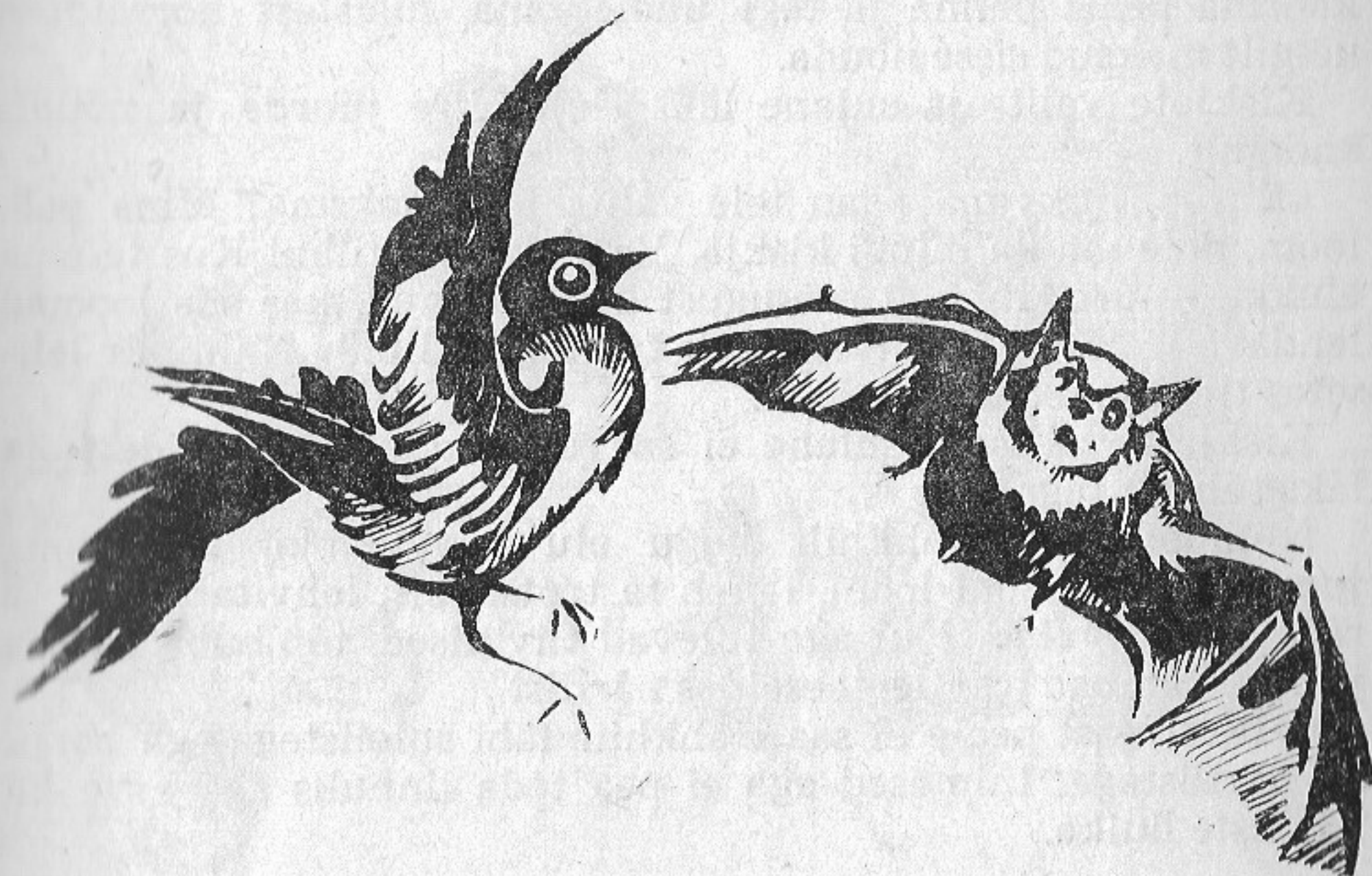
Originaali tiitel:

Три молодца, три мудреца

Сказки

Бурятское книжное издательство
Улан-Удэ, 1975

TÖLKINUD **MARGUS VEANES**
ILLUSTREERINUD VÄINO TÕNISSON

Bavasan Abidujev

NAHKHIIR

Kord ennevanasti kohustanud suleliste valitseja linnurahvast endale andamit maksma, ühe oma sulastest aga saatnud makse koguma.

Lendaski see nahkhiire juurde ja hakkas andamit nõudma. Nahkhiir ajas kohe rinna kummi ja teatas uhkelt:

«Mis mina siia puutun? Ei mina maksa mingit maksu! Kas te siis ei tea, et mina olen hoopis näriliste soost! Vaadake mu hambaid!» Nahkhiir avas suu ja näitas tervet rida väikeseid hambakikse.

Nii ei saanudki suleliste valitseja sulane Nahkhiirelt mingit maksu ja lendas tühjalt tagasi.

Peagi otsustas ka kiskjate valitseja oma alamatele maksu-

koorma peale panna ja tegi ühele oma sulastest korralduse kõigilt maksud sisse nõuda.

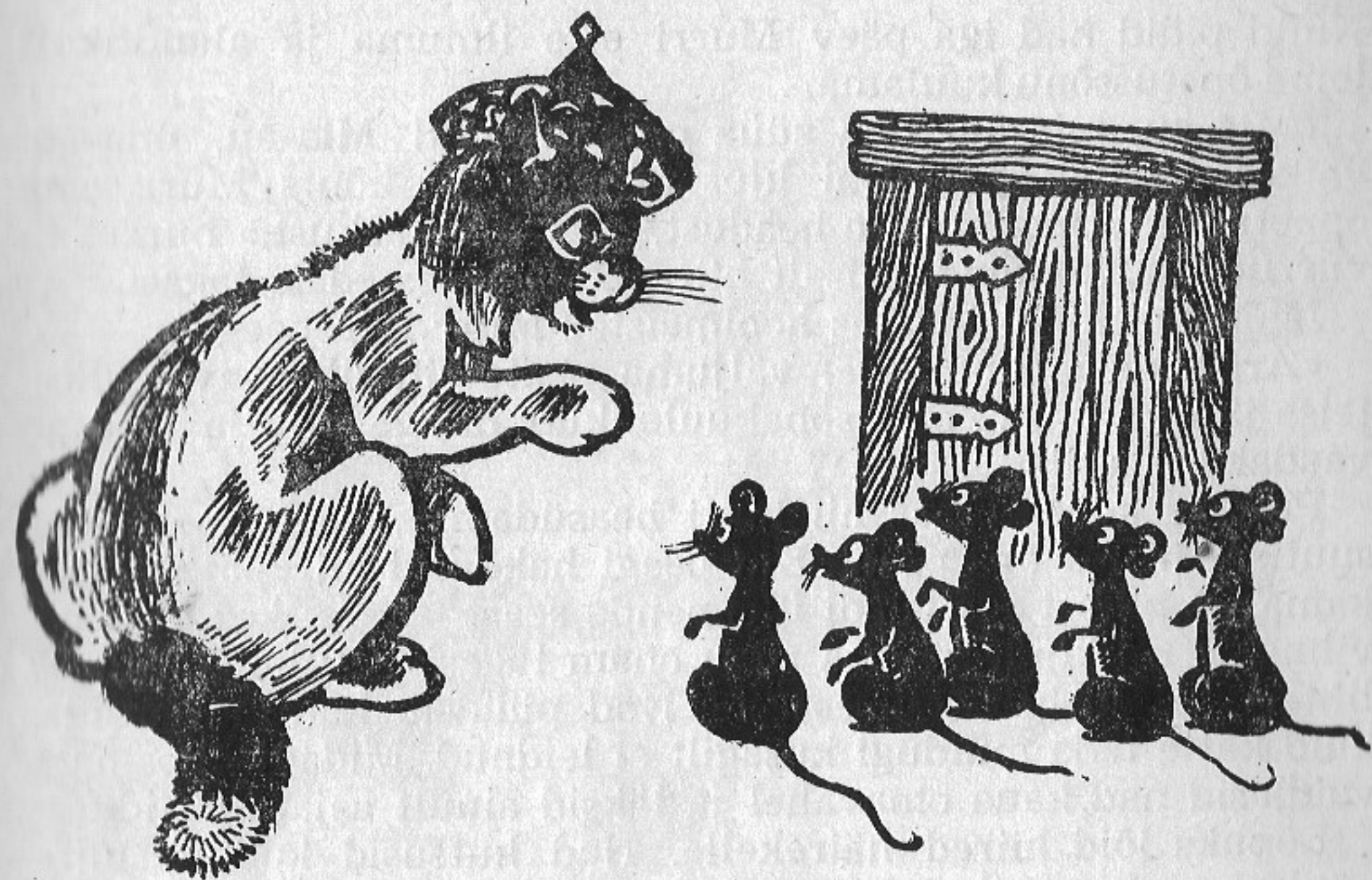
Kiskjate valitseja sulane läks Nahkhiire juurde ja nõudis andamit.

«Ei tea, miks ma pean teie valitsejale maksma? Mina pole loom, pole ma ka mingi kiskja. Vaadake mu tiibu! Kus te oma elukate juures midagi seesugust olete näinud, kas siis loomad lendavad? Ma ei kavatsegi maksta — olen lind!» Nahkhiir lehvitab tiibu ja lendas minema.

Kiskjate valitseja sulane ei saavutanud samuti midagi ja läks tühjalt tagasi.

Niimoodi see Nahkhiir kogu elu kavaldabki. Kui tema juurde ilmub mõni loom, läheb ta trotsi täis, lehvitab tiibu ja räägib, et on lind. Kui aga tulevad tiivulised, tõmbub ta turri ja ajab hambad irevile, teeseldes närilist.

Sellest ajast peale ei saa Nahkhiir läbi sulelistega ega harju närilistega. Inimesed aga ei pea teda linnuks ega arva ka näriliste hulka.

Bavasan Abidujev

KOOLMEISTER MURR

Elas kord punane kõuts hüüdnimega Murr. Tal oli suure vembumehe kuulsus ja ta oli väga kaval.

Ükskord käskis seesama kõuts hallidel hiirtel enda juurde ilmuda. Rumalad hiirepojad, kes ei julgenud kõutsi käsust üle astuda, rivistusid tema ette üles. Hirmust värisedes jälgisid nad kõuts Murri iga sammu ja liigutust. Too aga tegi, nagu poleks tal hiirtest sooja ega külma. Kavalalt rohelisi silmi kisitades teatas kõuts Murr hiirtele, et nüüdsest peale hakkab ta neile kirjatarkust õpetama. Hiired ajnult püksusid haledalt nõusoleku märgiks: katsu sa kõutsile endale vastu rääkida!

Nüüd pidid nad iga päev Murri ette ilmuma ja alandlikult tema õpetussõnu kuulama.

«Mia-au, mia-au, liha süüa on kahjulik! Mia-au, mia-au, väikesi loomakesi ei tohi kiusata,» alustas kõuts Murr oma õppetundi. «Õpetan teile headust, õilsust ja tarkust,» nurrus ta yurrudesse, kõndides laisalt hiirepoegade ees edasi-tagasi.

Iga tunni lõpul hoiatas koolmeister Murr hiirepoegi: «Ärge korda unustage: väljuma peate siit ükshaaval, üks-teise järel. Noh... olge sõnakuulelikud, minge koju ja... ärge vaadake tagasi!»

Punane kõuts oskas nii hästi heasüdamlikkust teeselda, et suutiski hiired ära petta. Ent peagi hakkasid hiirepojad märkama, et pärast iga tundi üks nende seast — see, kes oli rivis viimane, miskipärast oma urguga enam tagasi ei tulnud. Esiotsa lihtsameelsed hiired imestasid. Nad püüdsid kadunut otsida, kuid kätte teda muidugi kusagilt ei leidnud. Midagi taipamata vaidlesid nad kaua omavahel ja läksid ainult asjatult riidu.

Lõpuks löid hiired häirekella. Nad kutsusid kokku suure hõukogu, sõna anti seal kõigile. Igaüks piiksus oma joru, lärmi ja süsis palju.

Siis aga kargas üks peenikese sabaga hiireke tagumistele hõppadele ja piiksus südilt:

«Mulle näib, et meie õpetaja pole just teab kui õilsameelne. Kuulake nüüd. Ta laseb meil alati enda juurest lahkuda ükshaaval, ja kunagi ei luba kellelgi tagasi vaadata... Siin on midagi korrast ära. Teate... Mulle tundub, et ta püüab meie desid-vendi. Ja siis ise maiustab!»

Hiired kohkusid kohutavalt. Või veel! Igaüht neist ootas ju armus saatus: kõik nad võisid sattuda oma õpetaja hammaste vahele. Aegamisi hiired toibusid, hakkasid siia-sinna sagima, abisegi piuksuma. Siis pandi pead tööle, kuidas kõuts Murr aljastada.

«Kui me kõik korraga välja jookseme,» ütles üks hiirtest, tekib väljapääsu juures rüselemine. Niisugune korralagedus ei vastaks kindlasti meie õpetajat...»

«Aga kui seoks õpetaja Murri kaela kellukese?! Kui ta

tõesti nii verejanuline on, jääb ta tingimata vahele. Üritades viimast hiirt kinni püüda, hüppab ta sellele järele, sel hetkel aga hakkab kelluke helisema. Meie kõik vaatame kohe tagasi ja näeme, mida ta teeb,» pani ette kõige arukam hiir.

Nii otsustatigi teha. Aga kuidas kõuts Murri kaela kelluke kaela riputada? Pärast pikki vaidlusi mõtlesid hiired siiski välja, kuidas teda petta. Nad leppisid kokku, et avaldavad tunni ajal kõuts Murri kasulike õpetuste eest tänu ja kingivad talle tollesama kellukese kui pühakumärgi.

Järgmisel päeval, igavledes õpilaste ootel, jõnksutas kõuts Murr laisalt oma kohevat saba. Niipea kui tund algas, pidas üks hiirtest liigutava kõne ja sidus koolmeister Murri kaela nägusa lehviga kellukese.

«Liha te ei söö, peate kinni vandetootusest, elate väga elu. Valisime teid pühakuks,» nii ütles hiir.

Kui tunnid lõppesid, jooksid esimesed hiired kärmesti välja, aga kaugale ei läinud. Nad peatusid väljapääsu juures, jäid vagusi ning ajasid kõrvad kikki. Ja ennäe, viimane hiir polnud jõudnud veel väljuda, kui kelluke valjusti helisema lõi.

Hiired jooksid kähku tagasi ja nägid, kuidas «püha» Murr hiirepoega-vaesekest tugevasti oma küünte vahel hoidis.

Nii paljastasid hiired punase kõutsi ning sellest ajast saadik kannabki ta säärast hüüdnime — Koolmeister Murr.

Bavasan Abidujev

JÕUMES KÕUTS

Ühe vanaäti juures elas hallitriibuline Kõuts — hiirte ja rottide hirm. Ta valvas hoolikalt peremehe vara.

Ükskord kõndis ta peremehe kannul taigasse. Kuni ta ümber pöösaste tiirutas, kuni jämedaid puuhiiglasti uuris, ei pannud ta tähelegi, kuidas peremehest maha jäi ja ära eksis.

Kui Kõuts oli peremehe silmist kaotanud, ei sattunud ta põrmugi segadusse. Ja miks ta pidigi segadusse sattuma? Nii liblikad kui ka väikesed linnukesed — kõik kartsid teda, otse- kui Kõuts polekski mitte metsas, vaid oma maja õuel.

Ta otsustas veidi jahti pidada ning läks mööda metsarada ikka edasi ja edasi, kuulatas metsasahinaid, jälgis tähelepanelikult linnukesti.

Kassi märkas uudishimulik Rebasemamsel. Ta mukkis end üles, ajas saba kohevile ja istus Kõutsi ette teerajale.

«Ma ei ole teid meie taigas kunagi varem kohanud. Väga rõõmustav teiega tuttavaks saada,» ütles Rebasemamsel viisakalt. «Õelge, palun, kuidas on teie nimi? Huvitav oleks teada, kustkohast ja missuguse tähtsa asja pärast te suvatsete meie kanti ilmuda. Või kiirustate kuhugi? Saagem tuttavaks: mina olen Rebane Punasaba, kõigi loomade õde ja abistaja.»

«Tulin taigasse selleks, et kõik metsloomad üle lugeda ja siinkord majja luua. Minu nimi on Kõuts-Jõumees. Hakkan teile valitsejaks!» vastas Kõuts tähtsalt. Ning tõmbas silmad tigevalt pilukile, sirutas küüned välja ja ajas saba kohevile.

Rebasemammasel ehmus tõemeeli, kuid leidis, et niisuguse ohtliku kiskjaga poleks paha sõprust pidada. Kaval Rebane ütles Kõutsile mesimagusal häälel:

«Kutsun teid enda poole külla, austatud Kõuts-Jõumees. Tulge homme hommikul, kostitan teid kenasti.»

Kõuts-Jõumees võttis küllakutse väarikalt vastu.

«Siis on hästi. Ootan teid hommikul,» kordas Rebasemamsel ja tegi sügava kummarduse.

Koduteel jõudis Rebane kõikjal levitada ärevat kuuldust:

«Kuulake suurt uudist! Meie juurde suvatsetes ilmuda Kõuts-Jõumees ise! Ta tunneb viimseni kõiki loomi taigas ja nüüdsest peale hakkab ta meid valitsema. Kas kuulete mind, metsaelanikud?»

Järgmisel päeval hakkas Rebane külalist ootama. Ta tahtis Kõuts-Jõumehele tutvustada ka oma kaht vanha sõpra — taiga peremeest Mesikäppa ja Halli Hunti. Nõnda siis, ootusärevusest värisedes, läks ta metsalagendikule külalisele vastu. Rebase kannul, veidi maad tagapool, sibasid kartlikult tema sõbrad.

Kõuts-Jõumees kõndis pehmelt käppadele astudes ja käigu pealt sabaga mängides aegamisi mööda taigarada.

Rebasemamsel haistis teda juba kaugelt ja jõudis oma sõpra hoiatada:

«Tuleb! Seal meie külaline ongi!»

«Küllap on tähtis külaline, kui Rebane nii ähmi täis läks. Mul hakkas ka nagu kõhe. Istun parem siia kase taha. Vaatan

teda algul eemalt. Kui ta on pehme ja leplik loomuga, siis ehk võib ka lagedale ilmuda,» sosistas araks löönud Mesikäpp häält tasandades. Ta tatsas kase taha, mille torm oli hiljuti maadligi painutanud, ja peitis ennast okste varju ära.

Kõuts-Jõumees kõmpis uljalt metsavälule. Äkki kuulis ta läheduses linnukese siutsumist. Et oks, millel lind istus, oli päris ligidal, tasandas Kõuts sammu, tõmbus küüru ja hakkas linnule juurde hiilima. Keegi ei jõudnud veel silmaga pilgutada, kui Kõuts oli juba oksale hüpanud. Hall Hunt nägi kõike seda pealt ja ehmus väga. Tuleb välja, et Kõuts-Jõumees on väga osav ja julm kiskja! Paremini on temast eemale hoida. Hunt tõmbas saba jalge vahele ja pistis punuma.

Kõuts-Jõumees polnud lindu kätte saanud ja istus veidi löödult oksal. Kui ta ennast mahalangenud kase poole pööras, sulges Mesikäpp hirmu pärast käppadega silmad. Seejuures liivas ta oksa, oks liikus.

«Oo, seal on hiir!» rõõmustas Kõuts-Jõumees ja sööstis noolena alla.

Niipea, kui Karu nägi, et tema poole sööstab kohutav metsaelajas, pigistas ta silmad kinni, kaotas hirmu pärast meele-märkuse ja langes surnult maha.

Rebasemamsel mõtles õudusega, et Kõuts-Jõumees tegi ainsa hüppega taigaperemehele otsa peale. Ja kus siis Hunt on? Rebane jooksis siia-sinna, ei leidnud sõpra kusagilt ja pages samuti taigasse.

Kõuts-Jõumees jäi metsavälule üksinda. Ta otsis Rebast siit ja sealt, ei leidnud, turtsatas pahuralt ja hakkas tigevalt kräunuma. Siis käis Kõuts kogu välu läbi ning leidis madalalt kannutüükalt lihatükikesed. See oli võõrusroog, mis varutud tema kohtumiseks Rebasega. Kõuts-Jõumees asus aplalt söögi kallale. Vitsutanud kõhu täis, viskas ta end mõnuga siruli, sulges oma rohelist silmad ja hakkas nurru lööma. Kõuts-Jõumees muigas endamisi, meenutades argpükstest taigaelanikke. Nüüdsest peale tunneb ta ennast ka taigas tõelise vägilasena.

Kõuts-Jõumees puhkas ennast välja, tõusis püsti, soputas karvad kohevile ja kõndis tagasi koju oma peremehe juurde.

Apollon Šadajev

KOLM ULJASPEAD, KOLM TARKPEAD

Stepijõe Kuduni orus elasid kord kolm venda, kolm heasüdamlikku noormeest. Oruelanike hulgas olid nad kuulsad oma taibukuse poolest. Kui inimesed omavahel vaidlema läksid, tõttasid nad kolme venna juurde õigust otsima. Kuulanud vaidlejaid tähelepanelikult ära, oskasid vennad ka kõige keerukama sasipuntra niimoodi lahti harutada, et igaüks asjast aru sai ja vaidlus kõige õiglasemal kombel lahenes. Seepärast hüütigi vendasid tarkpeadeks. Kuid tarkpead olid alles varsaeas: nad polnud veel kahekümneaastasedki.

Ükskord ööbisid vennad kaheksakandlises jurtas, kauges burjaadi rändlaagris. Jurta peremees oli kogu oma varanatuksesega suvekarjamaale sõitnud, ning noormeestele oli jäänud

vaid tühi eluase. Ka peremeest ennast polnud vennad kunagi näinud.

Kõigist varem tõusis hommikul vanim vend. Ta kõndis õues ringi, ja kui tagasi tuli, ütles:

«Belle jurta peremehel on hall mära varsaga, tal on ka hall koer.»

Siis läks keskmine vend ennast pesema. Ta tuli tagasi ja teatas:

«Minu arvates pole jurta peremees just päris pime, aga ta pole ka hea nägemisega. Õigupoolest ei näe ta vasak silm.»

Sel ajal noorem vend alles ärkas. Ta ringutas magusalt, vaatas ringi, sügas kukalt ja tähendas:

«Te räägite peremehest. Aga mina tean üht-teist ka pere naisest. Mulle tundub, et tal on vasak jalg haige ja et ta sellepärast lonkab.»

Vennad panid peagi kompsud kokku ja asusid teele. Nad läksid mööda steppi ja jõudsid järele selle jurta pererahvale, kus nad öö olid veetnud. Karjus oli vana mees ja lonkis aeglaselt suure lambakarja kannul. Tagapool veeres kraami täis kuhjatud vanker, mida vedas hall mära, kelle kõrval kepsutas vallatu varss. Hobust juhtis nõder vanaeit. Kui vennad pererahva juurde astusid ja juttu tegid, hakkas nende peale klähvima hall pulstunud koeranäss. Vanamees ajas peni eemale, jäi noormeestega seisma ja pani piibu põlema. Vanaeit ronis vankrilt maha, kõndis ümber sõiduriista, kohendas sedelgarihma. Vennad panid tähele, et vanaeit liipas vasakut jalga.

Vennad tänasid pererahvast öömaja eest ja läksid oma teed.

«Mul oli õigus, et tal on nii mära, varss kui ka koer,» alustas juttu vanem vend, kui nad olid lambakarjusest veidi kaugemale jõudnud.

«Aga kes arvas ära, et vanamees on vasakust silmast pime?!» hüüdis keskmine vend.

«Kas veendusite, et tema eit on lombakas?» kostis noorem vend vankri poole osutades.

«Oleme ikka vahvad sellid küll!» hüüdsid nad kooris ja puhkesid lõbusalt naerma.

Vanamees-lambakarjus kuulis vendade lustakat naeru, pea-

tus ja hakkas neid tähelepanelikult jälgima. Vennad aga läksid edasi ja jätkasid jutuajamist. Noorem ja keskmine vend küsisid vanemalt:

«Ütle õige, vennas, kuidas sa hommikul ära arvasid, et vanamehel on mära, ja veel halli karva? Ning ka koera kohta arvasid sa õigesti.»

«Noh, see on lihtsamast lihtsam, kui oled hästi tähelepanelik. Nii inimene kui ka koer jätavad endast mitmesuguseid jälgi maha. Läksin õuele ja luusisin seal ajaviiteks ringi. Märkasin koerakuuti, selle küljes aga karvatorte, lasipuul olid samuti karvad, kuid hobuse omad. Samas oli näha ka väikeid kabjajälgi. Selge, et seal oli varss ennast vastu mära külge hõõrunud.»

«Seleta nüüd sina, keskmine vend, kuidas sa teada said, et peremehe vasak silm on vilets?» küsisid vanem ja noorem vend keskmiselt.

«Pesin ennast kiirustamata. Võtsin peoga vett ja nägin, et pesunõu lekib. Vasakust nurgast tilkus vaikselt tilk tilga järel. Peremees aga polnud seda nähtavasti märganud, sest muidu oleks ta pesunõu kindlasti ühes võtnud, et see külas tinutaja kätte anda. Aga ta jättis pesunõu siia. Kui ta ei näe, et tal nina all pesunõu tilgub, on mees järelikult pimedavõitu arvanud mina.»

Siis pöördusid vanem ja keskmine vend noorema poole ja palusid ka teda oma mõistatamist nendega jagada. Ta oli ju voodis istudes kohe ära arvanud, et vanaeit on lombakas. See oli vast kõige keerukam olnud.

«Magasin ju tema voodis,» ütles noorim. «Ase oli väga kõva, mul oli ebamugav ja ma veeresin kogu aeg ühe ääre peale. Tuli välja, et voodi on paremale poole kaldu. Nähtavasti lamas vanaeit alati parema külje peal ja astus voodist ainult ühelt poolt välja, sest kartis osatada haiget jalga. Ja ongi kogu tarkus. Siin polnud ju midagi mõelda, igaüks meist oleks selle peale tulnud,» muigas noorem vend.

Kõik olid rääkinud veenvalt ja jäänud üksteise seletustega rahule. Ning vennad puhkesid taas naerma.

Vanamees aga seisis kaua ja vaatas neile järele, nägi, et ven-

nad mitu korda ümber pöördusid ja tema poole näpuga näitasid. «Päevselge, et irvitavad mu üle,» mõtles ta. «No küll on häbematud, näo ees tänavad, aga selja taga naeravad välja! Ise käivad ringi lapitud pükstes, aga heidavad nalja teise vaevase üle. Seda ma küll nii ei jäta!» Ja vanamees kaebas vennade peale khaanile, palus neid karistada.

Kolm noormeest kutsutigi khaani juurde, too küsis rangelt:

«Miks te vanainimestest mööda sõites nende arvel kurja nalja teete? Mis õigusega te inimesi solvate?»

«Veel enne, kui seda vanameest nägime, mõistatasime ära, et ta on vasakust silmast pime, et tal on hall mära ja ka hall koer. Arvasime isegi selle ära, et tema eit lonkab vasakut jalga,» selgitas vanem vend.

«Meike lihtsalt meeldib ära arvata asju, mida me pole eales näinud. Kujutlusvõime on ju mõistusest etem. Mõistus ilma kujutlusvõimeta pole krossigi väärt,» lisas teine vend.

«Kui meile on teada inimese harjumused, kõnnak või tema asjad, siis püüame nende tunnuste järgi üksteisele jutustada, missugune on selle inimese iseloom ja mida ta üldse endast kujutab. Mõistatamine on meile ainult meelelahutuseks. Aga kui me oleme kõik õigesti ära arvanud, miks siis mitte heast meelest naerda?» ütles noorem vend.

«Kuid oma pilgetega solvasite vanainimesi. Selle eest saate karistada,» ütles khaan ja käskis vennad vangikongi heita, et nad tulevikus teaksid: inimese hädad saavad alguse tema talitsematust keelest.

Vennad viidi ühe suure aida teisele korrusele ja pandi luku taha, ukse juurde aga jäeti valvur.

Ent khaan oli otsustanud kontrollida, kas poisid on tõesti nii nutikad, et nad mitte midagi nägemata ja kuulmata suudavad kõik õigesti ja täpselt ära arvata. Ta käskis teenritel viia aida esimesele korrusele suure kirstu, selle sisse aga panna kasti, millesse omakorda pidi mahtuma elus seapõrsas. Khaan ise jälgis kogu seda toimingut pealt, manitses teenreid iga kord sõrmega vaikusele, kui need juhtusid kogemata müra tegema. Ühesõnaga, põrsas suleti kasti peaaegu käratult. Igatahes kolm noormeest ei võinud näha ega teada, mis all sündis. Lah-

kudes käskis khaan valvureil ukse taga pealt kuulata, mida vangid räägivad, ja kõigest kuuldust talle ette kanda.

Nõnda siis istusid kolm venda, kolm noort nupumeest aida, olles nii ootamatul kombel ilma jäänud kõige kallimast elus — vabadusest. Noorem vend muutus kurvameelseks ja katkestas esimesena rusuva vaikuse:

«Õhtu on juba käes, inimesed istuvad söögilauda, meil aga ei jää muud üle kui nukrutseda.»

Keskmine vend patsutas talle rahustavalt õlale ning tuletas kõigile meelde head, vana ja tarka nõuannet: raskel hetkel on eriti vajalikud reipus ja meelekindlus. Siis küsis ta vanemalt vennalt, millele too mõtleb ja mida praegu tunneb.

«Räägid õigust, keskmine vend, pole mõtet enneaegu nina norgu lasta,» ütles vanem vend. «Olgugi et me ei viibi vabaduses, on meie päralt mõistus. Ei upu ta vees, ei põle ta tules, ei saa teda varastada. Aga ma mõtlen vaata millest. Meie all tegid inimesed midagi. Kuulsin, et seal pandi paika midagi suurt ja rasket. Mis sa arvad, keskmine vend, mis asi see võiks olla?»

Keskmine vend vajus mõttesse, vaikis viivu ja ütles siis:

«Muidugi, oma silm on kuningas. Seda, mis seisab nina all, näeb küllap igaüks. Teie aga tahate, et eristaksin varest rongast.»

Sellegipoolest tundub mulle, et selle suure ja raske sees on samasugune neljakandiline, puust tehtud ja eelmisest väiksem asi. Selge — see on kast. Kuid nüüd on küsimus selles, mis on kasti sees? Võib-olla arvasid sina ära, meie noorem vend?»

«Arvasin ära või mitte, kuid oletan, et sinna on pandud mingi loom. Inimese kõrv tabab isegi selle ära, kui putukas peina uuristab. Loom aga teeb häält ja liigutab ennast. Ka kärbsed lendavad siit alla, neile meeldib olla seal, kus pahasti lehkab. Haisu, isegi kui see on kasti peidetud, on ikkagi kaugete tunda. Seast hullemini aga ei haise ju keegi. Nii arvan mina.»

«Mis seal's ikka, elame — näeme,» ütles vanem vend.

Valvur kuulas ukse taga seda jutuaajamist tähelepanelikult pealt ning oli noormeeste kujutlusvõimest üllatunud. Ta läks

khaani juurde ja kandis talle kõigest järgemööda ette. Teener oli khaanile ustav ning rääkis seepärast ainult tõtt. «Kust küll on poistel selline ennenägematu anne?» imestas khaan. «Nad mõistatasid tõepoolest õigesti ära selle, mida polnud näinud, said teada seda, mida neile polnud näidatud. Niisiis, nemad ongi needsamad nupumehed, kellest räägib kogu org.»

Khaan käskis noormehed enda juurde tuua. Ta vabandas vendade ees, kostitas neid veini ja söögiga ning laskis nad siis kõigi nelja tuule poole minema.

Kolm tarkpead astusid väravast välja ning ohkasid alles siis kergendunult. Ent kõhedusetundest ei saanud nad ikka veel lahti.

«Khaan ei küsinud miskipärast enam midagi, samuti ei selgitanud ta, miks meid äkki vabaks laskis. See-eest jättis viisakalt jumalaga ja kostitas heldelt. Kuid mulle tundus, et võõrustoit oli tehtud mitte lamba-, vaid koeralihast,» ütles vanem vend.

«Ahhaa, tabasid ära. Suu pole sul seinapragu, teab, mis kibe, mis magus. Ka mina mõtlesin söögi ajal, et khaanil on kaks puljongit: üks nagu vesi, teine aga veelgi lahjem. Ja veel mõtlesin ma, et khaani veinil oleks nagu inimvere mekk juures olnud,» vastas keskmine vend ja vaatas noorema poole.

Noorem vend kuulas vanemaid ja ütles nõnda:

«Kas tõesti on khaan kunagi inimese hukka saatnud? Mulle ei meeldinud miskipärast tema silmavaade. Nägin, et teile ei maitsenud liha, nägin, kuidas te nagu krimpsutades veini rüüpasite. Siis hakkasin khaani jälgima, aga tema ei kannatanud minu pilku välja: silmad hakkasid tal pelglikult vilama. Nähtavasti sunnib teda must südametunnistus otsest pilku vältima.»

Nõnda rääkisid isekeskis kolm uljaspead, kolm tarkpead, ega aimanudki, et nende kannul kõndis khaani teener, kes oli saadetud nende juttu pealt kuulama. Niipea kui teener kuulis noorema venna sõnu, tõttas ta oma peremehe juurde ja rääkis sellele kõik ära.

Khaani käsu peale toodi kolm venda otsemaid tagasi ja

bandi uuesti luku taha. Khaan oli kohutavalt vihane ja ähvar-
tas vennad laimamise eest eluks ajaks vangikongi heita.

Kuuldus sellest, kuidas ja mille eest kolm tarkpead olid
inni võetud ja miks khaan oli nende peale vihastanud, levis
kiiresti üle kogu maa. Inimesed sosistasid isekeski kartlikult,
hundsid vendadele kaasa, kuid ei teadnud, millega neid aidata.

Sellest, mis oli juhtunud tarkpeadega, sai teada khaani
vanaema. Ta tuli lapselapse juurde ja hakkas teda küsitama,
kuidas teada saada niivõrd karmi karistuse põhjust.

«See on tõsi, et ma lasksin neid karmilt nuhelda raske süü-
teo ja solvamise eest. Need tänamatud lubasid endale minu
eest irvitada. Söötisin neil kõhud liha täis, nemad aga väitsid,
et see olevat olnud koeraliha. Juba ainuüksi, niisuguse vale
eest oleks võinud nad vangikongi heita,» välgutas khaan tige-
dalt silmi ja pigistas käed rusikasse.

«Mis lihaga sa neid siis kostitasid?»

«Kostitasin neid, nagu häid külalisi kunagi, rasvase lamba-
lihaga.»

«Mu kallis pojapoeg, aga neil on ju peaaegu et õigus. Palju
aastaid tagasi laastas meie orgu kohutav taud, kariloomad
pödesid kõikjal, said viimseni hukka. Meil jäid tookord ellu
vaid kaks utekest. Lasksin siis vaeste orvukeste juurde koera,
kes oli äsja poeginud. Koera piimaga kasvasid uted üles. Need-
samat talled saidki hiljem aluseks meie praegusele karjale.
Arvatavasti rändab too koerapiim kuni tänaseni lammaste
veres edasi. Tuleb välja, et poistel oli õigus. Süda ütles mulle,
et asjatult nad rääkima ei hakka.»

«Võib-olla oligi nii. Kuid need nupumehed ütlesid veel, et
minu veini hulka on segatud inimverd. Kas mul pole siis õigus,
neid niisuguse vale eest vangikongi saata?»

«Oota, mu pojapoeg. Kustkohast sinu teenrid selle veini võt-
sid? Ega mitte sellest vaadist, mis aidas seisab?»

«Jah, seal on jahe, minu teenrid valasid hiljuti värsket veini sellesse vaati.»

«Siis on mul selge, miks poisid inimvere maitset tundsid. Kuula, mis ma sulle räägin. Kaks nädalat tagasi oli väga kuum ilm ja mul hakkas nina verd jooksuma. Küllap siis sattuski üks tilk vaati, millest ma mööda läksin. Tahtsin hiljem vaadi puhataks pesta, aga teadagi seda vanainimese mälu. Tuleb välja, et poistel ei jäänud selle veretilga maitse märkamata. Pojake, oled meil khaan, sinul lasub suur vastutus, palun sind, ära kiirusta otsuste tegemisel.»

«Võib-olla on sul ka seekord õigus, vanaema. Kuid ma panin noormehed luku taha veel ka sellepärast, et nad laimasid mind, süüdistades inimese tapmises. Selle eest tuleks nad peajagu lühemaks teha,» lausus khaan raevuga.

«Tõsi, mu pojapoeg, need noormehed on ebatavaliselt läbi-nägelikud. Kohe teen sulle kõik selgeks. See sündis ammu, sinu lapsepõlves. Kord mängisid sa naabripoisiga jõekaldal. Te hullasite, too poiss komistas ja kukkus vette, aga päästa teda ei jõutud. Poisi isa vaatas sind kaua, silmis etteheide, kuigi ei lausunud sõnagi ega tõstnud häält — ta mõistis, et olite mõlemad rumalad ja et vaevalt sinagi õnnetuses süüdi oled. Kuid ikkagi vaatas ta sind kaua etteheitva pilguga, sina aga värisesid nagu tallesaba, siis pöördusid sa kõrvale ja hakkasid metsikult karjuma. Sellest ajast saadik ei kannata sa silma sisse vaatamist välja, pöörad pilgu kõrvale, kardad vist jälle näha todasama etteheidet. Arvan, et poisid märkasid seda kartust, mistõttu arvasidki su hingel mingi patu lasuvat. Mis sugused nutikad poisid! Mul on neist kahju, palun sind, lase vennad vabaks. Nüüd sa veendusid, et nad pole süüdi. Usu mind, vanainimese suust ei kuule sa valelikke sõnu. Aga neil on õigus — silmad on hinge peegel. Ja nad oskavad inimese silmadest tema saatust lugeda.»

Khaan kuulas vanaema sõna ja käskis kolm venda enda juurde tuua. Ta vabandas nende ees ja ütles:

«Täna sain ma hea õppetunni kogu eluks. Minu vanaema veenis mind selles, et tühipaljas kahtlustamine ei maksa midagi, kui süütõendid puuduvad. Ma mõistsin: kui sa ei taha

eksida — hoia silmad lahti, kui ei taha viga teha — uuri enne järele. Täna teid õppetunni eest ja palun mulle andeks anda minu karm käitumine. Nüüd aga minge oma teed. Soovin teile tervist ja edu.»

Kerge südamega lahkusid kolm venda khaani paleest. Räägitakse, et nad elanud kõrge vanaduseni. Veel mõnigi kord üllatanud nad kaasmaalasi oma taibukusega, aidanud neil endist viisi rahulikult teel lahendada arusaamatusi ja tüliküsimusi. Hea sõnaga mäletatakse veel praegugi rahva hulgas kolme venda, kolme tarkpead.

Apollon Šadajev

KARU VEMBUD

Baikali mäeaheliku jalamil seisis näotu pehkinud hütt. Ta oli vihmadest, tuultest ja päikeselõõsast üleni mustaks tõmbunud. Eemalt paistis, nagu oleks hütt lausa maaga ühte kasvanud. Kui katuse kohal poleks loogelnud sinkjashall suitsu-
lint, oleks võinud arvata, et selles hütis ei elagi keegi. Aga siin elas vana burjaadi jahimees oma naise ja nõdra vana-
eidega. Nad elasid sellest, mida vanamees suutis taigast han-
kida.

Ühel heal päeval aga juhtus, et vanamees enam jahile ei läi-
nud. Suve lõpul oli ta kord vihmase, ilmaga külma saanud, haige-
ks jäänud ja pikka aega sängis lamanud. Kui ta para-
nema hakkas, oli juba sügis käes. Vanamees tuli hütist välja,
tõmbas mütsi silmle, mässis kasuka ümber ja istus tükk aega

palgivirnal, mis oli siia laotud juba kevadel: ta oli kogu aeg
kavatsenud hütti kohendada. Tema jalgade vastu nühkis end
vana peni, heasüdamlik siberi laika. Koer tõmbas sõormetesse
taigatuult ja niutsus tasakesi. Jahimees vaatas nukralt kau-
guesse, üle männi- ja kuuselatvade, kust paistsid rohelu-
sega kaetud mäed, kuulas taigahääli ja mõtles kurvalt, et
vanaduspäevad on juba käes.

Kui saabusid esimesed külmad, ei tulnud vanamees enam
aldae hütist välja. Küüru vajunud, üleni hall, istus ta nüüd
toas, lõi pikad õhtud kolde ees aega surnuks ja tõmbas vahet-
pidamata piipu. Ühel niisugusel õhtul kopsis eit vihaselt suure
puulusikaga katlas ja ütles:

«Vett ei ole rohkem kui kahe tassi tee tarvis. Näed siis,
kuhu me oleme välja jõudnud! Homme ei ole enam midagi kat-
lasse panna. Või pole sul enam jaksu vett kanda?»

Järgmisel päeval tõusis vanamees juba enne kukke ja koitu,
käis jõe ääres ja tassis terve tunni vett täis. Siis raius jõel
jääd. Kui jõgi kärede pakasega põhjani kinni külmub ja seal
enam vett pole, võib katlas jääd sulatada. Tagavarad ladus ta
hüti seina äärde virna, et eidel oleks hõlpsam võtta.

Mõne päeva pärast hakkas eit jälle torisema:

«Armastad kolde ees istuda ja külge soojendada, aga oled
unustanud, et tule tegemiseks on tarvis kuivi puid. Varem pol-
nud mul muret, nüüd aga korjan õuest pilpaid. Mida ma siis
korjama hakkan, kui lumi maha tuleb? Millega ma ahju
kütan? Kas kuuled mind? ... Jah, eks see vanainimese elu ole
üks rist ja viletsus.»

Vanamees tõmbas piibutäie lõpuni, võttis siis kirve ja hak-
kas seda teritama. Terve nädala kandis ta metsast tuulemurdu,
raius seda kuni pimedani kirvega peeneks. Eit askeldas kõrval,
kõrjas kokku viimase kui pilpakese ja kandis puud eeskotta,
lume eest varjule. Ta rõõmustas endamisi: niisuguse puude-
tagavaraga pole pakanegi hirmus. Kuid kõige rohkem tegi
talle rõõmu vanamehe terveksaamine — taat seisis juba kind-
lalt jalul ja hoidis tugevasti kirvest käes.

Ent peagi hakkas eit ta kallal jälle norima:

«Mis sa seal põõnad? Arvad, et oled kõik tööd-tegemised

ära teinud? Aga mina, näe, ei tõsta homme jalgagi voodist välja. Mul pole midagi katlasse panna: olen viimase kui kondi raasu ära keetnud. Nüüd pole mul midagi teha, pole midagi keeta. Kuidas sa, looder ja laiskvorst, mõtled mind toita?!

Vanamees aga vastas talle vaikselt:

«Oled ehk toidu suhtes liiga nõudlikuks läinud? Meil on puid, on jääd. Suvel korjasin lõhnavaid rohtusid. Tee koldele tuli, keeda rohtudest teed ja joo, palju süda lustib.»

«Eks me vaata, kaua sa palja rohukeeduvee peal elad! Tahad sa mind surnuks näljutada või? Kui sa taigast ka põtra kätte ei saa, on siis muud loomad tõepoolest ümbruskonnast kadunud? Kas sul häbi ei hakka, kui ma ise lähen taigasse toitu hankima?» tänitas eit edasi.

«Nonoo, läksid keema nagu vesi katlas! Aeg on juba süngi heita, aga sind ei suisuta mingil moel magama. Sa oled minu vastu lihtsalt ülekohtune. Mul pistab juba ammu seljas ja jalad lõhuvad valutada. Lase mul pikutada, kuni tervis tagasi tuleb, ja jäta mind rahule!» vastas talle taat ja pööras selja.

Ent pikutamise ei tulnud midagi välja. Kui ikka toiduvarud otsas on, pole puhkamisest juttugi. Kuigi tõusta oli raske, seadis vanamees end hommikul ikkagi jahile.

Niipea, kui taat hütiukse avas, tardus ta nähtust rabatuna paigale. Õues oli kõik valgema valge, pigista selle ereda valenduse käes kas või silmad kinni. Taat astus ettevaatlikult üle läve pehmesse kohevasse lumme, sammus edasi, kõndis ümber hüti. Temast jäid maha sügavad selged jäljed. Lami kattis kogu maad, okaspuude oksi, oli matnud enda alla katusesi. «Ongi talv käes!» ütles vanamees valjusti ja taipas alles nüüd, miks ta ristluud ja jalad olid valutanud. Taadi hääle peale vastas kohe koer. Vanamees sidus koera lahti, et võtta ta jahile kaasa, kuid eit hakkas sedamaid tõrelema. Ta kartis üksi hütti jääda ning jättis koera koju.

Vanamees tuli taigast tagasi õhtu eel, oli ilma saagita ja tujust ära. Imes terve õhtu vaikides piipu, kõssitas külmakartlikult, olgugi et oli end kasukasse mässinud ja istus tule juures.

«Näen, et sind vaevab mingi mure. Räägi ära, võib-olla hakkab südamel kergem,» istus eit ettevaatlikult taadi kõrvale.

«Nägin täna oma rajal võõrast jälge. Karu kõndis minu kan-
nül,» lausus taat aeglaselt.

«See on ju hea!» hüüdis eit. «Tähendab, ta tuleb ise sinu juurde, jookseb ise kütile ette. Miks sa ta ometi käest lasksid? Oleksid pidanud karu maha tapma!»

«Või veel! Ütle aitäh, et istun siin ja piipu popsin. Jahime-
had teavad, mida tähendab, kui mesikäpp selja taha hiilib. See tähendab, et su elu ripub juuksekarva otsas. Aga mul lihtsalt vedas...»

Vanames tegi lühikese pausi, laskis ninast suitsu välja ning jätkas:

«Ükskord jooksis mu koer tükiks ajaks kuskile ära. Istusin seetri all, puhkasin, ega märganudki, kui tukkuma jäin. Läheduses miski sahis, avasin silmad ja võpatasin: otse minu vastas tõusis teise puu tagant püsti Karu. Paistis olevat teine üsna noorukene, silmades kelm vallatu läige. Kõigest oli näha, et ka tema polnud minuga kohtumist oodanud, vaid hulkus lihtsalt niisama, ajaviiteks ringi. Karu sirutas käpad ette, otsekui oleks tahtnud mul kätt suruda, kuid mina haarasin igaks juhuks noa järele. Taganeda oli juba hilja, ja nii ma jäingi istuma. Mesikäpp sai sellest omamoodi aru ja ütles mulle:

«Arvasin, et sa lööd kartma ja pistad plehku. Kõik kardavad mind sest olen Karu, taiga peremees. Aga kes sina oled?»

«Tõeline taiga peremees olen mina, jahimees,» vastasin talle.

«Aga mina olen sinust tugevam!» ning Karu ajas trotslikult rinna ette.

«Kas tõesti oled tugevam? Kuidas sa seda tõestad?»

«Pistame rinda!» tegi Karu ettepaneku ja sirutas jälle käpad minu poole. Ei, selle peale ma välja ei läinud! Asja ees, teist taga karu käppade vahele ronida oleks olnud rumalus. Mida teha! Endistviisi looma ette istuma jääda oli ohtlik. Leidsin kobamisi kirve, haarasin pihku, ning, pööramata Karult pilku, kargasin kähku püsti ja lipsasin jämeda puutüve taha.

Karu tormas mulle järele, kuid rabas käppadega vaid seed-
ripuud.

«Pistame rinda!» mõmises ta kannatamatult ja ajas oma päratud punased lõuad pärani. Mina aga vaikisin ja jälgisin teda, kirves löögiks valmis. Siis raputas Karu pead ja virutas metsikus raevus käpaga vastu seedrit. Tema konksutaolised küüned tungisid sügavale puutüvesse. Karu kiristas hambaid, küünistas ja kraapis paksu seedrikoort. Olin samuti ärevil ja vist seepärast looma ees hirmu ei tundnud. Võtsin äkki hoogu ja virutasin kirve täie jõuga tüvesse, pisut kõrgemale Karu jälgedest. Päntjalg tõmbas kähku käpa ära, surus selle vastu rinda ja ajas õuduses oma väikesed silmanööbid pungi. Ta tunnistas kord kirvest, kord nuga, mis rippus mul vööl. Veendunud, et ma ei kavatse talle kallale tungida, ajas ta hambad virilalt irvi, taganes pikkamisi ning ütles: «Kui sul tuleb tahtmine rinda pista, tule siia. Ainult ilma kirve ja noata.» Seejärel tegi ta vastumeelselt minekut.»

Vanamees jäi vait ning hakkas jälle piipu popsutama. Eit niheles jutujärge oodates istmel ja müksas taati kergelt küünarnukiga:

«Noh? ... Mis edasi sai? Miks sa teda tookord ei tapnud?»
 «Kuulsid ju — ta läks ära. Võib-olla oli see isegi hea, et me rahumeeles lahku läksime ... Aasta pärast hulkusin jälle seal kandis, otsisin tuttava seedripuu üles ja nägin sellel uusi märke. Karu oli enne mind seal käinud ja puule värsked kriimud jätnud. Need olid palju sügavamad ja asusid märksa kõrgemal kui eelmised. Selge — karu oli aasta jooksul kasvanud ja tal oli jõudu juurde tulnud. Ju ta mäletas mind ja kordas taas väljakutset. Tegin Karu kriimudest kõrgemale kirvega veel ühe täkke. Kolmandal aastal läksin tagasi, kuid Karu oli minust jälle ette jõudnud. Nähtavasti oli ta kaua ümber seedri ümbrutanud, sest kõik alumised oksad olid vihaga puruks rebitud. Uued küünejäljed oli ta jätnud nii kõrgele, et ma nendest enam ei küündinud. Istusin puu alla puhkama ja vajusin kauaks mõttesse. Tähendab, ta otsib mind, tahab ikka veel tõestada oma jõudu, oma taigaperemehe õigust. Tegin ta nähtavasti tugevaks, seepärast ta ei annagi järele, nõuab, et ma temaga võitleksin. Kuid kas ma suudan siis niisugusest võimsast loomast jagu saada? Oh, kolm aastat tagasi suutsin ma veel kolm

korda mäeaheliku ületada, kui parima, siidise karvaga musta sooblit jälitasin. Teiste sooblite poole, kel nahk oli kehvem, ma ei vaadanudki. Kuid aastad kaovad ja jõud samuti ... Tuju läks tookord sandiks, istusin kaua seedri juures samblal ja sain külma. Kui ettevaatamatu ma olin ... Nii põdesingi terve sügise ... Ent kui ma täna jälgi nägin — suuri ja musti — mõistsin kohe: Karu pole ikka veel mind unustanud, ikka pasab peale, tahab minuga vägikaigast vedada.»

Nüüd löi eit kaht kätt kokku:

«Kui ta juba ise oma hukku otsib, siis ütlen sulle, tapa ta ära.»

Vanamees vangutas pead ja vastas mõtlikult:

«Ta pole enam endine vallatu karupoiss, nüüd on ta täiskasvanud, täies jõus loom. Ta on kangekaelne ja tahab mulle ausas võitluses ilmtingimata tõestada, et ta on tugevam, et tema on taiga peremees. Miks ta siis muidu mind tookord halatses, kui oleks võinud kohe kallale karata ja une pealt löhki kiskuda? Siin, eit, on terav kirves kivi leidnud. Nüüd mõtlengi: kui ma temaga võitlema ei lähe, on parem oma nina taigasse üldse mitte pista. Niikuinii otsib mind üles ja tungib selja tagant kallale.»

«Kas tõesti tahad selle kiskjaga võidelda? Oled päris arust ära. Kuidas hundil tallest ka kahju ei oleks, ikka paneb ta vaekekese nahka. Hunt ajab igal aastal karva, kuid oma kombeid ta ei muuda. Ja mispoolest karu parem on? Sa pelgad, et karu on tugev. Noh, ja mis siis? Tean isegi, et temast paljaste kätega jagu ei saa. Kuid mõtle midagi muud välja. Ahaa, käes! Sa meelita Karu endaga kaasa, siin aga korraldame talle lõksu. Lihtsamast lihtsam on teda püüdisauku tõugata või peibutada. Nii on lood. Hobust püütakse linguga, looma kavalusega.»

Vanamees jättis piibu popsimise, kergitas üllatunult kulmu ja naeratas:

«Nii, nii ... Ütled, et tuleb ta siia meelitada ... Hüva, teeme proovi.»

Hommikul oli tal juba metsatee jalge all. Taat liikus taigas kergelt ja kiiresti, ta oli oma endise kogenud ja õnneliku käega jahimehe enesekindluse tagasi saanud. Tõsi, koer tuli jälle

koju jätta, nagu oli soovinud eit. Tuttav taigarada oli kohevat lund täis tuisanud, kuid taat liikus edasi märkide järgi. Nüü käis ta taigas mitu korda, otsis üha Karu jälgi. Samal ajal kütis ta väiksemaid metsloomi, jäneseid, kitsi, millest nad eidega elatusid. Ent kui oli möödunud kuu, veendus taat, et Karu oli ammu koopasse pugenud ja magab kevadeni talveund. Mõtetu oli teda otsida.

Kevadel tuli taat jälle tuttava seedri juurde. Nüüd oli jahimees kahekordselt ettevaatlik, kuulatas valvsalt iga sahinat. Enne kui ta puu juurde läks, vaatas ta tähelepanelikult ringi ning nägi äkki selgesti kaht okste tagant välja paistvat kõrva. Keegi jälgis teda juba! Vanamees haaras otsemaid vibu ja pani noole peale.

«Hei, näita ennast, kes sa oled! Või muidu saadan noole nendest kõrvadest allapoole!» hüüdis ta ja tõmbas kiiresti vibu nööri pingule. Oksad läksid liikvele ning nende tagant kostis mahlakas madal hääl:

«Ära ilmaaegu hirmuta, lase vibu alla, siis tulen.»

Pöõsa tagant tatsas esile tohutu suur Karu — üleni pulstunud, karvad täis kuuseokkaid. Taigaperemees oli ähmi täis ega näinud välja sugugi nii hirmuäratav kui tavaliselt. Ta tammus kohmetult tagumistel käppadel, esimestega aga nühkis koonu ja kraapis kõrvu, otsekui tahaks teisi küljest ära kiskuda selle eest, et nad teda reetnud olid.

«Tukastasin siin veidi sind oodates. Sind pole enam kaua näha olnud! Tere siis kah, vana!» mõmises Karu ja ajas käpad laiali.

«Oled see sina, päntjalg?» päris vanamees.

«Mina neh! Kuidas on, kas hakkame rinda pistma?»

Ent vanamees võttis vastuse asemel piibu välja, toppis tubakat täis ja hakkas popsima, näidates kogu oma olekuga, et ei karda mesikäppa mitte üks põrm. Ta venitas sihilikult aega, püüdes kiirustamata läbi kaaluda, kuidas Karu enda juurde koju meelitada. Vanamees pahvis piipu ja kogu tema nägu mähkus paksu halli suitsupilve. Karu vaatas teda imestusega ega suutnud kuidagi mõista, miks vanamees laseb suust välja nii palju auru. Ka tema avas lõuad ja püüdis samamoodi auru

välja hingata, kuid asjata. Siis tatsas Karu uudishimust aetuna veidi lähemale, nuusutas, tõmbas endale sisse tubakavingu ning kukkus kohe aevastama ja köhima. Meelehärmis kattis ta koonu käpaga ja lontsis nõrdinult eemale. Vanamees naeris hädavarese üle ja ütles:

«Sa, päntjalg, muudkui kiirustad mind takka, tahad minuga võidelda. Niisugune komme on ainult metsloomadel, et niipea kui kokku saavad, kibelevad omi metsikuid kombeid näitama — tormavad teineteisele kallale, möirgavad ja purelevad. Meil, inimestel, aga on kõik hoopis teisiti. Meie otsustame mõistuse järgi, mida keegi suudab ja kes tugevam on.»

«Mis sa, vana, mulle puhud! Algul pidid peaaegu et suitsuga ära mürgitama, nüüd aga seletad siin midagi mõistusest. Meil taigas on seaduseks ainult jõud. Kes on kõigist tugevam, selle elu on ka rahulik. Sellepärast ma olengi taiga peremees, et

kõik loomad teavad minu jõudu. Ja ka sinule tahan ma seda tõestada.»

«Ega mindki jõust ilma pole jäetud. Mina pean tugevateks neid, kes, näe, need puud seal ühe hoobiga maha paiskavad. Kas sina suudaksid seda teha?»

Vanamees vaatas kelmi pilguga Karu poole ja ootas vastust. Aga pöntjalg ei pidanud pikalt aru. Ta ajas rinna ette ja lõi käpad kokku, valmis otsemaid asja kallale asuma.

«O-o! See mulle istub! Mulle meeldib, kui ma saan oma jõudu mängu panna. Proovime, vana.»

«Pea kinni, Karu, meie pool öeldakse, et seitse korda mööda ja üks kord lõika. Arvan, et iga loll suudab puu maha murda. Kuid seda tuleb teha oskusega: puud tuleb langetada kõik ühele poole, ja nii, et kännud jääksid ühetasased ja madalad, kõige rohkem vööni. Kes sellega hakkama saab, ongi võidumees — need on minu tingimused.»

Vanamees oli andnud raske ülesande. Karu ei suutnud kuidagi taibata, kuidas langetada puu nii, et järele jääks sile ja madal känd. Kuni ta mõtles, ütles vanamees:

«Hüva, pöntjalg, on juba pimedaks läinud. Läki parem täna koju, homme aga paneme teineteise proovile. Kohtume siin samas.»

Hommikul said nad kokku nagu vanad tuttavad muistegi.

«Noh, pöntjalg, sina oled siin peremees, eks siis ka alusta, mina aga puhkan seni jalgu. Vali endale ükskõik missugune puu välja ja langeta,» ütles jahimees kavalalt silmi vidutades, läks eemale ja istus maha.

«Eks siis vaata!» ütles Karu ja lõi samas ühe noore puukese uppi. «Ehhei! Pea kinni! Ära võta järgemööda. Ma ju ütlesin, et vali, aga vali jämedam,» hüüdis talle jahimees.

«Missugune, näita!» möirgas Karu.

«Vaata seal! See on toekam!»

Karu möiratas, võttis hoogu ning virutas kohutava jõuga vastu seedritüve. Puu lõi värisema ning murdus sellest kohast, kuhu oli langenud löök. Kõrge kroon hakkas aeglaselt vanakuma, siis aga prantsatas okste raginal maapinnale. Vanamees oli ilmas mõndagi näinud, kuid seda, et puu ühe hoobiga pikali

lühakse, polnud ta näinud. Karu aga oigas, käpp suus, ja puhus sellele peale nagu väikene laps.

«Noh, nüüd on nähtavasti minu kord,» ütles vanamees ja tõusis püsti. «Tule ja vaata, pöntjalg!»

Kuid Karu ei kuulnud õhkagi, ta oli valust ogar: käpp oli päris ära surnud, valu kandus abaluudesse ning tal oli kadunud igasugune tahtmine puid langetada.

Vanamees valis välja jämeda puu, võttis ulja rühi, pingutas lihaseid ning tõukas tüve. Algul lõi kõikuma ainult seedri latv, siis aga hakkas tüvi aeglaselt langema. Hetke pärast prantsatas puuhiiglane mürina ja raginaga maapinnale. Vanamees läks järgmise seedri juurde, ja ka teine puu langes naaberpuude oksti riivates eelmise kõrvale. Töö oli tehtud. Vanamees kutus pöntjalast sõbra enda juurde ja näitas talle kändusid — need olid madalad ja siledad. Siis läksid nad Karu kändude juurde. Ent taiga peremees nägi juba isegi, et tema kännud ei kolba kuhugi. Ta kehtas vaid õlgu ja kiskus koonu krimpsu.

«Mis sa vaikid, pöntjalg? Noh, kes võitis?» päris jahimees müües.

Kust võis Karu teada, et kaval jahimees polnud öö otsa sõba silmale saanud. Ta oli tänaseks võistluseks valmistudes rassinud metsas kõvasti tööd teha. Vanamees oli tark ja nutikas ning teadis, mida teha. Ta jäi ööseks metsa ja raius puud pooleliski läbi. Ja need läbiraiutud seedrid seisid paraja ajani, nagu poleks midagi juhtunud. Tal jäi üle vaid väheke jõudu pingutada ja puid veidi tõugata, et need maha langeksid. Läbiraiutatud kohad aga oli jahimees katnud sambla ja puukoorega. Ja oligi kogu kavalus.

Karu ei teadnud ega aimanud kõigest sellest midagi. Ta nägi ainult, kuidas vanamees puid langetas, nägi, et ta tegi seda temast osavamalt ja paremini, kuid ei suutnud ikka veel vanamehe jõusse uskuma jääda. Õigemini, ta ei tahtnud vanamehele alla anda ja kaotusega leppida. Ta lihtsalt vaikis ja ootas, et valu abaluude all järele annaks.

Kuni loom polnud veel toibunud ja lõplikult marru läinud, mõtles jahimees välja uue riuka, et tema tähelepanu eemale juhtida.

«Ütle õige mulle,» lausus ta pöntjalgsele sõbrale, «kas sa suudad kivist mahla välja pigistada?»

«Kuidasmoodi? Kas siis kivides on mahla?» ei suutnud Karu mõista.

«On küll. Mahla on kõiges, mis meie ümber leidub. Vaata. Vanamees murdis rohelise oksakese, tegi õhukese koori sisse küünega tükke, ja kohe ilmus sinna hele tilgake. Ta näitas seda karule.

«Kas näed? Nüüd aga võta kivi ja pigista seda tugevasti.» Karu võttis kivi ja pigistas seda kõigest jõust, pigistas, nii et küüned ragisesid. Ta võpatas valu pärast. Ent ta ei suutnud kivist tilkagi mahla välja pigistada.

«Ei jaksa?» narris teda vanamees. «Mina aga löön ka kaljust ajud välja, kivist rääkimata. Sa ei usu? Kas tahad näha, kuidas ma seda teen? Väga lihtsalt, sellesama käega.»

«Kuidas? Palja käega vastu kaljut? Aga see on ju valus?» ja Karu peitis haiget saanud käpa kohmakalt oma pulstunud karvade sisse.

«Jah, on küll valus. Aga kui sa kardad käppa puruks lüüa, võid virutada ka kiviga. Ja ära unusta, vastu kaljutippu tuleb nii lüüa, et sealt ajud välja pritsivad,» seletas talle vanamees. «Vaata, sellel kaljurünkal on tipp päris paljas, üleni kivist. Lähme, ma näitan sulle, kuidas kaljurünkast ajusid välja pekstakse.»

Vanamees viis Karu meelega sellele kaljumäele. See asus tema koduteel, sealt aga lootis ta pöntjala löksu meelitada. Muidugi, jahimees oleks Karuga igal ajal hakkama saanud, kuid siis oleks tulnud saaki kaugele tassida. Ilma hobuseta oleks see olnud peaaegu võimatu.

Karu ronis järsule kaljumäele otseteed, läbi kivimurru ja padriku. Kuuldes tema kähisevat hingamist, tõusid linnud ehmunult oma haudepesadelt lendu. Vanamees jäi Karust maha. Kuid ta ei kiirustanudki. Otsekui jalutuskäigul jälgis ta tähelepanelikult linde, jättis meelde, kust nad lendu tõusid, läks siis sinna, otsis pesad üles ja korjas miskipärast linnu mune. Tema teekaaslane aga oli juba ammu kaljutipus, oli jõudnud isegi istet võtta ja hinge tagasi tõmmata.

«Hei, vana!» hüüdis ta ülevalt. «Aitab lõbutsemisest, roni ära!»

«Kohe! Tulen! Sina aga hakka senikaua pihta! Peksa, näe, seda rünka! Ja tugevamini, võib-olla peksadki midagi välja!»

Karu kõndis nõutult ümber kaljunuki ega teadnud, mida teha. «Kus tal siin küll ajud on? Võib-olla nende kivide all?» mõistatas ta endamisi ja pööras ringi tohutuid kivimürakaid. «Kui vanamees kohale jõuab, tuleb kõik ümberringi üle vaadata,» mõtles ta ja nuusutas värsket mulda, kiskus üles rohumahtaid. Kuid ta ei leidnud midagi, murdis ainult küüned ära ja kriimustas käpad verele. Ent siis tuli talle äkki meelde, et vanamees oli rääkinud tipust. «Niisiis,» arutas Karu, «tuleb otsida sealt, kust kõigil loomadelgi. Ahhaa! Kaljurünka ajud asuvad üleval tipus! Löön selle kohe pihuks ja põrmuks!» laustas ta ja nohises valjusti. Karu võttis kivi ja virutas täie jõuga vastu kaljutippu. Kivi purunes tükkideks ja ka kaljuküljest lendas kivikilde, kuid mingit aju polnud näha. See ajas Karu tagedaks ning ta hakkas vihaselt mõmisema. Siis võttis ta veelgi suurema kivi ning tagus nagu pöörane vastu kaljut. Kuid kivi lagunes kildudeks, purustas ta käpa ning küünte vahelt hakkas immitsema verd. Sellest kilplasetööst läks Karul juba silmade ees mustaks. Ta äigas veel korra tugevasti vastu kaljut ja hakkas siis valu pärast metsikult mõirates oma verist käppa lakkuma.

Kui vanamees kohale jõudis, konutas karu maas, ise üleni higine, jõuetu ja haleda väljanägemisega. Kössivajunult silistas ta haiget käppa.

«Mnjaa... Ega sul kerge ole. Pingutad üle, vaeseke. Mis seala ikka, vaata nüüd minu tööd,» muigas vanamees.

Ta astus kaljurünka juurde, võttis hoogu ja virutas rusikaga vastu kiviseina. Samas kostis vaikset raginat. Karu arvas, et murdusid vanamehe sõrmekondid. Tema üllatuseks aga hakkasid mööda jahimehe kätt voolama kollakashallid, ajutaoliselt püdela aine nired.

«Vaata, pöntjalg!» hüüdis jahimees karule reipalt, võttis jälle hoogu ja lõi. Karu ei jõudnud silmagi pilgutada, kui talle kaljult veniv lödi vastu nagu lendas. Ta ajas põlastavalt ham-

bad irevile, pööras koonu kõrvale ja hakkas käppadega ninale kleepunud kollakashalli massi maha kaapima. Vanamees võttis põuest viimase peotäie mune, ent Karu ei näinud midagi. Ta polnud ka esimesel korral märganud, kuidas vanamees mune peos hoidis ja need vastu kaljurüngast puruks lõi. Jahimees tegi ainult näo, et virutab täiest jõust, tegelikult aga lõi ta vastu kaljut katki vaid linnumunad, millest mööda kivi ja tema kätt sogane vedelik jooksmas hakkaski.

«Nõnda, sõber, tuleb lüüa! Sina, rumaluke, aga tahtsid mähe emmata, kuid nagu kõigest näha on, jäid su käpad lühikeseks!» naeris vanamees Karu üle.

Karul hakkas vanamehe pilgetest lausa läila, oleks kas või kõrvad kinni toppinud, et mitte midagi kuulda, aga käpp valutab. «Kui õige lükkaks ta kaljult alla?» mõtles mesikäpp. «Või

võtaks kivi ja lööks tal pea lõhki?» Ta jõudis end vaid pöötata, et kummarduda kivi järele ja hakkas kohe hambaid kiristama: järsust liigutusest lõi abaluude alla piste ja õlga valu. «Ei, kohe praegu, haige vigase käpaga ma küll vanamehest jagu ei saa,» mõtles Karu kibedusega.

«Vaata, päntjalg, seal paistab minu hütt. Korstnast tõuseb suitsu, sest minu eit keedab praegu teed ja ootab mind koju. Läbi minu poole külla?» tegi jahimees Karule ettepaneku.

Kuid Karu väärutas kartlikult koonu:

«Minu koobas on siinsamas ligidal. Lähme parem minu juurde, ole minu külaliseks.»

Nii püüdsid nad võistu teineteisele auku pähe rääkida, kuid taigas läks juba pimedaks — õhtuhämarus tihenes. Saagita koju minna, kui Karu oli tal juba peaaegu et käes, vanamees ei tahtnud, samuti kartis ta saaki minema lasta. Tuli loomaga ühes minna. «Küll ma seal midagi välja nuputan,» otsustas jahimees ja läks Karuga kaasa.

Nad jõudsid Karu koopani ning siin jäi jahimees jahmunult seisma. Palju aastaid oli ta taigas hulkunud, see polnud tal esimene kord karu koopa ees seista, kuid midagi niisugust nägi ta samakordselt: koopa sissekäik oli ümbritsetud püsttaraga. Vanamees hakkas loendama ja luges kokku tervelt kakskümme kaks teivast. Õudusega märkas ta, et iga teiba otsa oli torgatud kolp. Olid need nüüd lamba või mingi teise looma pealuud, polnud võimalik pimeduses näha. Karu võttis tema silme all veel ühe teiba, torkas selle jõuga teiste kõrvale maasse, ja nagu poleks midagi juhtunud, juhatas aupaklikult käpaga teed, kutsudes külalist oma koopasse. Vanamees sisse ei läinud, vaid võttis vaikides piibu ja istus koopasuu ette maha. Siis ütles talle Karu:

«Tead, mul valutab õlg, mine õige sina vett tooma, mina aga teen seni õhtusöögi valmis. Võta need ämbrid, vesi on siinsamas, ojakeses.»

Karu kodus koopasse. Vanamees astus pikkamisi kahe hiigelsuure ämbri juurde, katsus neid tõsta, kuid ei suutnud ämbreid isegi maast lahti kangutada. «Ohoo! Need riistapuud on

ju härjast raskemad!» jõudis ta mõelda ning vaatas kähku ringi: ega äkki Karu tal silma peal hoia?

«Mnjaa... Oled halb peremees, pöntjalg, kui sul kodu isegi vett ei ole. Ei, vett tooma ma ei lähe. Parema juhin oja siia ning vesi voolab sulle ise koopasse,» ütles vanamees valjusti.

Niipea kui Karu seda kuulis, jooksis ta kohe välja.

«Ei,» hüüdis ta ehmunult. «Las oja voolab endist viisi. Nii sugust teenet pole mul tarvis! Sa ujutad ju kogu mu koopa üle!»

Nüüd võttis Karu kõik talitused enda peale. Pärast õhtusööki aga veeretask ta väljapääsu ette kivimüraka ja juhataa külalisele kätte nurga, kus too pidi magama. Vanamees kohendas natuke asemeoksi, vaatas, kas nuga on alles, pani pea alla kirve ja heitis pikali. Koopas oli umbne, lehkas raibe järele, nii et topi kas või nina kinni. Ja ka uni ei tulnud: vanamees ei saanud lahti mõttest, miks Karu oli koopa ette veel ühe teiba maasse torganud. «Küllap on see minu kolba tarvis,» jõudis ta viimaks otsusele.

Karu aga kültas enesega rahulolevalt koopa teises nurgas. Või veel, tal oli ju õnnestunud vaenlasele auk pähe rääkida ja ta oma koju meelitada. Ja nüüd on ta siin, väljapääs koopast aga kindlalt suletud. Vanamees on tal peos, kindel mis kindel. Siit ta enam plehku ei pane. Meeldivad mõtted suigutasid Karu unele, ta hakkas valjusti nohisema ning jäi lõpuks raskelt magama.

Vanamees oli seda hetke oodanud. Kuulnud ühetasast norskamist, mõistis ta, et Karu on uinunud ega ole enam ohtlik. Ta tõusis ettevaatlikult püsti ja hiilis vaikselt väljapääsu juurde, ent kuidas ta ka ei pingutanud, ei suutnud ta kivi isegi kohalt liigutada. Kas tõesti ei pääse siit välja? Kuidas siis põgeneda? Vanamees laskis pea norgu ja hakkas oma nurka tagasi minema. Äkki komistas ta väikesele palgijupile. Vanamees ehmus: kas ta pole järsku keset ööd peremehe unerahu rikkunud? Mis siis saab, kui too üles ärkab? Põlvili, nagu ta kukkunud oli, tardus vanamees paigale. Ent sealt nurgast, kus magas Karu, kostis muretut norskamist. Vanamehel vajus kivi

südamele. «Ni-i-i, paistab, et seekord läks õnneks. Ma ei tea, mida plaanitseb Karu, kuid mul tuleb tema jaoks tingimata veel üks mõistatus varuda,» arutles vanamees endamisi. Ta tõstis üles palgijupi, mille otsa oli komistanud, viis sinna, kus oli ennist lamanud, pani selle enda asemele okstele ja viskas oma kasuka peale. Las Karu arvab, et seal magab endistviisi vanamees. Ise aga läks ta eemale ja peitis enese ära. Ilma kasukata oli vilu ja ka uni kippus kangesti peale pärast kõiki neid sekeldamisi ja vaeva, ent tahes-tahtmata tuli kannatada.

Büdaöö! hakkas Karu oma asemel vähkrema, külje alla pandud kuivad oksad sahisid, ja ta kargas äkki just sinna, kus pidi magama vanamees. Ta kukkus raevukalt jalgadega sõtkama ja trampima, käppadega taguma. Ta kolkis palgijuppi, kuni nahk läks märjaks. Kui ta lõpuks väsis, nuusutas ettevaatlikult kasukat: nähtavasti kontrollis, kas vanamees on veel elus? Ent kas siis kasukas või palgijupp võivad hingata? Veenud, et on oma külalisest tossu välja tümitanud, rahunes Karu maha ning vajus taas oma nurka kuivanud okstele magama.

«Tudi, tudi, pöntjalg!» muigas vanamees oma varjupaigast välja tulles. «Maadleja pole see, kes oma vastase maha paneb, vaid see, kes võttest välja rabeleb. Nii on lood,» ütles ta vaiksest iseendale. Siis võttis maast oma äraräsitud kasuka, tõmbas selga, viis palgijupi endisesse kohta tagasi ja heitis ka ise magama.

Hommikul, poolenisti veel une küüsis, haigutas Karu valjusti, ringutas mõnuga ning saamata veel silmi lahti, hakkas unistama: «Nüüd kaevan selle kärvand vanamehe maasse, peidan kindlasse kohta. Ära süüa jõuan alati.»

Ent siis kostis äkki kõrvalt reibas inimhää:

«Tere hommikust, peremees! Kuidas magasid?»

Karu tardus, otsekui oleks puuga pähe saanud. Ta lõug vajus tõllakile ja keel suust rippu. See polnud võimalik! Ta ei uskunud oma kõrvu. Midagi taipamata tatsas ta kuidagimoodi väljapääsu juurde, veeretask kivi eemale, et koopasse valgust lasta, ja nägi: tema ees seisab ikka toosama vanamees, ikka veel elus ja terve. Karu ajas silmad pungi ning kogeles suurivaevu:

«Ku-kuidas... s-sa...?»

Vanamees tegi, nagu ei märkaks oma pöntjalgse sõbra hämmeldust, ning ütles süütu näoga:

«Mul on külje sees midagi pistma hakanud. Äkki tegid mulle liiga kõva ašeme? Aga võib-olla sa, sõbrake, hullasid veidi öösel ja muljusid mu ribisid?»

Karu väärutas pead ja pööras pilgu kohmetult kõrvale: ta ei suutnud midagi vastata, hammustas isegi häbi pärast keelde.

«Hüva, tuleb kõikidele loomadele selgeks teha, et ma siin sinu juures külma sain,» kavaldas vanamees ja vaatas pilkavalt sõpra.

«Milleks loomadele rääkida?» läks Karu tõsiselt ähmi täis.

Ja kummardus äkki, võttis maast esimesena silma hakanud kivi ja ulatas selle jahimehele.

«Jah, parem löö mind siinsamas paigas maha, ainult jätta häbiatamata,» palus ta haledalt.

«Ei, pöntjalg, me pole veel sinuga rinda pistnud. Vara on sinu maha lüüa. Kui tahad minust võitu saada, tule minu hüti juurde. Seal, metsalagendikul läheme sinuga vastamisi. Olgu minu eit ja ka kõik taigaelanikud meie meelelahutuse tunnis-tajateks. Kivi aga võta kaasa. Kui mu jalust maha lööd, läheb mul seda tarvis, et mind lõplikult surnuks koksata.»

Jahimees pilgutas Karule silma, veeretas talle palgijupi jal-gade vahele, väljus kiiresti koopast ja kõndis minema. «Näib, et olen elu ja tervise juures! Ka seekord läks õnneks! Nüüd — ilma tagasi vaatamata koju. Aga Karu mu käest ei pääse. Tean, kuidas koobast ja teda siit välja suitsetada on käkitegu. Võtan kassa kaasa, meisterdan lohistid, aga võib-olla kutsun seltsi võttes ka rahvast kokku.» Nii mõtles jahimees ja kiirustas koju poole.

Karu aga toibus alles siis, kui oli vaevalt jõudnud veereva palgijupi eest kõrvale põigata. Ta vaatas puunotti, meenutas vanamehe kavalaid silmi ja sai kõigest aru: jahimees oli ka seekord ta lolliks teinud. Karu ajas jõuetus vihas hambad ire-vile, kiristas neid, vehkis hirmuäratavalt käppadega, kuid... vanamees oli juba läinud.

Tulnud koju, ei jõudnud taat veel teedki juua ja oma seik-lustest rääkida, kui koer õuel ärevalt haukuma hakkas.

«Mida ta haugub? Just praegu andsin talle süüa. Õigesti meeldakse, et kuni koer pole ennast kolm korda ringi pööranud ja korra haugatanud, ta pikali ei heida. Jää wait!» hõikas eit jahaselt.

«Oota, siin on lugu kahtlane! Rumal peni klähvib päise päeva ajal, kuid meie Siberi laika on jahikoer, tema juba asja-tult häält ei tee. Nähtavasti haistis midagi,» ütles vanamees ja vaatas aknast välja.

«Vaata! Sealt tuleb minu sõber pöntjalg!»

Eit nägi Karu, läks ähmi täis, hakkas mööda hütти edasi-tagasi saalima ja ohkima.

«Ära rabele, eit. Ütlesid ju, et jahimehele jookseb loom ta kätte. Ma kavatsengi ta lähedale lasta ja alles siis noolega kaitada. Sa, eit, too koer eeskotta ja pane uks kõvasti kinni Arvan, et Karu kukub ise püünisauku.»

Karu kuulis vanamehe häält, jäi seisma ning hakkas ringi nuuskima ja otsima, kus on auk. Et peidik oli kaetud vitale ja okstega ning pealt veel mullaga, oli seda raske märgata.

Kartes püünisauku langeda, muutus Karu veidi nõutuks. Vanamees avas samal ajal ukse, tõmbas vibunööri pingule, kuid nüüd hüppas eeskojast välja koer, kukkus meeleheitlikult haukuma ja tormas metselajale kallale. Karu jõudis talle tollesama kiviga virutada. Koer ehmus ja ka vanamees viivitas hetke, pöntjalga aga kadus kähku puude varju. Koer kihutas talle haukudes järele, kuid ligi minna kartis, kiikas üha tagasi — kas peremees jõuab ikka talle järele.

Karu lõõtsutas kiirest jooksust ja hingas raskelt, võsa muredes tungis ta otseteed läbi taigapadriku. Vares kuulis metas all lärmi ja pistis kõigest kõrist kraaksuma. Naaberpuu otsas hakkas keksima Harakas, kõlgutas saba ja kukkus kädistama. Karu mõtles, et lärm on tingitud sellest, et taigalinnud, kes istuvad puude otsas, märkasid talle järele jooksvat jahimeest, ning ehmus veelgi enam. Ka koera haukumine kostis kusagilt üsna lähedalt. Nüüd kuulis ta päris ligidal põõsastes sahinat ja kiiret hingamist. Karule näis, et jahikoer on talle järele jõudnud. Ta pistis jälle tuhatnelja punuma.

Äkki kuulis Karu selgesti Hundi kähedat häält:

«Hei, taiga peremees! Mis on lahti? Miks on taigas kõik nõnda ähmi täis ja lippavad sulle järele? Pea kinni, taiga peremees, anna aru!»

Karu peatus ja kähises lõõtsutades:

«A-a! See oled sina, Hunt... Kas sa siis ei näe, et mind ajab taga jahimees koeraga? Kuuled, kogu taiga on kisa ja kura täis? Küllap on alanud haarang!»

«Võta aru pähe, taiga peremees! See on rumal Harakas, kes kädistab ja Vares, kes hirmu pärast kraaksub. Ai-ai-ai! See oled sa nii suur ja kardad koera.»

«Aga koera järel tuleb jahimees vibuga, ja nuga ja kirves on tal ka!»

«Las tuleb! Meid on ju kaks, küllap saame hakkama. Mina meelitan koera kõrvale ja kisun lõhki, sina aga võta jahimees ette. Siis jätkub värsket liha meile mõlemale ja võime kuumast verest isu täis juua,» ütles julge Hunt.

«E-ei... Ma ei taha värsket liha ega hakka ka verd jooma. Mulle ei maitse,» keeldus Karu. «Kas tagaajajaid pole kuulda?»

«Missuguseid tagaajajaid? Sulle ainult näis nii,» rahustas teda Hunt. Häbene ometi, Karu. Kui sellest loomadele rääkida, teevad nad su naerualuseks ja ei pea sind enam taiga

peremeheks. Kus seda enne nähtud, et Karu taigas kartma lööb?»

«Ma sulle näitan häbenemist! Proovi sa ainult kellelegi üt-
satada!» käratas Karu Hundi peale ja vaatas teda nii tigena
et Hunt saba jalge vahele tõmbas ja alandlikult maha laskis.
Aga mõne aja pärast hakkas Hunt jälle Karu hullutama.

«Mesikäpp, ae, mesikäpp! Tõesta, et peale sinu ei ole taigas
teist isandat. Lähme koos vanamehe hüti juurde. Ma tunnen
teda, ta on juba nii vana ja väeti, et ei suuda kellelegi midagi
teha. Lähme sinna, mina hakkan uluma, meelitan ta õue, siis
aga koksad ta nurga taga maha. Tabad ta üheainsa käpahon-
biga. Lähme!» ei jätnud Hunt, püüdes sõber päntjalga üles
ässitada.

«Ahaa! Ütled, et mina poen peitu ja peremehe kutsud välja
sina üksinda? See on sul hea mõte. Aga kas sa kartma ei löö?»

«Mitte mingi hinna eest! Võta vits ja seo mulle ümber kaela
ja ennast seo teise otsa külge, nii on kindlam,» veenis Hunt
Karu.

«Noh, hüva, seome end ühte ja lähme. Kahekesi saame kar-
gemini hakkama. Kaks meest on ikka kaks meest. Olen ikkagi
taiga peremees ja tõestan seda nii sinule kui ka sellele jahimehele,» ütles Karu ning sõbrad hakkasid jahimehe hüti poole
minema. Hunt sörkis julgesti ees: koos taiga peremehe endaga
ei tundnud ta kellegi ees hirmu.

Juba eemalt haistis jahimehe koer metsloomi ja hakkas
taas klähvima. Jahimees vaatas aknast välja, nägi Hunti koos
Karuga ja hüüdis eidele:

«Sa vaata õige! Päntjalg tuli tagasi, ja mitte üksipäini, vaid
abiväega!»

«Vaata aga vaata! Ta ei tule ju ise, Hunt talutab teda löö-
otsas. Näe, Hunt tirib teda!»

«Tõsi mis tõsi! Arg Karu poleks üksinda tagasi tulnud. Ta
sai siin juba küllalt hirmu tunda. Ja pealegi, võta haaviku-
emand või päntjalg — ühed argpüksid mõlemad.»

Karu kuulis neid sõnu, solvus, et vanamees teda ara järe-
sega oli kõrvutanud, vihastas lõplikult, läks marru, unustas

hirmu ettevaatuse ja kukkus käppadega vastu ust prõm-
mides.

«Peksa, peksa, lollpea! Eile tagusid käpad veriseks, täna
lood pea lõhki!» rääkis vanamees majast. «Eit, võta nuga ja
lõika akna juurde. Ega sa kuskil võsavillemit näe?»

«Ei! Kuulen ainult, kuidas ta hambaid laksutab. Mul on
hirm,» vastas eit.

Kui Hunt hambaid laksutab, siis ta teritab oma kihvu. Aga
ta kardab. Sind ta kätte ei saa, seda teab ta isegi. Ta on kaval,
ta hallivatimees, ta ei terita hambid sinu tarvis. Hunt peab
hoidma Karu. Ise ta peitis ennast nurga taha, rumal Karu aga
laskus avalikult ukse taga. Nii ta rehkendaski. Karu saab kohe
sina kirvest maitsta. Kui ma olen Karu uimaseks löönud,
kukub ta maha. Ja siis kuluvadki Hundile ta teravad hambad
kiireks ära. Meid ta siit välja ei lase, päntjala aga rebib ise
lõhki, malustab isu täis ja laseb jalga. Saad nüüd aru, mis
hambaid Hundil on?»

«Ahaa küll!»

Karu kuulas ega uskunud oma kõrvu. Ent samas hiilis kaht-
lus ta hinge ja ta mõtles: «Võib-olla on vanamehel õigus?»
Karu kõõritas Hundi poole, see aga oli tõepoolest nurga taha
peitu pugenud ja laksutas hambaid. «No küll on häbitu elu-
mees! Tema on redus, aga mina seisan ukse taga. Äkki kargab
jahimees välja ja äigab mulle kirvega silmade vahele? Ei,
Hunt, mind sa alt ei vea! Ei lähe läbi! Enne litsun su laiaks!»
Karu vihastas kohutavalt ja kargas Hundile kallale. Too tah-
us kõrvale põigata, kuid vits tõmbus kaela ümber pingule,
hakkas teda pooma, ning paljaste kihvadega Hunt hakkas
Karule vastu lõrisema.

«Ahhaa! Või tuled veel hammustama!» Karu ei kannatanud
hirmu jultumust välja ning virutas käpaga, nõnda et Hunt
perkuuti lendas. Karu talle järele: nad olid ju teineteise
silge kinni seotud.

Jahimees nägi, kuidas loomad omavahel kaklevad, kargas
välja ja laskis kiiresti Karule otse abaluude alla noole. Too
pistas metsikult mõirgama, tõusis tagumistele jalgadele püsti,
kuid ei näinud valu tõttu midagi — silmade ees läks mustaks.

Teinud paar-kolm sammu, kukkus Karu sügavasse püüa-
auku, mille jahimees oli juba ammu valmis kaevanud, ja ta-
bas endaga kaasa ka Hundi.

Nüüd jahimees enam ei viivitanud. Ta võttis kaika ja kuk-
kus sellega kõigest jõust tümitama. Ta lõi Karu ja Hundi
maha ning hüüdis võidurõõmsalt:

«Tule siia, eit! Aita saak välja tirida. Siit sa saad nii karva-
saapad kui ka krae. Mina aga hea karunahast kasuka!»

Sellega lõppesidki Karu vembud. Veel kaua elasid selles
pehkinud taigahütis jahimees ja tema eit, kaua veel saatis
taati jahiõnn, sest igas ettevõtmises aitasid teda kavalus ja
nutikus.

Apollon Šadajev

MIKS KUKK HOMMIKUTI KIREB?

Kord jäänud Paabulind Kukke imetlema. Milline nägus
Kukk! Peas punane hari, seljas eredad siidised suled. Kõnnib
lihtsalt mööda õue ringi. Kodulindudest oli elegantne Kukk
koige ilusam, ning paljud kadestasid teda. Kadestas ka Paabu-
lind, kellel endal tollal veel polnud uhket pidurüüd.

Paabus õhtu ning õues hakkas hämarduma. Kukk, nagu
ikka, kavatses juba õrrele hüpata ja ennast magama sättida,
kui tema juurde astus Paabulind.

«Kukeke-Punaharjake, mul on sulle palve, kuula mind
ära,» ütles Paabulind Kukele lipitsevalt. «Sul on kõik olemas
ja kõik on ilus. Sinu jalgade küljes on kannused, peas punane
hari, ja rüü — puha kuldsetest sulgedest. Oled lihtsalt imet-
lusväärne! Aga vaata mind: riietus on mul vilets ja ka jalad
ei kolba kuhugi.»

Kukk läks kohe uhkust täis. Ajas kebjalt pea püsti, saputas oma harja, vaatas ülevalt alla ja vastas hooletult:

«Mnjaa... Ega sa pole küll tuhkagi väärt... Kuigi... kõnnakul pole ju vigagi.»

Paabulind langetas alandlikult pea ja õhkas raskelt, siis küsis viisakalt:

«No kuule, mis kasu on mul kõnnakust, kui mul ei ole niisugust säravat pidurüüd? Kukeke-Punaharjake, laena mulle hommikuni oma ilusad riided, ma käin öhtul peol ära.»

«Piduöhtul? Hm... Seal hakkad sööma, jooma... Ei, ei anna. Võid mu uhked riided ära määrada,» vastas Kukk.

«Luban sinu riideid hoolega hoida. Palun, anna laenuka,» anus Paabulind. «Praegu on juba öö, ümberringi pime, torkas või silm peast välja. Niikuinii pole näha, mis sul seljas on. Jaluta niisama,» vastas Kukk jälle.

Kuid Paabulind proovis ikkagi Kukele auku pähe rääkida.

«Siin on küll pime, Kukeke. Kuid aasal, kus me kokku tuleme, on valge. Piduöhtu algab siis, kui kuu välja tuleb. Kuupaistes hakkavad kõik oma riietega kiitlema.»

«Sellest ma küll aru ei saa. Öösel magatakse, nemad aga ajavad lõbu taga,» ütles Kukk hukkamõistvalt ja haigutas magusasti. Tal oli juba ammu tahtmine örrele lennata, kuid riietest oli kahju ilma jääda, seepärast ta vastu punniski.

Paabulind ütles siis nõnda:

«Kukeke, sul on siin hea, sinu kõrval on alati Kanake. Kuid minul tuleb sõbrannat alles otsida. Igav on üksinda. Hahaata, anna oma rüü. Ainult üheks öhtuks.»

«Ainult üheks öhtuks?»

«Ainult hommikuni, Kukeke.»

Kukk vaikis, ise aga mõtles: «Tõsi jah, Paabulind on ükelt. Igav on vaesesel ilma sõbrannata. Mul pole ju öösel pidurüüd vaja, nagunii jään magama. Hüva, las Paabulind piduseb nagu kord ja kohus,» jõudis Kukk lõpuks otsusele ja andis oma rõivad ära.

Paabulind kummardas tänulikult ja proovis kohe pidurüüvaid selga. Kuke riietus muutis teda otse silmnähtavalt. Kui Paabulind edasi-tagasi kõndis ja end sujuvalt pööras, löid ta

seljas isegi tuhmis valguses suled sätendama otsekui kirevad liblikad. Ka kukk vaatas teda huviga. Siis ohkas kahetsevalt ja kiirustas manitsema:

«Hommikul annad riided tingimata tagasi!»

«Toon nad juba täna ära, kohe pärast südaööd!» kinnitas Paabulind.

Paabulind jättis kiiresti jumalaga ning, juba minekul, pöördus ringi ja hüüdis:

«Ea, Kukeke, maga rahulikult. Kui üles ärkad, siis kire, küll ma kuulen. Kui ma veidi hilinen, siis kutsu mind. Niipea kui hakkab hahetama, lippan kohe siia. Aga kui ka see tähtaeg möödub, torman juba päris kindlasti kohale hommikul, päikesetõusu aegu.»

Piduöhtul piirati Paabulind otsekohe sisse ja hakati üksmeelselt tema pidurüüd kiitma. Niipea kui saabus uus külastate paar, juhatati see tingimata Paabulinna juurde ning ta pidi ikka ja jälle ennast keerutama, pidurüüga uhkeldama.

«Ah, Paabulind, on sul alles pitsid, on sul alles satsid!» kadestasid ühed.

«Jalgadega pole tal just vedand, aga pidurüü on kõige kenam,» sosistasid teised.

«Meie Paabulinna tunned sulgede järgi ära!» kiitsid sõbrad takka.

Neist ülistustest hakkas Paabulinna pea ringi käima. Ta lõi saba lehvikuna laiali, muutus tähtsaks ja uhkeks.

«Kõik tunnistasid, et see rüü sobib mulle väga. Teadsin, mida selga panna!» ütles Paabulind oma sõpradele.

Piduöhtu hakkas juba lõppema, kuid Paabulind ei kiirustanud Kuke juurde minekuga. «Kui see pidurüü näeb minu seljas palju kenam välja, miks peaksin ta siis tagasi andma? Jätan endale ja kõik,» otsustas Paabulind. Keegi lindudest tähendas, et nii talitada poleks päris aus. Paabulind aga kostis selle peale trotslikult: «Ma pole varastanud ega ilma loata võtnud. Kukk ise andis mulle selle rüü. Tähendab, et ta sellest nii väga ei hooligi. Õigesti öeldakse, et kasukat kannab see, kes teda hoida oskab!»

Paabulinna nali lõbustas sõpru, aga kui pidukära oli vaibu-

ud, tuletas toosama tagasihoidlik linnuhääl jälle Kukke
neelde, kes ootab oma kalleid rõivaid. Aga Paabulind ei võt-
ud enam kedagi kuulda ja hüüdis:

«Igaühel oma osa: Luik tõuseb kõrgele taevalaotusse, Libli-
s lendleb vaid madalal maa kohal, Kuke koht aga on õrrel.
Illeks siis talle ilus riietus? Kuke pole seda tarvis!»

Ja nii juhtuski, et Paabulind, omandanud rikkuse, unustas
sobilt sõpruse.

Kukk aga ootas teda, magas ega maganud ka, tukkus kui-
giviisi hommikuni. Niipea kui hakkas koitma, virgus ta äkki
hüüdis unesegaselt:

«Ki-ke-ri-kii! Paabulind, ma ootan sind! Too mu rüü siia!»
Ta ootas veidi, kuulatas, kuid keegi ei vastanud. «Nähtavasti
veel vara, väljas on alles pime,» mõtles Kukk. Ilma endise
luta oli tal jahe. Kukk surus tiivad tugevamini vastu külgi
jääi taas tukkuma.

Mõne aja pärast avas Kukk silmad — väljas oli juba valge,
vaatas igale poole, kuid ei näinud kuskil oma sõpra. Nüüd
Kukk ähmi täis, kargas õrrelt ja kisendas täiest kõrist:

«Ki-ke-ri-kii! Kus sa oled, Paabulind? Ega sa ära pole eks-
id? Kas sa kuuled mind?»

Ta väärutas pead, ajas kaela õieli, pööritas silmi, kuid Paa-
lennust polnud jälgegi. Kukk sibas mööda õue ja kargas
rava taha. Päike paistis eredalt, ent Paabulindu polnud
dist viisi kuskil näha.

Kukk oli juba silmad pimedaks vahtinud ja jooksupä-
sinud, ta peatus, kompsis tigidalt jalgu vastamisi, teritas
nuseid ning pistis meeleheites kisama:

«Ki-ke-ri-kii! Et sa maapõhja vajuksid, Paabulind, et to-
d võtaks! Kus on minu siidiriided, kus on kaunis pidurüü?»
Päev sai õhtusse, aga Paabulind ei ilmunudki välja. Järg-
sel hommikul, nagu oli varem kokku lepitud, kutsus Kukk
le kolm korda Paabulindu, päris kolm korda oma rüü järele,
id jälle ei vastanud talle mitte keegi.

Tore eredavärviline pidurüü jäigi igaveseks Paabulinnule.
akk aga kireb sellest ajast alates igal hommikul kolm korda,
id nüüd juba lihtsalt harjumusest.

Apollon Šadajev

VÄIKE VÄGILANE

Ennevanasti elasid paljud burjaadid lattidest jurtades. Seal
sündiski kord poisslaps. Tema vanemad ei jõudnud ära imes-
tada, kui kiiresti väikemees jõudu juurde võttis.

Aastad läksid, poiss kasvas, nagu öeldakse, mitte päevade,
vaid tundidega. Tal olid nõnda laiad õlad, et mitte igaüks
poleks ulatanud tema ümbert kinni võtma. Kui poiss oma
koduukse avas, jäid õlad uksepiitade vahele kinni ja tal tuli
sealt külitsi läbi pugeda. Kui ta kolde juurde astus, kriiksusid
ja paindusid paksud põrandalauad tema jalgade all — nii tuge-
vaks ja rässakaks oli ta kasvanud. Tõsi, ta polnud kuigi pikka
kasvu, isale vastu ei saanud. Sellepärast antigi talle hüüdni-
meks Väike Vägilane.

Kord ütles Väike Vägilane oma isale:

«Isa, meil on aeg uus mugav ja avar jurta ehitada.»

«Tõsi, poeg. Vaata, kui suureks sa oled kasvanud. Piip on sul juba hambus ja jalad ulatavad ammuilma jalusteni. On aeg mõelda uuele jurtale,» vastas talle isa ja noogutas heakskiitvalt.

«Sa oota ainult, kutsun kokku külarahva, nad aitavad meil puud maha võtta, kohale vedada ja jurta püsti lüüa.»

«Isa! Saan palkidega ise hakkama. Milleks oodata? Lähen juba täna taigasse.»

«Mis seals ikka, noores eas tuleb ringi liikuda,» ja vanamees pani käed hellalt ümber poja tugevate õlgade.

Ettevalmistused ei võtnud kaua aega. Taat aitas pojalt võõrle siduda, torkas talle kirve vöö vahele. Ema pani kaasa kasetohust torbikutäie arssi — hapukat piimajooki.

Väike Vägilane kõndis veidi maad edasi, sidus lahti torbiku, mis tal puusal rippus, jõi arsi ühe sõõmuga ära, riputas siis torbiku aiataru juures teiba külge, et see teda teekonnal ei segaks, ja läks taigasse.

Terve päeva raius Väike Vägilane puid. Temas pulbitsevad olid lõpuks ometi rakendust leidnud. Ta langetas ühe puu ühe järel, üks jämedam kui teine. Kui ta väsis, pühkis laubalt higi, vaatas üle õla tagasi ja hõikas:

«He-e-ei, vaadake, kui suure hulga olen juba maha raiunud! Tähest aitab.»

Siis laasis ta oksad küljest, palgid aga ladus ritta. Hakkas juba hämarduma. Enne kojuminekut valis ta välja kaks ühe jämedamat palki ja kahmas need mängleva kergusena kenlasse, otsekui oleks tegu pisikeste puuhalgudega.

Ouel tuli talle isa vastu. Väike Vägilane viskas oma kandami oma jalgade ette maha. Vanamees tiirutas kaua palkide ümber, mis poeg oli taigast toonud. Ta tahtis need jurtaseinale lähemale veeretada, kuid ei suutnud neid isegi maast kergitada, nii jämedad ja rasked olid tüved. Vanamees kõndis piki kalle, mõõtis sammudega nende pikkust, proovis jälle kätega ümber kinni haarata, aga ei suutnud. Ja siis ta hüüdis:

«Ohhoo! Kumbki palk on kakskümmend sammu pikk — tervelt viis sülda! Need puuhiiglased oleks hädavaevu kohale vedanud meie kirju hobune, sina aga tassisid nad kaenlas siia.

Ei tule ja vaata õige! Kas mäletad, minu vanaisa oli noorest peast samuti tugev. Aga ta suutis vaid koos pojaga — minu isaga — nii rasket palki kergitada. Näed, nüüd saab meie poeg hakkama sellega hakkama. Ega asjata öelda: inimese üle tuleb alistada mitte aastate, vaid kondi järgi.»

Vanamees oli väga rõõmus ega suutnud vägilasest poega küllalt kiita.

«Isa, kuule õige...» hõikas Väike Vägilane.

«Mis on, poeg?» vastas vanamees lahkelt.

«Ära hakka kurjustama, kui sulle räägin, mis minuga taigas juhtus. Paistab, et lõin seal härja surnuks,» ütles Väike Vägilane aralt.

«Kuidas? Lõid surnuks... härja?!»

«Näikse jah,» vastas Väike Vägilane süüdlaslikult.

«Kelle härg see oli? Ja kust sai härg taigasse?» jahmus vanamees. Ta oli ise vaene inimene ja teadis hästi koduloomade hinda. Hukka aetud võõra vara eest tuleb ju vastust anda ja see kinni maksta.

«Ma ep tea isegi, kuidas härg sinna sattus. Kuid ta tuli mulle selja tagant märkamatuult ligi ja äkki mõiratas valjusti — ma isegi võpatasin. Tahtsin teda ära ajada, aga tema tuleb muudkui lähemale ja lähemale. Oleksin ma veel viivitanud, oleks ta mu surnuks puskinud, kuigi tal polnud veel sarvigi peas. Nähtavasti oli alles noor pull, kuid sihuke kuri, jonnakas ja tügel! Ajas lõuad pärani, näitas hambaid ja mõrises sedasi ahvardavalt. No siis läks mul hing täis ja ma haarasin tal kõrva-vestest kinni. Raske oli teine, ei andnud kohe alla, püüdis hõõruda. Tõstsin ta siis kõrvupidi üles ja virutasin eemale. Härjavärss aga lendas kogemata vastu mändi, sai vist tugevasti põrutada, sest vajus maha nagu kott. Kui ma juurde läksin, olid tal juba silmad pahupidi ja keel suust väljas. Ei arvestanud oma jõudu, ja lõingi kogemata võõra looma maha.»

Vanamees imestas, kuidas on võimalik suurel härjal kõrva-vest kinni võtta ja niiviisi vastu mändi virutada? Ega härg pole kartulikott! Ent siis vaatas ta uuesti kaht hiiglasuurt puu tüve, mis olid alles äsja taigast toodud, ja vangutas pead.

«See on ju selge õnnetus, poeg, asja ees, teist taga võõra loom maha lüüa!»

«Ja veel missugune õnnetus! Hullemat ei oska välja mõeldagi. Igal pudulolus on ju peremees. Märkab härjavärsi pudumist, hakkab otsima, ei leia, pärast aga ilmub meie juurde, ütleb, et makske kinni. Aga millega maksta? Meil endilgi pole ju midagi. Kõigest üksainus märasetukas õue peal. Kas tõesti tuleb ka see ära anda? Kuidas me siis edasi elame?» hakkas isa järel halisema ka ema. Ta rääkis kurbi ja kibedaid sõnu ning Väike Vägilane kohkus teadmisesest, millist muret ta oma vanematele oli valmistanud.

«Kas saategi mulle niisugust eksimust andeks anda... Mida tea kohe, mida öelda, kuidas oma süüd heaks teha,» sattus Väike Vägilane segadusse ja langetas pea. Siis aga hakkas vanemaid rahustama:

«Nüüd võin ma ise tööd teha, jõunatukest jätkub. Lähen kauplen ennast sulaseks, olen püüdlik ja arvan, et teenin härja tööga tasa. Teen kõik, mida kästakse, kui ainult meie hobust ära ei võetaks. Võib-olla on pererahvas niisuguse kaubaga päri?»

«Usun sind, poeg. Maailmast pole veel head inimesed kadunud, küllap mõistavad meie häda, ehk nõustuvad sinu tingimustega,» lausus isa vaikselt ja ütles siis nii:

«Õnnetust pisaraisse ei uputa. Milleks meil kõigil valju häälega töinata! Nüüd on asi siis sedasi... Võib-olla pole meie loomad seda härga veel lõhki rebinud, nii et võtame tal naha maha ja laseme sisikonna välja. Seal on ju terve koorem liha, sel ei või lasta raisku minna! Vii mind, poeg, sinna, kuhu too härg jäi.»

Vanamees võttis oma suure terava noa, torkas selle vöö vahele, haaras kaasa veel kirve ja kotid. Pojal aga käskis samal ajal ainukese hobuse kähku vankri ette rakendada. Ettevalmistused tehtud, pani ta poisi enda kõrvale istuma ja kiirustas taigasse.

Kui jõuti selle kohani, kus Väike Vägilane oli puid langetanud, küsis vanamees kärsitult:

«Kas seal?»

«Jah. Nende kändude taga.»

Vanamees ei mallanud oodata, kuni hobune peatub, kargas vankrilt maha ja sibas männi juurde, mille kõrval nägi suurt musta loomakeret.

Väike Vägilane sidus hobuse kinni ja astus arglikult isa juurde. Tema suureks üllatuseks aga naeratas too rõõmsalt. Taat laiutas käsi ja hüüdis vaid:

«No on see alles härg!... Härg?... Poeg, kas näed härga? Ütle, et härg, jah?»

«Kas siis veel?» kehtas Väike Vägilane õlgu.

«Niisuguseid härgasid löö maha kas või iga päev! See on ju taiga peremees ise!»

«Kas karu?» rõõmustas Väike Vägilane.

«Tema ise! Karu, ja veel missugune! Tige, täies jõus kiskja, kui ta juba ise sulle kallale tungis. Kuidas sa küll temast jagu saad?»

Vanamees laksas sõbralikult pojale vastu selga, silmitses huviga tema vägevaid õlgu, tursket tugevat kaela. Tema ees seisid kõige ehtsam vägilane! Ainult poja nägu, häbelik naeratus ja avalad naiivsed silmad andsid tunnistust sellest, et Väike Vägilane oli vaevalt noormehe ikka jõudnud.

«Nojaa... Läksid ju mul esimest korda nii kaugele! Aga mina, vanatoi, pole seniajani sinuga siin käinud, pole sulle jahimehe tarkusi õpetanud. Ja nii tuligi välja, et peale lehmade ja hobuste ei ole sa midagi näinud, kuna sa pole oma koduõuest kaugemale saanud. Nüüd aga kohtasid esimest korda karu ja pidasid teda härjaks,» naeris vanamees. «Ega midagi, poeg, hakkan sind õpetama. Tuleta meelde, missugused on lehma või härja sõrad. Need on ju kaheosalised, eks? Aga näe, millised käpad on karul. Ja kui teravad küüned. Vaata, missugune on ta koon, kas see sarnaneb siis härja koonuga?»

«Jah, näen... mis siin naerda on,» pomises Väike Vägilane solvunult oma eksitust häbenedes.

«Ba, rumaluke, peaksid rõõmus olema, aga mitte mossitama. Milline vedamine! Esimene käik taigasse, esimene kohtumine tõelise kiskjaga — ja niisugune saak! Ma ei mäleta, et kellelegi varem oleks selline õnn sulle langenud.»

Vanamees võttis välja oma terava noa, proovis vana harjumuse kohaselt vasaku käe pöidlaga selle vahedust ja ütles:

«Noh nii, hakkame saaki nülgima. Võta käppadest kinni. Katsume kere sinna tassida. Seal on teda mugavam tükelada.»

«Oota, isa, küll ma ise.»

Väike Vägilane lükkas isa kõrvale, kummardus, pingutas end, ning tõstnud karu maast üles, upitas selle endale selga ja viis kätte näidatud kohta.

... Alates sellest ajast liikus kogu orus jurtast jurtasse

kuuldus Väikese Vägilase ebatavalisest jõust. Ühest rändlaagrist teise levis sõna sellest, kui edukas taigaloomade kütt ta on. Rõneldi isegi, et ta suutvat üheainsa sõrmenipsuga karu ümaseks lüüa.

Ükskord sõitsid naabruses asuvast rändlaagrist vanamehe juurde kaks karjust. Nad kõndisid ümber vastvalminud jurta, vaatasid sisse ja küsisid peremehe käest imestunult:

«Missuguse suure ja avara maja oled sa ehitanud, naaber? Aga sa ometi kogu meie laagrit kavatse siia ära majutada?»

«Te vaadake parem meie poega: tema jaoks jurta ehitatud ongi, et oleks avar ja mugav,» vastas vanamees uhkelt.

«Kuidas siis, oleme temast kuulnud! Räägitakse, et ta on tõeline vägilane. Ahhaa, kas see ongi tema? Aga...» karjused ahmitsesid Väikest Vägilast heatahtliku muigega. «Aga ta ei anna ju veel ei täit kasvu ega vanust välja, on lihtsalt liiga väike teine.»

Üks saabunuist küsis vanamehelt:

«Räägitakse, et sinu poeg tassivat siia taigast palke lausa kaenlas? On see tõsi?»

Teine küsis samuti:

«Kas see vastab tõele, et ta võib rusikahoobiga karu maha löüa?»

«Milleks mõistatada, siin teie ees ta seisabki. Kui te ei usu, pange ta proovile. Ja ärgu teid üllatagu tema väike kasv — selle tõttu ta saigi hüüdnime Väike Vägilane.»

«Pealtnäha pole tal vigagi, ainult et liiga noor veel. Tea, kas ta ka kõlbab ettevõtmiseks, mille pärast me siin oleme. Asi on selles, Väike Vägilane, et meie rändlaagri lähedal taigas hulgub murdja karu. Ta toob kõigile häda kaela: käib meie ehitiste juures, lõhub uksi maha, murrab meie kariloomi. Ei jõua kokku arvatagi, kui palju ta kahju on teinud. Aga jagu ei saa me temast mitte kuidagi. Ta on liiga ettevaatlik ja kaval.»

«See, poeg, on samasugune loom, selle sa kõrvupidi vastu mändi virutasid — hulkur-karu. Niimoodi hüüavad inimesed teda sellepärast, et ta hulgub mööda taigat, külastab rändlaagreid. Aga ta ei luusi ringi omal tahtel — nälg ajab ta taigast välja. Ikaldusaastal polnud tal kerge, ta ei jõudnud talveks

piisavalt rasva koguda, ja nüüd pole tal koopas und. Niisugune karu on tige, kuhu ta ka ei ilmuks, toob ta häda kaasa,» õpetas vanamees poega, püüdes talle üksipulgi ära seletada kõike, mida too veel ei teadnud.

«Sel talvel on ta meid lausa ära vaevanud. Tahtsime haavarangu korraldada, kuid jahimehi jäi väheks. Oleme teie vägilasest palju kuulnud. Lubage tal koos meiega taigasse tulla,» palusid karjased peremeest.

Väike Vägilane hüpitaskärstult kirvest ühest käest teise ning vaatas äraootavalt isa poole: mida too küll vastab, kas lubab tal minna?

«Näen, poeg, et su silmad löid särama. Mine nendega kaasa, näita, et oled mees ka heategu tegema. Ju sa oled neile vajalik, kui sind kutsutakse. Ainult vaata ette, ära lollust tee,» saatis vanamees nende õpetussõnadega poja tee.

Nii läksidki nad kolmekesi taigasse. Lund oli palju, sumati tõlvini hangedes. Karu jäljed viisid lõpuks jahimehed otse koopa juurde. Koopa kohal hõljus kerge auruvine — tähendab, peremees oli kohal. Rändlaagrist pärit karjused olid elukogemustud mehed, nad teadsid, et karu koopa juures tuleb olla ettevaatlik ja püüdsid noormeest võimaliku hädaohu eest hoiatada. Kuid Väike Vägilane kääriski noorusliku uljusega oma kasukahõlmad üles, et need jalus ei tolkneks ja liikumist ei takistaks, võttis kindad käest, seadis vibu ja noole laskevalmis ning hüüdis:

«Hei, on siin koopas kedagi? Kui see oled sina, hulkur-karu, siis ära armu oota. Tule välja!»

Väike Vägilane tõmbas vibunööri pingule ja lennutas noole koopasse. Sealt kostus mõiratus ja välja kargas üles ärritatud karu. Ta tõusis tagumistele jalgadele püsti, ajas kihvad paljaks ning tuli otseteed peale.

Kaks jahimeest taganesid otsemaid. Nad polnud jõudnud veel relvi laskevalmis seada ega jahiodasid pihku haarata, löid natust karu kartma ning peitsid end mändide taha.

Väike Vägilane seisis silm silma vastu vihale aetud kiskjaga. Ta viskas tarbetuks muutunud vibu eemale ja sirutas käed ette, peopesad ülespoole, nagu tegi tavaliselt siis, kui maadles

oma eakaaslastega. Karu tatsas paar sammu edasi ja virutas Väikesele Vägilasele nii kiiresti käpaga vastu õlga, et too eemale lendas ja uperkuuti lumme kukkus.

«Ehh-ee... meie lood on sandid. Nüüd hoia alt!» ütles üks jahimeestest jämeda männitüve tagant vargsi välja piiludes hirmunult.

«Mees on noor ja roheline. Saab, asja ees, teist taga hukka,» sosistas teine, peites ennast seltsimehe selja taha.

«On aeg siit jalga lasta,» otsustasid argpükstest sõbrad.

«Oh-oh-oo! Kes küll mind sedasi kostitas? Kes lööb nii kõvasti?»

Väike Vägilane raputas imestunud pead, kloppis riiete külge jäänud lume maha ja heitis pilgu üle õla. Ta arvas esiti, et üks sõpradest oli teda kogemata selja tagant õlast tõuganud. Kuid ümberringi polnud kedagi, otse tema peale aga tuli tohutu suur kiskja.

«Või sina, karu, kakled niiviisi? Oh, kui tige sa oled. Noh, tule aga lähemale!»

Väike Vägilane kargas püsti just sel hetkel, kui karul jäi teha veel viimane samm. Haaranud kindad, jõudis ta need looma avatud lõugade vahele torgata. Siis krahmas Väike Vägilane karul kõrvadest kinni, pigistas neid tugevasti ja hakkas pöntjalga vastu maad suruma.

Kui kaks sõpra nägid, et karu tormab poisile kallale, pigistasid nad hirmu pärast silmad kinni. Nad ei lootnud enam Väikest Vägilast elavana näha, sest niisuguste kohutavate käppade vahelt poleks kellelgi pääsu olnud. Sõbrad hakkasid õudusest ulguma ja pistsid ummisjalu plagama. Hirmul on suured silmad, ja nii näiski argadele jahimeestele, nagu oleks karu oma küüned nende seltsilise ihusse löönud ja rebib nüüd teda lõhki. Paanikas ei saanud nad sotti isegi sellest, mis sündis neist kümne sammu kaugusel.

Karu aga ei tahtnud nii ruttu alla anda. Kui Väike Vägilane ta koonupidi hange surus, kasutas loom juhust ja rapsas küünega üle ta käte. Väike Vägilane võpatas valust ja laskis karu kõrvad lahti. Karu tahtis oma vastast hammustada, kuid kindad, mis tolknesid ikka veel suus, segasid teda. Ta püüdis need

eelega välja lükata, kuid asjata, tuli küüned appi võtta. Kuni karu kinnastega jandas, kahmas Väike Vägilane tal ümber kinni, pani jala taha ja paiskas ta lumme pikali. Väike Vägilane ise ei jäänud samuti jalule püsima, ta kukkus ja vajus karule peale. Karu hakkas käppadega vehkima ja küüntega nendeid rebima, püüdes inimest enda alla litsuda. Päntjalg hüherdas lumes, üritas püsti tõusta, et enda peal istuvast Vägilasest vabaneda. Lõpuks kasutas karu juhust ja lõi hambad Vägilase vasakusse kätte. Siis läks Väikesel Vägilasel hing ära, ta pigistas parema käe rusikasse ja virutas karule sellise löömise vastu koonu, et lõi tal hambad viimseni suust välja. Ta võttis uuesti hoogu ja äigas loomale otse rinde alla. Karu vajus maha, Väike Vägilane aga tümitas teda edasi. Päntjalg nam vastupanu ei osutanud, ajas silmad pahupidi ja vajus lumes siruli. Väike Vägilane mõistis, et hulkur-karul on toss äljas.

Väike Vägilane pühkis käisega laubalt higi, laskus karu kõr-

vale maha ja ohkas kergendatult. Ta naeratas, vaatas ringi, ja et sõpru kuskil näha polnud, laiutas imestunult käsi.

«Hei! Kus te olete?»

Kuulnud häält, ei uskunud jahimehed oma kõrvu. Ent uuesti kostis sama hääl. Nad jäid nõutult seisma.

«Mis sa arvad, kas ta kutsub meid?» küsis too, kes ees silmas.

«Kas tõesti on poiss veel elus?» imestas teine.

«Võib-olla rabeles imekombel karu käppade vahelt välja ja palub nüüd meilt abi? Jookseme pealegi kähku tema juurde!»

«Älki löömegi karu maha, läki ruttu!»

Kui sõbrad hingeldades päralt jõudsid, istus Väike Vägilane ikka veel lumes.

«Noh nii, minu töö on tehtud. Nüüd on teie kord — karul tuleb nahk maha võtta ja sisikond välja lasta, nagu ütleb minu isa,» ning Väike Vägilane osutas tohutu suurele loomakerele, mis ta kõrval lebas. Hädavarestest jahimehed läksid ähmi täis, tammusid ümber karu ja laksutasid vaid keelt.

«Hakake pihta, mehed, mina aga seon sel ajal haava kinni,» ütles Väike Vägilane.

Jahimehed kukkusid kohe siia-sinna sagima, oma abi pakuma, ohkisid ja ohkisid, nad olid valmis kas või mingilgi viisil oma süüd poisi ees heaks tegema. Samal ajal küsis Väike Vägilane heasüdamlikult:

«Mis teil seal juhtus, kas ei saanud piipu põlema või?»

Sõbrad noogutasid kähku. Nad olid väga rõõmsad, et Väike Vägilane nende peale ei vihastanud, ning hakkasid otsemaid välja mõtlema lugu sellest, kuidas ja miks nad maha olid jäänud, kus redutanud.

«Tahtsime piibud põlema panna, kuid tubakas oli nähtavasti niiske, ei võtnud tuld külge,» alustas esimene.

«Sina aga hakkasid siin karuga maadlema nagu laadal. Noh, mõtlesime, et las poiss lõbustab end terike,» ütles teine.

«Nägime, kui osavalt sa teda keerutasid, ja rahunesime maha,»

«Aga siis äigas ta sulle...»

«Siis kargasime püsti, hakkasime väikest kuivanud puud maha raiuma.»

«Selle teibaga jooksin siia, tahtsin karu peakolu lõhki lüüa...»

«Ei, mina tahtsin talle virutada,» hakkas kiitlema teine.

«Mis sa nüüd! Hoopis mina andsin karule obaduse, kui see poisi peal istus, ja virutasin ta eemale,» valetas esimene auisa näkku.

«Hüva, hüva! Aitasime teda mõlemad koos.»

«Jah. Ja kui sina, Väike Vägilane, istusid karu turjale ja hakkasid teda kägistama... Me... läksime jälle suitsu tegema.»

«Samas aga hakkasime noori kaski raiuma, et lohistit teha.»

«Lohistil, tead, on ju sihukest koormat kergem koju vedada.»

Väike Vägilane puhkes naerma. Nagu kõik tugevad inimesed, oli ta väga rahulik ja heatahtlik, mõistis ja oskas inimesikke nõrkusi andestada, mistõttu sõprade mõttetute luiskamine vaid lõbustas teda. Kuid arguse pärast said mehed siiski surjutada, Väike Vägilane ütles:

«Teinekord ärge jätke jahiretkel sõpra üksinda silm-silm vastu kiskjaga, teie reeturlikkust ei anna keegi andeks.»

Lobamokad jäid sedamaid wait, lasksid pead norgu ja löid näbelikult silmad maha.

«Näen, et teil mõlemal on piinlik. Küllap jääb teile tänane päev hästi meelde. Noh, hüva, ärge norutage, ma ei räägi selgest kellelegi. Nüüd aga võtke karu käsile!» rahustas neid Väike Vägilane.

«Oh-oo! See pole ju karu, vaid päris hiiglane! Karukoljati!» hüüdis üks jahimeestest rõõmsalt. «Ja kui palju siin liha on!»

«Tean! Sain oma naha peal tunda,» vastas Väike Vägilane naiget saanud õlga triikides. Ta ei vaadanud karu poolegi, loom teda ei huvitanud. Väikest Vägilast ei rõõmustanud mitte saak, vaid võit taigaperemehe enda üle.

«Hei, mehed!» pöördus ta sõprade poole. «Miks te mulle varem ei rääkinud, kuidas karu võidelda oskab? Selgub, et tema käpad on minu kätest pikemad. Oleks te mulle öelnud,

et ta kakleb nendega nagu inimene, poleks ma võib-olla selist obadust saanud.»

«Kas virutas vägevasti, mis?»

«Jah, karu käpp oli vali! Nii kui äigas mulle vastu õlga, lõi silmist tuld välja!»

«Pole viga, oled veel noor, pulmadeks paraneb ära,» naljatasid jahimehed.

Ja nüüd puhkesid nad juba kõik koos lõbusalt naerma.

Apollon Šadajev

BUDAMŠU

I

Ennemuiste pajatati palju lõbusaid lugusid heasüdamliku ja nutika Budamšu, väsimatu vembumehe kohta.

Ükskord läks Budamšu, alles poisiohtu, äsja kuueteistaastaseks saanud noormees budausuliste templisse — datsaani. Oli uue aasta valge kuu püha. Burjaadid tähistasid seda alati talve lõpul kuukalendri järgi. Sel puhul oli datsaani kokku tulnud usklikke kogu orust — nii rikkaid kui vaeseid. Inimesi aga oli palju ja igaüks lootis saada õnnistust ülempreestrilt — hambo-laamalt — endalt.

Budamšu jalutas muretult datsaani õuel. Kui ta möödus

riiklastest ja nojoonidest,* kuulis ta neid vaikselt omavahel kõnelevat:

«Täheks tore, kui niisugusel pidupäeval sooviks meile õnne hambo-laama ise.»

Budamšu astus lähemale ja teatas valju häälega, nii et kõik seda kuuleksid:

«Teid ei pea ta võib-olla niisuguse au vääriliseks, kuid minule tuleb vastu küll.»

Nojoonid ja rikkad vaid vaatasid Budamšud korra ült alla ning pöördusid temast põlglikult ära. Ei sobinud neil ju kuu-
tata mingi kaltsaka loba. Kogu oma olemisega andsid nojoo-
ni ja rikkad mõista, et mõnel muul ajal oleksid nad võinud
mattarga poisi ennekuulmatu jultumuse eest läbi kolkida,
kuid nüüd, viibides püha templi juures, ei saanud nad seda
teha, ja pealegi polnud neil tahtmist pidupäeva ära rikkuda.

Budamšu ei sattunud segadusse ja kordas jälle:

«Te ei usu, et hambo ise tõuseb oma armsalt toolilt ja õnnis-
tab mind?»

Nojoonid talle vastu:

«Ta on nähtavasti näljast ogaraks läinud!»

«Tema kokku kuivanud kõhus korisevad tühjad soolikad!»

«Teadagi, võta sugulasteta näljaroti kodu või peakolu — nii
süüa kui seal haigutab tühjus!»

Budamšu laskis pilked kõrvust mööda, kuid oma jonni ei
jätnud.

«Teie ainult unistate õnnistusest, kuid mina saan selle jala-
maid, kui vaid tahan, ja otse teie silme all.»

Üks rikastest riivas teda kergelt pilguga ja tähendas hoole-
tult:

«Tal ei sügele nähtavasti mitte ainult keel, vaid ka selg!»

Budamšu ei olnud suu peale kukkunud ning vastas kähku
ja lõbusalt:

«Ei, mul sügeleb täna laup. See tähendab, et ma teen kum-
marduse tähtsale isikule. Noh, naabrimehed! Kas tahate
näha?»

* Nojoon — mongoli vürst.

Siis ütles üks teine rahamees:

«Kas kuulete, head inimesed? Pätt-paljasjalg soovib meiega kihla vedada! Kas me ei lõbustaks ennast veidi tänase pidu päeva puhul?»

Tema naaber, nojoon, tahtis samuti nalja saada:

«Aga mille peale me temaga kihla veame? Mis tal üldse on peale hinge?»

Kostis üksmeelne naerulagin. Kuid pilked andsid Budamšule vaid hoogu juurde. Pikemalt mõtlemata tegi ta teatavaks oma tingimused:

«Andke mulle andeks mu rumalus ja ärge mõistke mind hukka lihtsameelsuse pärast. Kokkulepe on niisugune. Kui ma ei saavuta seda, mida lubasin, teenin teie juures kümme kuud sulasena. Tasuta. Kui ma aga võidan, peate teie mind kümme kuud tasuta toitma.»

Nojoonid ja rikkad vaatasid üksteisele otsa ja muigasid üleolevalt: tingimused näisid olevat väga lihtsad. Mis võib neil olla selle vastu? Igaüks pidas poisi lubadust totruseks, sest hambo-laama polnud sellist kaltsakat eales endale lähedalegi lasknud. See, näe, aga tahab veel õnnistust saada! Ühesõnaga, nojoonid ja rikkad olid juba ette veendunud, et on kihlveo võitnud ning saanud endale tasuta sulase.

Igaüks teab, et lubada on kerge, lubadust täita aga märksa raskem. Budamšu kehastus täielikult ümber, heitis endalt muretusemaski, keskendus. Mõelnud veidi, palus ta endale anda ratsahobuse sadula alt vilditüki. Ta pani selle kiirustamata kahekorra, keeras siis neljaks, torkas kaenla alla ning sügas kukalt, mõeldes, mida teha edasi. Siis tõmbas ta müti silmile, vajutas selle tugevamini pähe ja astus otsustaval sammul datsaani. Nojoonid ja rahamehed järgnesid talle väärikalt.

Datsaan oli inimesi puupüsti täis. Sisenejad trügisid suuri vaevu piki seinäärt edasi, kuid kitsastest aknakestest kaugemale ei jõudnud. Nad jäid seisma, varjates ära niigi tuhmi valguse. Kuigi ikoonide ja paljude buda ja muude pühakute kujude ees põlesid väikesed ripplambid, valitses kogu templis hämarus. Jumalateenistust peeti juba varahommikust saadik.

Kõik usklikud vaatasid hardusega sinnapoole, kus istusid preestrid-laamad, ning ninad raamatutes, lugesid kooris palveid.

Budamšu võttis mütsi peast, ajas kaela õieli ja silmitses palvetajaid. Ta muigas: mille nimel nad küll konutavad siin umbes ja kitsas ruumis, kui ainsastki palvesõnast pole võimalik aru saada?

Budamšu hakkas endale osavalt õlgadega teed rajama, lükkas inimesi kõrvale, ning nihkus pikkamisi, külg ees, edasi, ripplampidele lähemale. Ta tahtis jõuda aukohani templis, kus majesteetlikult troonis oma istmel hambo-laama. Nojoonid ja rikkad jälgisid iga Budamšu liigutust.

Paljude pühapiltide ees, kullatud toolil, jalad idamaa kombe kohaselt ristas, istus hambo-laama. Ta lihav nägu oli ilmetu, ainult paksud rasvased huuled liikusid veidi ning ta hääled kadus üldisesse mõttetusse palvetepominasse. Hambo-laama pilk eksles osavõtmatult põlvedel lebava pühakirja ridadel.

Kui Budamšu tema juurde astus, ei pööranud hambo-laama poisi poole pilku ega teinud temast väljagi, pidades Budamšud datsaaniteenriks. Niisuguste pidulike jumalateenistuste ajal, mis kestsid mitu tundi, käis teener tihti palvelas, kallas ripplampidesse õli juurde, jälgis, et pidevalt suitseks viirukipann, hambo-laamale aga tõi ta aeg-ajalt piimaga teed.

Budamšu tõusis kikiarvule, et ulatuda hambo-laama kõrvani, ning ütles vaikselt, nagu datsaanis kombeks oli:

«Kõrgestiaustatud hambo-laama, vabandage, et pole sobiv aeg, aga oleks vaja vahetada padi, millel te istute. Pikast istumisest on see kõvaks muutunud, padi on vaja tingimata vahetada. Te peate teiste preestrite seast välja paistma. Palun teid, kergitage ennast veidi ja ma panen teie istmele kähku uue padja.»

Hambo-laama, katkestamata hetkekski püha raamatu lugemist, upitas end püsti. Budamšu torkas oma vilditüki kähku padja alla, astus sammu eemale ja kummardas.

«Palun istuge, kõrgestiaustatud hambo-laama.»

Kui too oli sujuvalt oma toolile laskunud, astus Budamšu jälle preestri juurde ja sosistas:

«Kas teil on nüüd mugav istuda?»

«Jah, on küll,» vastas hambo-laama ja puudutas käega Budamšu laupa. See oli buda preestri iseloomulik liigutus, millega ta alati usklikke õnnistas.

Budamšu tegi kummarduse ja eemaldus kohe. Inimesed astusid tema ees kõrvale, andes talle teed ning vaatasid kadeduse ja imestusega talle järele. Templis nägid muidugi kõik kuidas Budamšu hambo endaga oli rääkinud, kuidas ta preestri kõrge tähelepanu osaliseks oli saanud.

Budamšu väljus datsaanist, vajutas mütsi silmile ja ohkas kergendunult. Tema nägu säras, silmades põles vallatuse mikas tuluke. Ta pilgutas rikastele kavalalt silma ja ütles valjusti:

«Noh, kas nägite? Kas hambo-laama tõusis minu ees püsti?»

Nojoonid ei tahtnud nõustuda, nad aimasid, et Budamšu oli kindlasti kavaldanud, kuid nad ei saanud talle kamidagi vastu väita, sest hambo-laama oli tõepoolest oma kohalt püsti tõusnud, kui see kehvik talle midagi kõrva sosistas:

«Seep see on! Ja kas kõik nägid ka seda, kuidas hambo-laama mind õnnistas?»

«No oletame,» pomises üks rikastest tighedalt. Siin polnud enam midagi öelda — kõik olid seda pealt näinud.

«Seep see on! Tuleb välja, et ta austab mind rohkem kui teid kõiki kogu oma loomakarjade ja rahakukrutega kokku. Kas teil kihlveotingimused on meeles?»

Nojoonid ja rikkad lasksid vaikides pead norgu ja kiristasid vaid hambaid. Natuke aega tagasi polnud nad tasumisele mõelnudki, kuid kõik oli kukkunud välja nii nagu oli tahtnud see kehvik.

«Nii või naa, kuid kihlveo võitsin mina. Nüüd suvatses mind kordamööda tasuta toita. Kümme kuud järjest!»

Keegi ei ilmutanud sel puhul rõõmu tundemärke. Nojoonid ja rikkad osutasid ihnuskoideks. Nad surusid huuled mornilt kokku ja pöörasid pilgud kõrvale.

«Noh, naabrimehed, võlg on ilus siis, kui ta saab tasutud. Mis te norutate? Läki! Vitsutan teie juures vatsa täis. Täna on ju valge kuu püha!»

Kümme kuud söötsid ja jootsid nojoonid ja rikkad Budamšut tasuta. Aga ühel hommikul teda enam söögilauda ei palutud. Ei kutsutud ka lõunale.

«Hei, head inimesed! On juba aeg lõunat pakkuda, kuid te pole mulle hommikueinetki toonud!»

Keegi talle ei vastanud. Siis Budamšu taipas, et kümme kuud on juba möödas. «Mis seals ikka, on aeg lahkuda. Mulle endalegi on vedelemisest villand. Laiskus rikub, töö aga toidab inimest,» mõtiskles ta endamisi. Siis tõmbas Budamšu riided selga, läks sinna, kus istusid nojoonid ja rikkad, ning ütles:

«Lugupeetud kaasmaalased! Tulin jälle teie manu, sest ma ei saa rahu päeval ega öösel, muudkui mõtlen, millega võiksin veel silma paista.»

Nojoonid ja rikkad võtsid ta vastu pilgetega:

«Mõtle palju tahad, lolliks jääd ikka.»

«Räägitakse, et liigsest mõtlemisest võib ogaraks minna.»

«Mõtleb sant mis ta mõtleb, ega ta kerjakotist pääse.»

Budamšu ootas kannatlikult ära, kuni kõik olid rahunenud. Siis aga ütles:

«Hüva, auväärased! Kui teil mulle mingit töötsta anda ei ole, siis nuputan ise midagi välja. Kas te ka teate, mida ma teha võin? Ma panen teie jalgade ette tollesama kollase mütsi, mida kannab hambo-laama!»

Nojoonid ja rikkad tõmbasid kulmu kortsu:

«Ära tee koerust, poiss! Kuidas sa mõtled hambo-laama käest mütsi kätte saada? Ega sul ometi mõttes ole seda varastada? Sa proovi ainult, nüpeldame kogu tobeduse sinust välja!»

«Ei, ärge ärrituge! Tõsi, ma olen vaene, kuid alati aus. Kuigi paljas, pole ma varas. Aga hambo-laama mütsi kauplen ikkagi endale.»

«Hambo annab sulle oma mütsi?»

«See on ennekuulmatu luiskamine!»

«Võib-olla sa tahad meiega jälle kihla vedada?»

Budamšu oli ainult seda oodanudki. Nüüd, kui nojoonid ja

rikkad olid tema sõnade vastu hakanud huvi tundma, eitas ta oma tingimused:

«Jah, aulikud, tahan teiega kihla vedada! Milleks ma muldu nii riskantse asja peale välja lähen? Kuulake mind. Kui ma oma lubadust ei täida, siis pange mind kahekümneks kuuka tasuta tööle. Kui ma aga toon teile hambo-laama mütsi, siis te söödate mind kõik need kakskümmend kuud lihaga ja jookdate piimaga. Nagu näete, rikkust ma taga ei aja. Selle kihlveo aga mõtlesin välja meie ühiseks meelelahutuseks. Noh, kuidas jääb? Kas lööme käed?»

Inimesed teadsid, kui osav ja leidlik see poiss oli, kuid vähesed uskusid, et tal õnnestub hambo-laamalt kollast mütsi välja kaubelda. Pani ta ju selle mütsi pähe siis, kui ta juhtis pühade ajal pidulikku talitust või võttis vastu templi aukülastisi. See kollane teravatipuline laia äärega müts ehtis alati ta kiilaspead, kaitses kuumade päikesekiirte eest ja andis sooja külma ilmaga. Siiani ei olnud kellelegi pähe tulnud niisuguse palvega hambo-laama poole pöörduda, polnud ju veel ükski sulane ega kehvik suutnud talle lähedalegi pääseda. Tõsi, ühe kord oli sellel kaltsakal Budamšul õnnestunud kõige pühama ülempreestri tugitooli kõrval seista, teda austati isegi hambo-õnnistusega. Kuid vaevalt, et midagi seesugust veel kordub. Niiviisi arutledes nõustusid nojoonid ja rikkad suurel iseloomil Budamšu tingimustega.

«Noh nii, nali naljaks, aga nüüd asja juurde. Oodake mind. Kui datsaani lähen, kutsun teid kõiki kaasa,» lubas nalle Budamšu, võttis vibu ja nooled ning läks taigasse jahile.

Taigas luuras ta kaljukassi ja laskis selle täpse noolelasuga maha. Kaljukassi sulgpehmest punakaskollasest nahast laskis Budamšu teha samasuguse teravatipulise kolmnurkse mütsi nagu neid kannavad laamad-preestrid. Müts sai kohev ja nägus. Siis kutsus ta kokku nojoonid ja rikkad ning läks koos nendega datsaani.

Budamšu peas ilutses suur karvamüts, ta ei võtnud seda maha isegi pühakojas. Ka hambo-laama ette astus ta, mütsi peas. Kombe kohaselt poleks tohtinud niiviisi talitada. Vagad

ahelikud jäid sellisest ennekuulmatust jultumusest lausa keeletuks.

Hambo-laama katkestas püha raamatu lugemise, heitis kulmu kortsutades poisile karmi pilgu, siis aga kutsus käevii-pegaga datsaaniteenrit lähemale, et anda talle käsk Budamšu kinni võtta ja ta palvelast välja visata. Möödus veidi aega, aga keegi ei tulnud: kõik olid Budamšu vembust niivõrd jahmunud, et ei suutnud paigastki liikuda. Väärikas ja tähtis hambo-laama ei korranud kunagi ühtki oma käsku, ta hindas kõrgelt oma autoriteeti ja säilitas rahva ees alati rahu. Kõik ootasid tema vihapurset, kõik värisesid hirmust tema ees. Kui hambo-laama oleks hakanud karjuma ja jalgadega trampima ning käskinud selle kaltsaka templist välja visata, oleks tõusnud enneolematu skandaal, mida polnud kunagi varem juhtunud. Ei, ta ei lase jumalakojas sellist asja sündida.

Hambo-laama vaatas veel kord noormeest. Peale kallihinnalise, väga uhke ja uue mütsi tal Budamšu juures midagi silma ei torganud. «Tore müts,» mõtles ta ning tõstis äkki üllatunult kulmud. Mis see siis olgu? Tema müts on ju õmmeldud samamoodi kui buda laamadelgi. Müts on täpselt samasugune nagu minu omagi. Kes tal lubas?» Ent hambo-laama ei tahtnud oma uudishimu välja näidata, ning et paista vääriskam, tõmbas ta kulmu kortsu ja lausus rangelt:

«Ainult rumalad uhkeldavad punase mütsiga. Oled ka sina lollide killast?»

Budamšu võttis kiirustamata ja ettevaatlikult mütsi peast, ja aurudes seda vastu rinda, kummardus aupaklikult, siis aga vaatas reipa häälega:

«Kõrgeauline hambo! Ärge mind selle eest hukka mõistke, et tulin templisse karusnahksetes saabastes, sest jalavarjud jätsin läve taha. Ka riietus on mul vilets ainult sellepärast, et tahtsin teie tähelepanu mütsile juhtida. Praegu on talv, teie aga, nagu ma tean, käite ringi õhukese mütsiga. Et te ei külmetaks, otsustasin teile kinkida karusnahkse mütsi. Olen rõõmus, kui te selle vastu võtate.»

«Ah-aa, siis sellepärast ta ongi meie lõike järgi õmmeldud? Kas ma sain sinust õigesti aru, noormees?» naeratas hambo-

laama kingitust vastu võttes rahulolevalt. Ta silitas siidist karva, rõõmustades uue peakatte üle.

«Jah, müts on samasugune kui teiegi oma. Sellega võite käia kõikjal. Ma püüdsin kõigest väest, et teile meelehead valmistada. Ka värvitooni valisin sellise, nagu on meie religiooni preestritele ette nähtud.»

«Hüva, noormees. Kuid ütle õige, millisest karusnahast see on õmmeldud?»

«Käisin jahil kaugel põhjamaa taigas, otse Baikali mere ääres ja valisin seal loomi jälitades teie jaoks välja suure kohevakarvalise kaljukassi.»

«Hüva, võid minna, noormees. Palvetan sinu eest,» ütles hambo-laama, ja nagu esimeselgi korral, puudutas Budamšu laupa. Kuid too ei lahkunud, vaid kummardus maani ja ütles siis viisakalt:

«Austatud hambo-laama! Kardan, et müts jääb teile väikeseks. Kui ma ei osanud seda õigesti teha, olen valmis oma viga parandama. Palun teid, proovige mütsi pähe, ja ma lahkun siit rahuliku südamega.»

«Pähe proovida? Minul, kes ma istun Buda pühakuju ees, pole lubatud peakatet pähe panna. See oleks halvaks eeskujuks. Annan sulle parem oma vana mütsi. Selle järgi võtad mõõdu. Nüüd aga — hüvasti.»

Hambo-laama tundis, et jutuaja-

mine noormehega on pikale veninud, mistõttu kiirustas juma-laga jätma ning ulatas talle kiiresti oma kollase mütsi. Siis suunas ta pilgu jälle pühasse raamatusse ning hakkas monotoonselt palveid pomisema.

Väljunud datsaanist, viskas Budamšu rõõmu pärast mütsi kõrgele õhku, püüdis selle lennult kinni, ning teinud kummarduse, andis oma saagi nojoonide ja rikaste kätte.

«Mida ma teile ütlesin? Siin on hambo-laama müts. Nüüd aga, kallid naabrimehed, kas tahate või ei taha, olete mulle võlgu. Kutsuge lõunale. Avage aga lahkelt oma kodade ukсед! Selle mõtlesin ma küll hästi välja: üheainsa kaljukassinahaga elan ma nüüd ära tervelt kakskümmend kuud!» naeris Budamšu, kes oli kihlveo nojoonide ja rikastega jälle võitnud.

III

Oli seda nüüd palju või vähe, kuid lõpule jõudsid ka kakskümmend kuud. Tol päeval, mil tähtaeg lõppes, nojoonid ja rikkad Budamšule enam süüa ei andnud. Ta pikutas lõunani, kui aga kõht tühjaks läks, hakkas edasi-tagasi kõndima. «Ehh, kodus ei viitsi enam istuda ja külla ei kutsuta. Tähendab, tuleb hakata endale elatist teenima. Aga võib-olla minna jälle raavamagudest naabrite juurde ja püüda neid lollitada? Saagu mis saab, lähen sinna ja annan neile uue mõistatuse lahendada!» otsustas Budamšu.

Teeleminekuks valmistumine võttis tal vaid hetke. Nagu mätahehes kehvikul, oli kogu ta varanatuks tal kaasas. Ta astus inimeste ette, kummardas tervituseks ja ütles valjusti, nii et kõik teda kuuleksid:

«Kas mäletate, head inimesed, kuidas hambo-laama minu ees püsti tõusis?»

«Kuigi ammu, aga nõnda see oli küll,» vastati talle.

«Oli! Ega te pole unustanud, kes mulle selle kollase mütsi andis?»

«Hambo-laama andis, see on tema müts.»

«Väga õige. Tähendab, et mäletate. Aga kuidas auväärt hambo-laama ka elab? On ta ikka tervise juures?» pilgutas Budamšu kavalalt silma.

«Kas tõesti plaanitseb ta hambo-laama vastu jälle mingit vempu!» vahetasid nojoonid ja rikkad omavahel valvsaid pilke.

«Õigesti arvasite, head inimesed! Mul on üks plaan. Aga te ei tule ealeski selle peale, missugune nimelt!»

«Nonoh, lao aga lagedale, mis krutski sa jälle välja mõtlesid,» kiirustasid teda takka inimesed, kes olid ta ümber kogunenud.

«Hüva, ma ei tee sellest saladust. Tahan ka ise suu puhtaks rääkida. Kuulake, mis ma välja mõtlesin: mis te arvate, kas austatud hambo-laama hakkab haukuma nii nagu hauguvad koerad?»

Rahvasumm lõi otsekohe sumisema. Kõige tugevamini kostsid nojoonide ja rikaste hääled.

«See jõhkard on täitsa segaseks läinud! Ta teotab ju pühadust!»

«Ära lenda kõrgemale kui tiivad kannavad!»

«Ei, see pole võimalik, et ülempreester hambo-laama ise... Oo, burhaan,* mis siin rääkida, isegi mõelda on hirmus!...»

«Jah, selle eest tuleks tal keel suust välja rebida!»

Budamšu kuulas kõigutamatu rahuga ehmunud hüüdeid, nõrkinud kõnesid ja avalikke ähvardusi. Ta nägi, et rahvahulk on tõemeeli üles köetud, ja et jutuvadale ei tule niipea lõppu. Siis astus ta nojoonidele ja rikastele päris lähedale ning ütles: «Milleks asjatult lärmata? Veame uuesti kihla. Võidan mina — toidate mind kolmkümmend kuud, kaotan — küüru — tan kõik need kolmkümmend kuud teile tasuta tööd teha.»

Nojoonid ja rikkad mõtlesid veidi, tossutasid piipu, pidasid isekeskis nõu ja otsustasid, et on kaubaga päri. Terve hulga peale üks inimene ära toita pole teab kui suur kahju. Ent kui ta kaotab, saab lurjus ometi kord oma karistuse kätte, ja karistada olid nad tahtnud teda juba ammu. Oli ju selge, et polss plaanitseb võimatut.

«Pea meeles, noormees, et keel mitte ainult ei sööda ja jooda, vaid paneb ka roosa su seljas tantsima. Kolmandal korral sa

* Burhaan — budausuliste ebajumal.

datsaanist enam minema ei pääse. Kui sa tahad meie meelt lahutada, siis läki kohe. Mõtlemiseks me sulle aega ei anna!» nõudsid nojoonid ja rikkad. Nad kiirustasid meelega teda takka, sest sel päeval datsaanis jumalateenistust ei olnud. Aga tavalisel päeval hambo-laamaga kohtuda või tema majja pääseda polnud õnnestunud ühelgi usklikul — lihtsurelikke ta vastu ei võtnud.

Budamšu viis nojoonid ja rikkad datsaani, palus neid jääda hambo-laama akna alla ja kuulata, ise aga astus sisse. Eestois võttis teda vastu teener. Ta tundis ära noormehe, kes oli talle meelde jäänud juba eelmisel korral, kui ta oli hambo-laamale ilusa uhke karvamütsi kinkinud. Teener ei hakanud küsimagi, milleks ta tuli, sest Budamšu näitas vaikides hambo-laama kollast mütsikest. Arvates nähtavasti, et hambo-laama ise oli käskinud poisil tulla, pani teener Budamšu toolile istuma, kallast tassid teed ning läks peremehele külalise tulekust teatama. Ta tuli hetke pärast tagasi ning palus kummardusega noormees siseneda sinna, kust oli ise äsja väljunud. Kui Budamšu avarasse tuppa jõudis, palvetas ta kõigepealt pühakujude ees, nagu komme datsaanis nõudis, tegi siis hambo-laama ees sügava kummarduse ja päris tema tervise järele. Siis aga ütles nõnda:

«Auväärt hambo! Olete käinud kaugetes maades, olete läbi sõitnud paljud meie orud, teame, et olete kõike näinud, olete kõigega kursis. Aidake, palun, meil lahendada üks vaidlusküsimus. Minu naabrid, nojoonid ja rikkad väidavad, et igas orus, igas rändlaagris hauguvad koerad erinevalt. Mina aga arvan, et nad kõik klähvivad ühtmoodi: «auh-auh». Kuidas saabki see olla teisiti? Pole ma suurt kuskil käinud, võib-olla et eksingi, palun õpetage mind, oo ülitark hambo-laama.»

«Mnja-a-a, oled veel noor ja rumal. Igal linnukeselgi on oma laul,» naeris hambo-laama.

«Aga kui meie koer haugub «auh-auh», vastab naabri peni talle täpselt samamoodi.»

«Ütlesin sulle, et oled veel noor ja tähelepanematu. Kuid see on hea, et sa oled teadmishimuline. Noortel tuleb kuulata ja kuuldu kõrva taha panna,» noomis teda hambo-laama ja otsus-

tas Budamšud väheke õpetada. «Ka koerad hauguvad igaüks omal kombel. Edaspidi käi ringi ja hoia kõrvad lahti. Ühed penid hauguvad «auh-auh», seda panid sa tähele. Teised jälle nagu tühikargajad, klähvivad «uh-uh». Kui ma noorest peast Dzida jõe orus elasin, olid seal suurepäraseid laika tõugu jahikoerad. Nad olid väga arukad, teadsid millal ja kuidas haukuda. Juhtus, et meie koer konutas kaua kuudis, igavles tegevusetult, kuid juba esimese värskel lume tulekuga kutsus meid lihtsa tavalise haukumisega taigasse. Meie jooksimel talle jälgimööda järele ja kuulsime juba teistsugust, raevukat haukumist: ta kutsus meid oma saagi juurde. Kui me juba seal olime, valvas ta tagaaetud loomakest ja haukus sedasi kärsitult, katekendlikult.»

Hambo-laama jutustas ning matkis iga kord häälega järele, kuidas koer sel või teisel juhul oli haukunud. Nähtavasti meeldis talle meenutada neid kauneid aegu, mil ta võis veel lihtsalt ja muretult tegelda sellise rahumeelse tööga nagu taigasküttimine. Buda templi auväärne ülempreester klähvis vähe-malt neli korda, kujutades erinevaid koerahääli. Budamšukuulas teda tähelepanelikult, laksutas vaimustatult keelt, puistas hambo-laamale pärast iga tema haugatust ohtralt kiidusõnu. Siis haukus hambo-laama järel veidike ka tema ise. Viimasel korral haukusid nad isegi mõlemad koos, ja see tuli neil nii toredasti välja, et hambo-laama tuju heaks läks. Ta naeris heasüdamlikult, olles väga rahul nii õppetunni kui ka taibuka õpilasega. Siis ta käskis:

«Ma näen, et sa said kõigest hästi aru. Nüüd aga mine ja ära vaidle enam vanematele inimestele vastu, seda enam, kui nad on nojoonid ja rikkad.»

Budamšu tänas hambo-laamat hea õppetunni eest ja tegi sügava kummarduse. Ta väljus õuele, pilgutas nojoonidele ja rikastele kavalalt silma, need aga olid kõike kuulnud ning nüüd ei jäänud neil üle muud, kui Budamšu võitu tunnistada ja leidlikku noormeest veel kolmkümmend kuud tasuta toita.

Sellest ajast saadik oli palju päevi möödunud, kuid veel vähem seisis neid ees. Kui rahvas jälle datsaani pidulikule jumalateenistusele kogunes, oli Budamšu juba platsis. Ja nagu alati, otsis ta endale huvipakkuvat tegevust.

Märganud tuttavaid nojoone ja rikkaid, astus ta nende juurde ja tervitas. Keegi talle, mõistagi, ei vastanud, vaadati vaid teda silmanurgast halvustava ja külma pilguga. Siis pöördus Budamšu nende poole järgmiste sõnadega:

«Olen teid kolm korda kihlveos võitnud. Kas te ei tahaks nüüd kaotust tasa teha? Võib-olla teete proovi?»

«Noh, mida sa veel oled välja mõelnud?» vastas üks rikastest suureliselt.

«Küll ma ütlen, mul pole midagi varjata. Seekord mõtlesin ma enda jaoks välja kõige raskema katsumuse. Palun ainult, kallid naabrid, et säilitaksite oma väarikuse ja kuulaksite mind rahulikult ära. Noh, kuidas on, kas teil jätkub nii palju enesevalitsust, et mitte otsemaid minestusse langeda?»

Budamšu püüdis tõsisena näida, kuid endal karglesid silmis paharetid, ta suutis vaevu kavalat muiet tagasi hoida. Kaua nojoonid ja rikkad ka ei vaikinud, kaua nad ka ei mossitanud, ikkagi sai neist uudishimu võitu ning nad lubasid Budamšul kõnelda:

«Asi on järgmine, head inimesed. Ma tahan hambo-laamat ennast kostitada koerasitaga.»

Vaevalt sai Budamšu seda öelda, kui kõik kohutavast ehmatusest tummaks jäid. Lihtsad inimesed, kuulnud tema sõnu, sirutasid käed õudusega taeva poole ning kukkusid innukalt palveid pomisema. Nojoonid ja rikkad kiristasid vihaselt hambaid, keegi viibutas isegi nuuti, valmis kõlvatu poisinolgiga arveid õiendama, kes oli solvanud pühamast pühimat inimest.

«Aga ma ju palusin teid rahu säilitada! Milleks enneaegu oma väarikust kaotada?» kiirustas Budamšu neid rahustama ja jätkas: «Ärge muretsege, ma ei vii talle värsket, vaid pakun kõrgeaususele tunamullust, see aga tähendab, et juba ammu kuivanud sõnnikut.»

«Temalt võib igasugust imet oodata! Saatan on ta kiusatuses viinud!» karjus keegi Budamšu selja taga.

«U-u-u! Petis! Jälle tükib meile ligi!» hõikas kõige paksem nojoon tigidalt.

«Suuga teed suure linna, käega ei kärbse pesagi. Võta aru pähe, poiss, ära kutsu endale häda kaela!» hakkas Budamšud hoiatama tema naaber, kuid noormees jäi endist viisi rahulikuks.

«Aga mis seals ikka, nojoonid ja orgude peremehed! See kaup näikse meile kasulik olevat. Arvan, et poiss on oma ulbusega lõpuks liiale läinud ja teenib täna ära korraliku kere-täie,» ütles üks paksmagudest Budamšud põlgusega vaadates, ja varjamata kavatsust see karistus ise täide viia, kui taoline juhus peaks avanema. Ja nii tema kui ka kõik teised uskusid jälle, et poiss annab neile hea võimaluse kõik eelnevad ebaõnnestumised tasa teha. Nad saatsid kohe oma mehe koera-
titta tooma.

«Noh nii, meest sõnast, härga sarvist, asu kohe asja juurde,» ütlesid nad Budamšule.

«Oodake, oodake. Sõnadest tegudeni on veel kolm küüdi-
ahet.»

«No muidugi, sa pead ju enne millegi peale kihla vedama.»

«Ei, jutt pole kihlveos, vaid kokkuleppes.»

«Seekord oled sa vist targem ja nõuad raha?»

«Jälle lasksite mööda. Mulle on endiselt kokkulepe rahaast kallim. Esitan järgmised tingimused. Kui ma seda ei tee, ma ma lubasin, siis jään kogu eluks teie sulaseks. Kui ma aga võl-
dan, siis toidate mind liha ja piimaga kuni minu elupäevade
puni.»

«Küll on ikka suuvärk, mis ta veel ei taha!» hõikas keegi rahva hulgast. Budamšu aga vastas sedamaid:

«Kuidas siis muidu, mida ei kauple välja sõnadega, seda ei
ja pärast kätte ka rusikajõuga!»

Siis toodi talle kuivanud koerasõnnikut. Nojoonid ja rikkad
õudsid, et Budamšu otsekohe hambo-laama juurde läheda ja
oma lubaduse sedamaid kõigi nähes täidaks.

«Jah, seda peavad ilmtingimata kõik nägema,» kinnitas

Budamšu koerasõnnikut rätikusse mähkides. Hambo maja
poole minnes muljus ta kogu tee seda rätikut mõtlikult peos.
Talle järgnes suur salk uudishimulikke, kõige ees nojoonid ja
rikkad.

Nad peatusid datsaani sissekäigu ees ja jäid ootama, millal
hambo-laama väljub. Kõik pidi toimuma siinsamas, datsaani-
aual.

Hambo-laama väljus teiste datsaaniteenrite saatel oma
majast ja astus õuele. Kõik usklikud langesid põlvili, ning
puudutanud kokkupandud kätega laupa, hakkasid talle maani
kummardusi tegema. Ainult Budamšu ei laskunud põlvili, vaid
astus kindlal sammul hambo-laama kõrvale ning langetas teda
tervitades aupaklikult pea. Siis ütles ta hambole, püüdes rää-
kida vaikselt, kuid piisavalt selgelt, et kuuleks vaid see, kelle
poole ta pöördub:

«Meie kõrgeauline hambo-laama! Mõtlen kogu aeg teie ter-
vise peale ning nüüd sõandasin valmistada uue ravimi. Loodan
väga, et minu ravim annab tagasi noorusliku uljuse igaühele,
kes seda rohtu sisse võtab. Aga enne kui ravim rahva sekka
lasta, olin lihtsalt kohustatud seda teile näitama, oo ülitark
hambo-laama. Olge nii lahke ja proovige minu ravimit. See
teeb inimesed reipaks, kui nad ära väsivad. Ilma teie loata ei
anna ma ravimit mitte kellelegi. Senini pole peale minu mitte
keegi rohtu proovinud. Kui teie ta heaks kiidate, olen rõõmus,
sest ma loodan, et mu ravim toob inimestele suurt kasu. Toh-
terdan sellega ennast juba kaks ja pool aastat, kokku kolm-
kümme kuud. Ja nagu näete, olen täiesti terve.»

Budamšu harutas oma kompsukese lahti ja hoidis seda välja
sirutatud kätel hambo-laama ees. Hambo-laama vaatas
Budamšule otsa ja lausus mõtlikult:

«Sa näed tõepoolest hea välja. Tõsi, sa oled veel noor. Kuid
milleks noorele mehele arstirohud?»

«Ma ju räägingi, et minu ravim on mõeldud auväärsetele
inimestele. Palun teid, proovige! Vaadake, ma panen selle kee-
lele ja neelan alla, see pole mürk, vaid tõeline ravim,» ning
Budamšu pistis endale näpuotsatäie suhu ja neelas suurema
veenvuse saavutamiseks alla. Hambo-laama võttis ettevaatli-

kult ta käest kompsukese, ning hoides seda oma näo ees, hakkas ravimit uurima. Tema peopesal oli tavaline hall pulber, mis võib-olla ainult veidike lõhnas stepirohu järele, kuid mis rohi see nimelt oli, polnud võimalik aru saada.

«Ma ei taipa, millised taimed siin küll on peeneks tambletud?» päris hambo-laama endist viisi läbitungimatul, tardunud keskendunud ilmel.

«O-o, seal on koos palju mitmesuguseid ravimtaimi, mis kasvavad meie steppides ja mägedes. Siin on ka hurmavalt lõhnavaid taimi, mis ma sain meie austatud laamade käest siin, datsaanis,» selgitas Budamšu talle kiiresti.

Hambo-laama võttis kahe pundunud sõrmega näpuotsatäie pulbrit, maitstes keeleotsaga ja krimpsutas veidi nina. Siis hak-

kas ta pulbrit nuusutama, püüdes lõhna järgi siiski ära arvata, millega tal on tegemist.

«Nagu iga arstim, on see rohi mõru. Mida veel öelda? Jäta kompsuke minu kätte, annan selle õpetatud laamadele-tohtritele üle, nad kontrollivad sinu pulbrit. Aga sa... ütle õige, mis su nimi on? Ah et Budamšu? Sa, Budamšu, ära kellelegi oma ravimist räägi, ära ka selle otstarbest kuskil lobise. Hästi ja õigesti tegid, et sa selle pulbri siia, datsaani tõid. Nii talita alati: mida sa ka välja ei mõtleks, näita tingimata meie õpetatud laamadele. Või mulle endale. Ainult datsaan annab õiguse ravimiseks ja uute arstimate kasutuselevõtmiseks. Pea meeles, see õigus on meie õpetatud laamadele jumala enda poolt antud. Kas said minust aru?» küsis hambo-laama rangelt ning pööras oma väikesed külmad silmanööbid Budamšu poole.

«Ma olen alati alandlikult järginud meie kõrgeima õpetaja õpetusi, kummardan sügavalt õpetatud laamade teadmiste ees. Jätan hästi meelde teie sõnad, oo targim hambo-laama, ning teen kõik nii nagu käsitate. Täna teid,» tegi Budamšu talle kummarduse, teeseldes niivõrd süütut usklikku, et mitte keegi poleks osanud aimatagi, mis tal tegelikult plaanis oli.

Hambo-laama sammus tähtsalt edasi. Budamšu aga läks tagasi inimeste juurde, kes orjameelselt palveid pomisedes datsaaniteenreid saatsid. Budamšu näol säras lai naeratus, silmis aga lõbus uljus.

«Kallid naabrimehed ja ka teie, nojoonid ja rikkad, öelge õige, mida te nägite?»

«Mida nägime, seda nägime. Oo, burhaan, kas võib oma silmi uskuda?!» pomisesid äsja toimunud jahmunud ja pea kaotanud nojoonid ja rikkad.

«Just nüüd ma küsingi teilt: kas on tõsi, et hambo-laama lakkus minu rätikust koeramusta?»

«Milleks asjatult pärida?»

Nojoonid ja rikkad olid vihased, kurtsid pideva ebaõnne üle kihlvedudes Budamšuga, kuid ei lasknud häbelikult päid longu, vaid vastupidi, pidasid ennast kõrgilt ülal, pöördusid temast varjamatu põlgusega eemale, valmis neid üle trumba-

nud Budamšule iga hetk ninna kargama, teda solvama ja alandama.

«Aga nüüd, nojoonid ja rikkad, kannate mind võib-olla kätel laua juurde ja kostitate kõiki minu võidu tunnistajaid rikkaliku lõunasöögiga?» naeris Budamšu.

«Aitab sulle sellestki, mis sa kihlveoga võitsid.»

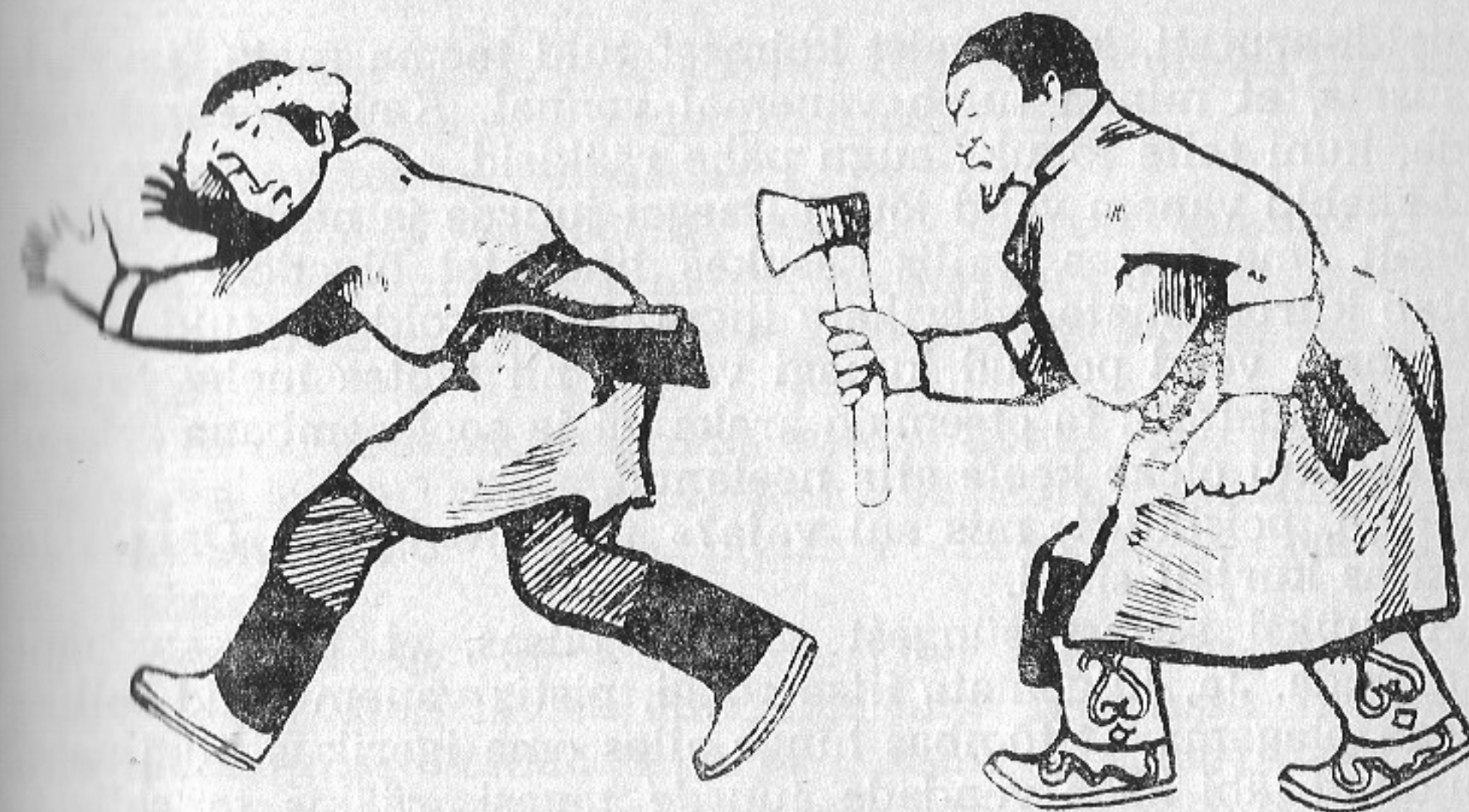
«Pääses, va kõõmakõrv, kõvera kõne ja kavala kaubaga kaotusest ja näitab veel takkapihta hambaid ka,» pomises keegi rikastest süngelt.

«Noh nõnda, head inimesed!» pöördus Budamšu kehvikute poole, kes tema ümber olid kogunenud. «Kas mul pole õigus? Rikkad on osavad raha tegema, meie vaid üht-teist välja mõtlema. Nojoonid ja rikkad, kas te ei sõidutaks mind veidi oma rasvasel turjal?!»

Inimesed läksid ümberringi elevile, puhkesid naerma.

«Tee jah neile rahajõmmidele särul!» kiitsid nad leidlikule noormehele valjusti takka.

«Mis parata, naabrimehed! Armastan näpistada neid, kel on pehmed põsed!» hõikas Budamšu lahkuvatele nojoonidele ja rikastele järele.

Hotsa Hamsarajev

LUSTAKAD LUISKELOOD

See sündis vanal hallil ajal.

Elasid kord kolm venda, kes olid juba maast-madalast orvuks jäänud. Polnud neil ei kodu ega kotust, polnud oma isamaja. Vennad-orvud kasvasid kui kõrred põllul, tundsid puudust ja nälga, ja ei olnud kedagi, kes oleks neile kaasa tundnud.

Möödus kuum suvi, seljataha jäi sügis, saabusid esimesed külmad. Taga-Baikalimaal on talv pikk ja käre. Vennad tulid kolmekesi kokku ja hakkasid aru pidama, kuidas pakase eest varju leida. Et neil abi polnud nagunii kuskilt loota, otsustasid nad, et meisterdavad kas või vanast heinast, põimivad kokku kas või kuivast kulustki, kuid püstitavad endale võimalikult kähku ulualuse. Talv seisis ukse ees. Ent soojuse ja hubasuse tarvis oli koldesse tuld vaja. Seda aga võis hankida vaid vaeste inimeste õelaima vaenlase, jõuka Dargai käest.

Vaieldi-arutati, keda neist kolmest tuld tooma saata, ja jõuti otsusele, et minna tuleb vanemal vennal. Kaua veensid nad teda, kuni talle lõpuks augu pähe rääkisid.

Lähebki vanem vend jõuka Dargai juurde ja näeb: istub too uhkelt oma jurtas, kallis kasukas lihavatel õlgadel, ise aga võtab kiirustamata, väarikate liigutustega koldesse tuld üles.

Vanem vend polnud kunagi varem nii tähtsa mehe juures käinud, mistõttu ta otsemaid araks lõi ja soolasambana seisma jäi, otsekui oleks keele alla neelanud.

«Noh, poisiklutt, mis sul vaja?» pomises jõukas Dargai ja kissitas kurjalt silmi.

Ainuüksi sellest süngest pilgust piisas, et teist surmani ehmatada. Ja, julgemata iitsatadagi, pistis vanem vend sellise hooga plagama, et tõmbas hinge alles oma igerikus ulualuses. Jõudnud läbi häda vendade juurde tagasi, rääkis ta sellest, mida oli näinud, nõnda:

«See jõukas Dargai istub ise tule ääres, kallis kasukas õlgadel. Ta lausa torkas mind oma kohutava pilguga ja röögatas nii, et ma imekombel jõudsin ukse avada ja põgeneda, tule süüsimisest rääkimata.»

Nüüd pidi tule järele minema keskmine vend. Jõuka mehe maja poole sammudes mõtles ta kogu tee, mida teha, kui isegi vanem vend polnud söandanud tuld küsida. Kui ta Dargai jurtasse astus, istus peremees kolde ääres, kolde kohal aga rippus suur tahmane katel, pilgeni liha täis. «Küllap ta keedab endale pool härga korraga,» mõtles keskmine vend ning silmitses varjamatu huviga seda, mis katlas podises. Katla kohal aga keerles aurupilv ning sealt levis kogu jurtasse niivõrd meeldivat lõhna, et võttis suu vett jooksmas. Äkki märkas keskmine vend, et ihnuskois Dargai puurib kutsumata külalist ähvardava pilguga. Kuigi jõukas mees vaikis, oli näha, et ta on veelgi vihavam kui enne. Keskmine vend ehmus nii, et süda saapasäärde vajus ja sõnad kurku kinni jäid.

Jõukas Dargai haaras laudkoiku alt oma terava kirve ja röögatas:

«Tule vaid lähemale! Proovi sa tuld võtta! Räiun su tükki-deks nagu selle liha, mis katlas keeb.»

Jõukas Dargai tahtis juba tõusta, kuid poiss tormas hirmust värisedes uksest välja ja andis päkkadele tuld.

Nuttes jutustas ta vendadele:

«Ma ei jõudnud veel sõnagi lausuda, kui see kohutav Dargai oma terava kirvega vehkima hakkas ja mind väikesteks tükkideks ähvardas raiuda. Ma ei mäleta isegi, kuidas ma sealt tulema sain.»

Et kord oli jõudnud noorema venna kätte, asus ta sõnagi lausumata jõuka Dargai poole tee. Vanemad vennad vaatasid talle murelikult järele ja ohkasid: «Ei ole tal terava kirve eest pääsu.»

Noorem vend aga oli selle ajaga juba jõuka Dargai juurde jõudnud ning heitis lävelt kiire pilgu jurta sisemusse. Tema ees istus ümmarguse pundunud näoga paksmagu, õlgadel ikka toomama kallis kasukas. Lihavate kätega hoidis ta näo ees tervet härjakintsu ning, silmad mõnutundest vidukil, rebis hammas-tega liha. Kirves lebas sealsamas ta kõrval, laudkoiku all.

Noorem vend astus rahulikult peremehele lähemale. Ta plaksutas käsi, pilgutas jõukurile kavalalt silma ning küsis siis valjusti:

«Kuidas elu läheb?»

Ablas Dargai vihastas, et pidi liha söömise pooleli jätma, välgutas tigidalt silmi ja röögatas:

«Mis asja?»

Kui ta nägi, et talle on jälle külla tulnud mingi poisiklutt, vedas jõukas Dargai oma rasvase näo sapises muiges viltu:

«Ahh-aa... veel üks uljaspea? Noh, suurusta siis, kust oled pärit, mille poolest rikas ja kuulus?»

Noorem vend ei langetanud jõuka Dargai õela pilgu all silmi, ei võpatanud ähvardava käratuse peale, vaid vastas julgelt:

«Oot-oot, vanaisa, burjaatide hea kombe kohaselt ei puis-tata külalist juba ukselävel küsimustega üle. Esmalt paku-takse talle kosti... Kui vastu võetakse riiete järgi, siis ära saadetakse ikkagi mõistuse järgi. Te põlete kannatamatusest teada saada, kust ma pärit olen ja mille poolest rikas. Ma ütlen, kuulake vaid. Minu suguvennad elavad päise päeva ajal,

aga kui päike loojub, siis ei leia neid keegi. Ma tärkasin kevadel, suvel kasvasin, koidu aegu õitsesin, päikese käes küpsesin. Minu kodu aga katab taevas ja teda piirab sama väli, kus elate ka teie. Tuleb välja, et oleme veidi sugulased: ühes stepis magame, ühe taeva all elame.»

Jõukas Dargai ajas üllatusest silmad pungi: ta polnud oodanud, et poisipõnn hakkab talle etteheiteid tegema, ka ei meeldinud talle see, et poiss teda oma sugulaste hulka arvas. Dargai ajas pea tähtsalt selga ja pistis röökima:

«Jõhkard! Ussipoeg!... Ets kae, mihuke sa oled! Jalamaid lao lagedale, kustkohast ja milleks sa tulid?»

Jõukas Dargai hakkas viha pärast isegi värisema, haaras oma terava kirve ja võttis löögiks hoogu. Noorem vend ei karanud eemale, ei pilgutanud isegi silma, vaid jätkas rahulikult oma juttu:

«Mis te nüüd, vanaisa? Egas kärbest maksa kirvega taga ajada. Pead maha raiuda on kerge, kuid seda uuesti otsa panna hulga keerulisem. Peanupp ei seisa õlgadel mitte kirve ega isegi mitte mütsi tarvis. Peas on igaühel taip ja aru, mõistlikul mehel aga on alati sobiv sõna varuks. Minulgi on tulnud aruka sõnaga raevu talitseda. Kui te ei usu, võin seda kas või otsekohe tõestada. Jahvatan siin kokku nii palju, et te ei jõua seda ära kuulata. Ja ma ei hakka salgama, et mul on seejuures mõistagi oma tingimus: hakkan teile luiskelugusid pajatama, teie aga istute ja kuulate rahulikult pealt. Kui olen seitskümme valet ära rääkinud ning teie neid tõe pähe võtate ja kuulama jääte, siis on tingimus niisugune: autasuks annate mulle tuletuki ja pealekauba ajan teie õuelt ära kõik pudulajused.»

Rikkale Dargaile tegi nalja, et tema ees seisab poisiklutt, puhub ladusalt juttu ja julgeb veel nagu võrdne võrdsele oma nõudmisi esitada. Ta kehtas laisalt õlgu ja muigas:

«Keel liigub sul libedalt — mis sülg suhu toob, seda jahvatab. Sa näid olevat sama loll kui julge. Olgu pealegi, lõbusta mind. Huvitav, kuidas sa, kollanokk, suudad mind alt vedada? Kui sa aga häbisse jääd, lõikan ära su huuled, rebin välja keele ja keeran su oinasarveks.»

Poiss langetas trotslikult pea, kuid vastas rahulikult ja väärilt:

«Ähvardustega mind ei hirmuta, präänikuga ei meelita. Olen teiega päri, — viletsa jutu eest jäägu ma peajagu lühemaks. Kuid ka minul on veel üks tingimus: kui ma räägin ära seitskümme luiskelugu ja mässin teid ümber sõrme, siis tuleb teil, — ärge pange mulle pahaks, — ennast häbi pärast oksa tõmmata. Kas olete sellega päri?»

Ja poiss ulatas talle oma tillukese käe. Kannatamatuse ja raevu pärast hakkas rikas Dargai hambaid kiristama. Ta võinuks väikemehe uksest välja visata, tükkideks raiuda, kuid pärast rikkalikku söömaaega ei viitsinud ta oma paksu vatsa kergitada. Et mitte väikese kiidukuke ees lolliks jääda, puudutas jõukas Dargai nõusoleku märgiks vaid kergelt noorema venna väljasirutatud kätt. Ta käskis poisil otsekohe alustada, tõmbas keelega üle oma rasvaste huulte ja sättis end kuulama.

Kõigepealt sosistas väikemees endale kiiresti julgustuseks:

«Mis seals ikka, lindu petetakse söödaga, inimest — sõnaga. Ajan talle jama ja viskan nalja, et sellest supist puhtalt välja tulla.» Siis pani ta käed puusa ja tõmbas lauba kipra, et luiskelugudeks vajalikke sõnu meelde tuletada ja kõigi vaeste julma vaenlast, jõukat Dargaid, lobajutuga tüssata, ning alustas nii:

«Kui jämedat puud looka painutada, murdub ta kindlasti. Nii on see ka mehega. Teotad ta ära ja ta on omadega läbi. Sõna pole muidugi kirvesilm, kuid ka tema läbi saavad inimesed otsa. Oo, jõukas Dargai! Enne kui te panete oma härjakaela ümber kõige jämedamast köiest silmuse, enne kui te kõlgute taigas, kõrge männi otsas, peate teadma, et teid hukutab kolmest vennast-orvust kõige noorem, hüüdnimega Sugulasteta Nehõte.

Minusuguste kohta öeldakse: vara küpsenud. Ma kiirustasin nii väga siia ilma tulekuga, et oskasin sündida enne oma isa. Selle aja sees kui ma vanaisa juures hobusekarjas käisin, tuli ilmale ka minu isa ning ta jõudis minust kolm korda vane-maks saada.

Ükskord äratas ta mind enne kukke ja koitu ja käskis mul meie valge lauguga ja kolme silmaga kaamelimära koju ajada. Meil oli selline, mida mitte kellelgi teisel ei olnud.

Koos isaga püüdsime arkaaniga kinni veel ratsastamata metsiku varsa. Kuigi varss oli alles kümnepäevane, oli ta tabuunis hullanud juba kolmteist aastat. Panime sälule päitsed pähe ja sadula selga. Too peksis kapjadega, ajas ennast tagajalgadele püsti, tahtis mind seljast maha visata, jalgadega maatas trampida. Klammerdusin ta laka külge. Ega tal mõne nannipunniga tegemist olnud. Varss aga lõi veelgi ägedamalt takka üles, püüdis mind visata puulatvadest kõrgemale, otse rändavate pilvede alla, kuid mul jätkus nii kannatust kui ka osavust. Tõmbasin ratsmed pingule ja kütsin ta küljed nuudiga tuliseks. Ratsu pani niisuguse valuga minema, et ainult tuul vilistas kõrvades. Väledamat ja krapsakamat hobust pole ma eales näinud.

Äkki märkasin täie vaardi peal, et otse minu nina all lehvib hobuse saba. Kas tõesti on see minu ratsu oma? Kiikasin üle öla tagasi, seal aga kihutasid mulle järele kaks tema kõrva. No on alles lugu! Sikutasin täiest jõust ratsmeid, hobune aga perutas, punnis vastu ja tormas edasi, nii et maa värises. Poleks minust praegu selle jutu rääkijat ega teist kuulajat, kui ma tookord poleks suutnud setukale aru pähe panna. Kui ma lõpuks ringi vaatasin, nägin seesugust ilmaimet, et juuksed peas püsti tõusid: ma istusin hobuse seljas tagurpidi ja ei hoidnud kinni mitte ta lakast, vaid sabast. Kuidas ma sõitsin, kuidas ma sadulas püsisin, on kerge öelda, kuid raske tõestada. Nähtavasti juhtus see siis, kui mu tuline ratsu takka üles lõi, siia-sinna viskles, ja kui ta mu õhku paiskas, ju ma siis tagurpidi sadulasse kukkusingi, ning niiviisi, selg ees, ma ka edasi kappasin.

Tubli ratsu tunned ära jooksu, hea inimese — tegude järgi. Mul aga oli tarvis täita isa käsk: kaamelimära üles otsida ja koju ajada. Hobune oli mul vahva, kihutas millestki hoolimata tuhatnelja edasi, kargas üle jõgede ja küngaste.

Kui öö kätte jõudis, kargasin ma hobuse seljast maha, vabastasin ta sadulast, panin kammitsasse ja lasksin rohumaale

lahti. Siis võtsin katla, lippasin jõe äärde ja ammutasin sealt vett, et teed keeta, põllult aga korjasin kuiva sõnnikut tulehakatiseks. Tegin kohe lõkke üles, ajasin veekatla keema. Kalasin endale kausitäie, ja mis see siis on: oleks nagu tee ja ei ole ka — lõhnab justkui supi järele. Rüüpasin sõõmu ja koguni krääksatasin heameelest — maitsvamat toitu polnud ma eales söönud. Ja polnud mul õrna aimugi, millest võis ta olla keedetud, nii paksu rasvakorraga veel pealegi. Või näis see mulle ainult nii, viirastus tühja kõhuga? Küll ma alles imestasin, kui katlas segasin. Kustkohast ka lusikaga ei proovinud — kord sattus tuurakala ette, kord lõhe. Kust ka ei maitsenud — siin vasikakints, seal tükk loomaliha. Ja kõik see kallis kraam kees-auras minu katlas, ning mine sa võta kinni, kuidas ta sinna sattus. Helpisin leent, närisin liha, maitsesin tuurakala, seejuures kiitsin endamisi: «Söön ka veidikene kala, ehk teeb nobedamaks jalad.» Ühtaegu meenutasin, kuidas ma vett toomas käisin, kuidas niisuguse rikkaliku noosi ammutasin. Mõtles mis sa mõtled — lihtsalt vedas, tähendab, huupi lasksin, aga märki tabasin.

Sõin ja jõin, vitsutasin hea õnne puhul, palju jaksasin, ja kui kõht täis sai, tuli kohe tahtmine leiba luusse lasta. Ägasin toidujäänused suult paremale saapale, vasaku külge pühkisin puhtaks rasvased käed ja heitsid otse rohule pikali. Ega öö kesta igavesti, padjaks kõlbas ka sadul. tekiks aga taevalaotus, ja nii ma samal hetkel uinusingi.

Ei mäleta, kas ma olin maganud kogu öö või kõigest tunni, kui kuulsin läbi une niisugust müdinat ja trampimist, mida ei tekita ka terve hobusekari. Pilutasin veidi üht silma, kuid ei näinud läheduses kedagi, ainult lõkketuli oleks nagu heledamalt leegitsema löönud. Mis lärm see mulle viirastus, millest küll stepis selline madin? Või löid mul unisest peast lihtsalt kõrvad pilli? Ühesõnaga, ümberringi käis niisugune mürgel, et ei saanud pikutada ega magada. Kortsutasin kulmu, upitasin ennast pahuralt küünarnukkidele ja nägin, et möll käis otse minu jalgade ees. Ja näe, milles oli asi! Tuli välja, et minu saapad olid omavahel tülili läinud ja kaklesid nüüd nagu võhivõõrad. Vaatan — kord hüppab üks oma paarilisele peale,

sord teine. Parempoolne surub vasakut vastu maad ja karjub nagu kõri võtab: «Sinu peale kukkus huultelt rasva; anna maitsta!» Kuid samas ronib vasak saabas tolmust välja, virutab parempoolse eemale, ajab oma joru edasi ja lõugab vastuseks: «Ei, sina lakkusid peremehe mõlemad käed puhtaks, ma said rohkem!» Kas maailmas on vähe veidrat ja naljakat, kui isegi jalavarjud märatsema hakkavad ja kisavad, nii et kogu stepp kajab? Siis ma vihastasin, käratasin saabastele peale, võtsin neil säärtest kinni ja andsin paar tublit matsu. «Olete ikka lollid mis lollid,» ütlesin neile, «kas teile alati näib, et saabri toit on maitavam?» Kui ma saabaste ninad vastamisi panin, hakkas neil häbi, et nad olid kákelnud: kuigi erineva jala omad, kuulusid nad siiski ühte paari. Küll on ikka rumalad — enne kolkisid teineteist läbi, ja alles siis said teada, et on lähedased sugulased.

Lepitanud arulagedad saapad ära, tahtsin uuesti tukkuma jääda, aga kus sa sellega. Äkki lahvatas mu lõke eredalt leegitsema ning tõusis võbisedes taeva poole. Tuletukke ei saanud ju tuuleiil laiali puhuda, kui valitses täielik tuulevaikus? Hõõrusin silmi ja nägin selgesti, et sõnnikutükid lehvitasid lõkkesse kohal tiibu. Tahtsin neid käega haarata, kuid nad tõusid otsemaid vurinal lendu. Vaat, milles oli asi! Õhtul olin arvanud, et korjasin stepist kuivanud sõnnikut, kuid tuli välja, et olin pimeduses hoopis kaks sületäit uniseid tedrekukkesid kokku kahminud ja lõkkesse pildunud. Linde polnud äratanud isegi kuumus. Laisad tedred ärkasid alles minu juhmakate saabaste kaklusekära peale. Nad olid pisut kõrvetada saanud, kuid jõudsid siiski veel õigel ajal lendu tõusta. «No katsu sa alin magada!» hüüdsin ma ja purskasin naerma. Ja mu naerulagin oli nii vali, et äratas taevalaotuses üles päikese. Algul pläike võpatas, piilus ettevaatlikult mägede tagant välja, siis aga naeratas laialt, tõusis kõrgemale, lõi kogu hiilguses särama ning hakkas kogu oma helduses lahkelt valgust alla kallama. Oli saabunud uus päev ning juba läks palavaks.

Ka minul oli aeg teele asuda. Ent kuhu ma pidin sõitma, milles suunas, kust pidin otsima meie kolme silmaga ja valge lauguga kaamelimära? Hüppasin kõrgele õhku, haarasin pilveservast kinni, vinnasin end üles, ja olingi taevas. Vaatasin gealt üle kogu stepi, kuid kaamelit ei silmanud kuskil. Siis ronisin kõige kõrgema männi latva, kuid mu pea hakkas pöörutama ja mulle näis, et maa on ennast äkki kummuli keernud, taevas aga vajunud otse minu jalgade alla. Kui mul silme ees virvendama hakkas, pigistasin laud kinni, lasksin käed lahti ja hüppasin. Kui kaua ma lendasin, ei mäleta, kuid lõpuks kukkusin sügavasse, põõsaid täis kasvanud jäärakusse, nii et oleksin peaaegu kaela murdnud. Triikides haiget saanud kohta, pöörasin pikkamisi pea paremale — maa oli nähtav äärest ääreni nagu peopesal; vaatasin vasakule — terve taevalaotus oli mu silme ees ja paistis üleni läbi. Kas tõesti olin ma päris maailma keskpunkti sattunud, leidnud tõelise maailmanaba? Minu suureks rõõmuks märkasin lõpuks kaugel silmapiiril seitsme mäe taga valge lauguga kaamelimära, ja mitte

üksinda: ta oli äsja poeginud ning lakkus nüüd oma kaamelivarssa.

Kargasin kähku sadulasse, kihutasin kolm ööd-päeva, jõudsin päralt, aitasin kaamelivarsa jalule ja tõstsin ta kaamelimära küürude vahele, et rutem koju tagasi jõuda. Ent kaamelimära ei suutnud paigastki liikuda, koorem käis talle üle jõu. Siis leidsin targa nõu ja tõstsin kaamelimära oma väikese varsa selga. Ja ei midagi, varss seisis veidi aega tudisevatel jalagadel, kõikus paar korda ja hakkas siis minema sinna, kuhu teda ajasin.

Julge pealehakkamine on pool võitu. Pöörasin hobuse ringi ja sõitsin neile järele.

Algul astus mu ustav ratsu kiirustamata, ning tema ühtlane rahulik sõit isegi äiutas mind. Siis äkki aga läks hobuse mõdukas samm segi, ta hakkas tugevasti tagumistele jalgadele vajuma ja tõmblema, liikus edasi jõnkshaaval — ratsuga oli juhtunud mingi õnnetus.

Igasuguseid äpardusi võib ju ette tulla, kuid niisuguse loo puhul hakkaks küll igaüks uluma ja hädaldama. Kuigi ma istusin endist viisi sadulas, polnud mul selja taga enam õhkagi, paljas tühjus: ei hobuse laudjat, saba ega tagumisi jalgu. Kas tõesti olid paharetid mulle vingerpussi mänginud? Vaatasin vasakule, vaatasin paremale, kiikasin üle öla, aga polnud ei paharette ega poolt hobust, ainult märkasin, kuidas kaugel selja taga lendlesid harakate ja vareste parved mingisuguse tombu kohal. Igaüks teab, et need linnud haistavad värsket liha juba kolme mäe tagant. Mõistsin, et sinna oli pool minu hobust jäänudki ning nüüd kutsuvad varesed rõõmukisaga oma suguvendi tasuta pidurooga maitsma. Mil moel ja millal ma olin pool hobust kaotanud, kuidas see võis juhtuda? Keerlesin sadulas ja murdsin pead, kuni mulle selja taga puutus pihku kirvevars. Isa oli mulle oma kirve teele kaasa andnud, mille ma olin rihmaga vöö külge sidunud ja sinna unustanud. Sõidu ajal oli kirves pendeldama hakanud, tagunud teraga vastu hobuse selgroogu ning lõiganud lõpuks ratsu tagumise poole sootuks küljest ära, mistõttu pool hobust jäigi maha ja lebas nii kaugel peast.

Ent ega õnnetus ei hüüa tulles. Ronisin sadulast maha ja kondisin otsustaval sammul tagasi, ehkki ma algul ei teadnudki õieti, mille peale lootsin. Läksin ja rapsisin nõrdinult nuudiga vastu saapasäärt, aga see hobusepool, mis maha oli jäänud, kuulis neid hirmu peale ajavaid plakse, ajas end sõgedaid harakaid ja vareseid eemale peletades kohe püsti ja hakkas oma esimesele poolele järele kargama. Vaat sedapsi — kuhu ka pea ei läheks, peab saba tal alati kannul käima!

Kui tagumine pool oli minuni komberdanud, murdsin noorest kuusikust roosa ja nüpeldasin teda veidi, muidugi, rohkem möe pärast: teadku, et ilma peremehelt luba küsimata ei tohi maha jääda. Samal ajal aga murdsin pead, kuidas hobuse pooled taas ühte liita. Kui pea on õlgadel, peab see välja nuputama, kuidas lehmale pastlad jalga tõmmata või, nagu praegu, hobune kokku lappida. Õeldakse ju, et kui kondid on terved, küll siis liha peale kasvab. Selle lootusega ajasingi mõlemad pooled kohale, panin teineteisega vastakuti ja nähvasin roosaga veel paar tulist, ja ennäe imet — pooled kasvasidki kokku. Minu ratsu oli jälle samasugune nagu varemgi. Mis korras, see korras. Kargasin rõõmuga sadulasse, viibutasin nuuti, huikasin valjusti kaamelivarsale ja -määrle ning hakkasin neid kodu poole ajama.

Ent meie reis polnud kergete killast, teele sattus ette päratu suur järv. Sellel kohal lendles ärevalt arutul hulgal hanesid ja parte. Kõrgedained järvel ei lasknud neil rahulikult veepinnale laskuda ega ujuda. Linnud söötsid veevälja kohal noolena õhku ja püüdsid üle järve lennata, aga ei suutnud, laskid jõuetult tiivad longu ja langesid kivina alla. Lained heitsid kaldale, minu jalge ette, sadu nõrkenud parte ja hanesid. Kõik nad langesid mulle kergesti saagiks. Korjasin kokku kotitäie parte ja terve seljatäie hanesid. Nii palju kui sain, toppisin vöö vahele, sidusin sadula külge — nüüd juba näljasurma polnud karta!

Kuid ma ei mõelnud ainult endale, otsustasin saaki ka koju kaasa võtta: milleks lasta kallil kraamil asjatult kaldal vedelda ja raisku minna? Aga võib-olla üllatada koduseid ja viia neile linnud kingituseks juba valmis kujul — keedetult ja

küpsetatult? Et praadi kiiremini valmis saada, süütasin kõr-
jad ja pildusin neid kimpudena järve, aga vesi kustutas tule
sedamaid. Mõni teine minu asemel oleks sellele tühjale tööle
käega löönud, kuid mina olen loomu poolest kangekaelne: kui
muidu kuiv rohi ei süti, siis minu käes hakkab isegi niiske
põlema. Korjasin kohe paar sületäit värsket hobusesõnnikut,
panin pabulatele tule otsa ja lasksin lainetele ulpima. Need
ujusid veepinnal edasi, kandsid tule kõikjale laiali ning varsti
põotsus kogu järv tulemeres. Leegid kandusid ka kaldale ja
jõudsid otse minuni. Karjatasin ehmatusest, olin krapsti sadu-
las ja kihutasin, nagu oleks mul kuri kannul, kohutavast tule-
kahjust eemale.

Sõitsin ja sõitsin, kuni panin äkki tähele, et mu ratsu kap-
tab üha aeglasemalt ja aeglasemalt, tõukab end esimeste jal-
gadega vaevu maast lahti. Ta väärutas pead, ajas kaela õieli,
tahtis edasi minna, kuid tagumised jalad ei tulnud esimestele
järele. Ju oli mulle jälle mingi häda kaela sadanud. Kiikasin
ole öla tagasi — no muidugi, jälle imevärk. Sadula taha, otse
hobuse selga oli äkki mänd kasvanud ja veel nii kõrge, et toe-
tus okstega vastu taevast. Vaatasin ammuli sui seda ilma-
met, olin keeletu, pilgutasin mitu korda silmi, vaikisin ja lai-
utasin käsi. Kuidas see juhtus — polnud õrna aimugi. Püüdsin
juurtega välja kiskuda ja hobuse seljast maha visata,
aga jõudu jäi napiks. Oleksin võinud ta kirvega maha raiuda,
kuid leidsin vöö vahelt vaid kirvevarre, terast oli järele jää-
nud ainult vormitu rauaklomp. Kirves oli üles sulanud selle-
ama tule kuumusest, mille ma olin järvel ise süüdanud. Küll
mul, võllaroal, ikka vedas: raud sulas tules üles, ise aga jäin
kirveks! Aga käed rüpes istuda polnud mingit mõtet. Ajavii-
ks hakkasin puu otsa ronima, vinnasin ennast mööda oksi
juure vaevaga üles latva, ja olingi taevas. Kuidas inimesed ka
püüdsid, polnud enne mind veel küll vist keegi elusalt
taevasse pääsenud. Ja mitte unes, vaid ilmsi. Istusin pil-
veservale, lasksin jalad rippu ja tõmbasin hinge tagasi, siis
istusin mõned sammud, kogusin veidi julgust ja tümpsisin jal-
gadega vastu taevakummi — polnud viga, see kandis mind
kenasti. Ma polnud osanud uneski aimata, missugune võib

olla taevalaotus, nüüd aga avanes selline võimalus! Ja nii ma
kiirustasingi sealset elu tundma õppima.

Jõudsin vaid veidi maad edasi lipata, kui kohtasingi esimesi
taevaelanikke. Pööramata mulle tähelepanu, võitles põdra
suurune kärbes hiiglasliku kaameli mõõtu rändtirtsuga. Hiig-
lased taplesid raevukalt, söötsid maruhoona teineteise kal-
lale, sisistasid ja hammustasid. Vaatasin seda võitlust pealt ja
muhelesin endamisi, tõmbusin eemale ja jäin ootama, millega
lööming lõpeb. Las kaklevad, kui neil mingi kana kitkuda on.

Peagi olid nad surmani väsinud, liigutasid vaid vaevu jalgu
ja sumisesid tigidalt. Siis panin kärbsele päitsed pähe, ränd-
tirtsule aga sadula selga — mul oli ükskõik, rakenda ette vits
või piits, peaasi, et edasi viiks, — ning ratsutasin taevaelani-
kele külla.

Elasid siin ja veeretasid päevi surma poole muldvana taat
ja tema raukväeti eit. Majaõu oli neil täiesti raamas, ei lei-
dunud seal isegi puuhalukest tulehakatiseks, tares polnud
midagi, mille peale istuda või kuhu pikali heita, kõik oli vana-
dusest koost lagunenu.

Astusin tuppä ja ütlesin kohe lävelt valjusti:

«Võtke sugulane vastu.»

Vanakesed võpatasid ja hakkasid hambutu suuga midagi
pobisema. Aga sugulane on sugulane, paluti mind siis sisse
istuda ja juhatati tare aukülaliste nurka. Piduliku sündmuse
puhul löödi maha hiiglakärbes, keedeti ära ja toodi lauale.
Algul sattusin segadusse, jäin vakka, kuid kõht nõudis oma,
pealegi ei kõlvanud külas olles nina kirtsutada. Tõmbasin roa,
mis mu ette oli pandud, lähemale, asusin arglikult toidu kal-
lale ja polnud ma veel ribikondistki jagu saanud, kui mul
kõht juba täis oli. See-eest helpisin sisse tervelt kolm kausi-
täit puljongit. Siis tegin taadile ja eidele kostitamise eest kum-
marduse, võtsin jalad lahti, ütlesin pererahvale, et pikutan
veidi, ise aga jäin nii raskelt magama, et põõnasin ühtejõrgu
kolm aastat ja kolm kuud. Kui üles ärkasin, läks mul meel
nukraks, tundsid suurt koduigatsust: egas muidu öelda, et
võõrsil ulub koergi igavusest.

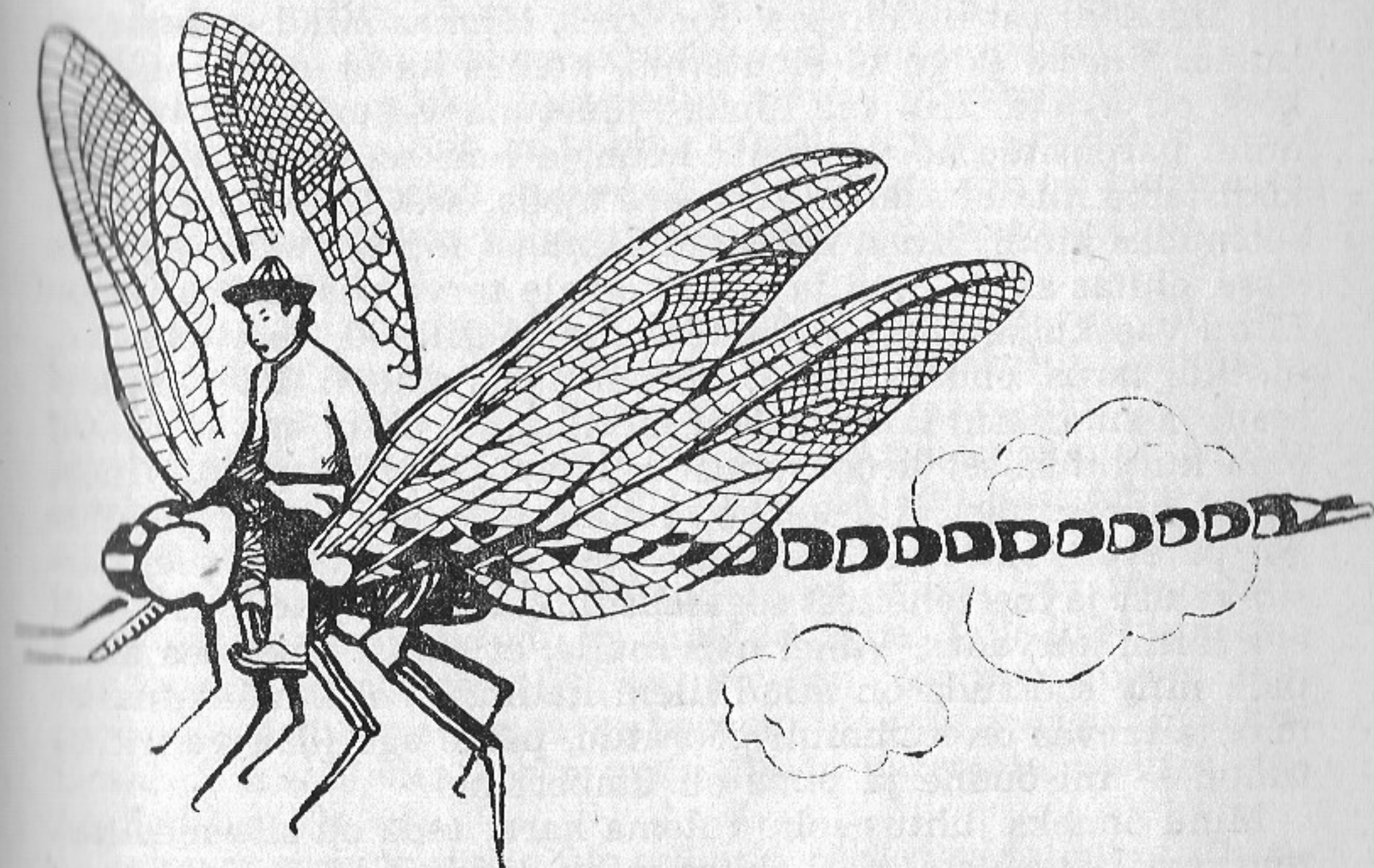
Läksin õue, sealt leidsin eest kärvanud rändtirtsu ja kuiva-

nud kärkse, mõlemad nii, nagu ma nad õuele olin jätanud — ühel sadul seljas, teisel päitsed peas. Tuli välja, et ka taeva-asukad ei ela igavesti. Aga kuidas nüüd maa peale tagasi saada? Mõtlesin-nuputasin ja asusin asja kallale. Nülgisin tol-
lelt samalt kärbselt naha maha, punusin sellest kümme-kond
nöörijuppi, sidusin need tugevate sõlmedega kokku ja lasksin
taevast alla. Mulle näis, et nööri ulatub maapinnani. Haarasin
sellest kinni ja hakkasin nagu ämblik alla ronima, klammer-
dudes ka jalgadega nööri külge, et mitte liiga ruttu ära väsida.
Poolel teel tõmbasin hinge.

Nähtavasti kõlkusin veel üsna kõrgel, sest taevalaotus mu-
ümber oli tähti täis. Mõned neist kukkusid vilkudes alla ja
kadusid jäljetult; teised kihutasid külmalt sirades ülepeakaela
mööda. Ent tähed vilkuvad päris lähedal, neid võis erilise vae-
vata isegi suuga kinni püüda. Kui nälg hakkas kõhtu näpis-
tama, püüdsingi ühe tähe kinni ja pistsin suhu. Vaevalt jõud-
sin ta alla neelata, kui oleksin peaaegu silmad pahempidi aja-
nud. Suu võttis külmaks, pakane tungis üdini, sisikonnast aga
läis läbi tulejutt. Eks täht juhtunud olema hoopis saja aasta
est tardunud jäätükike. Aegamisi toibusin, eluvaim tuli
tagasi, ja kogunud jõudu, hakkasin jälle alla laskuma, kuid oh-
hädä! — nööri lõppes ära ja ma jäin selle otsa rippuma, aga
maake maa oli veel väga kaugel. Noh nii, mõtlesin ma, sur-
matund on kätte jõudnud, siin, keset inimtühja taevast,
tulebki mul nüüd elu jätta.

Hoidsin nööri kinni, käed vajusid omaenda raskuse all
rippu, jalge all polnud mingit tuge, kõlkusin õhus ja kiikusin
taevade kaupa edasi-tagasi. Kui tuli tugevam tuuleil, lenda-
sin tagasi pilvede taha, nii et hinge võttis kinni. Nii möödu-
sid nädalad üksinduses, ning ma ei näinud ühtki hingelist.
Pikkamööda sai jõud otsa, nukrus pugest hinge, igatsus vaevas.
Hoidsin viimase jõuraasuga nööri kinni, sest kui siisuguselt
kõrguselt alla sadada, ei korja enam kontegi kokku.

Kuumad päikesekiired kõrvetasid ja kurnasid mind, külmad
tuuled puhusid luust ja lihast läbi, mina aga rippusin mee-
heitliku kangekaelsusega edasi, kuigi teadsin, et varem või hil-
jem tuleb lõpp, aga ma punnisin kõigest hoolimata vastu: kui

surm mind võtab, siis mitte enne, kui on kadunud viimne loo-
tus.

Rippusin niiviisi umbes pool aastat, ja minu kannatused
said tasutud. Ükskord lendas minust kiili seljas mööda taeva-
elanike poeg, kergemeelne noormees nimega Daša. Ta oli pur-
jus ja ei taibanud ega pannud tähele, et on ära eksinud, mis-
tõttu takerdus minu nööri sisse ja sadas ehmatusest nagu kott
alla. Jõudsin tookord taevapoja kiili kinni püüda, istusin ise
tema turjale, ohkasin kergendunult ja lendasin maa poole.

Kuid minu võidurõõm oli üürike, ootamatu õnn osutus
muutlikuks kui tuul. Äkki tõkestasid meie teed valged tihedad
pilved. Vaevalt sain neist välja, kui kusagilt uhkas mulle vastu
jäist tuult ja karedat külma. Kõva pakase käes tardus kiil
silmapilkselt, tema haprad tiivakesed vajusid rippu, ning
muutunud jäätükiks, vuhises ta kivina alla. Ja koos temaga
lartsatasin ka mina taigamändide oksil murdes otse sohu, vaju-

sin õlgadeni rabamülkasse. Soo imes, tõmbas mind endasse, ja kuidas ma ka jalgu ei siputanud, kuidas ka ei rabelenud — kõik oli asjata. Kui ma lõpuks jõuetuna vagusi jäin, hüppas minu paremasse kõrva vastik konn ja hakkas seal käppadega kõdistama. Ma ei saanud teda ära ajada, sest ka mu käed olid soomudas kinni. Konn aga seadis ennast mu kõrvas mugavalt sisse, ehitas sinna pesa ja soetas oma terve pesakonna poegi. Minu vasakusse kõrva asusid elama mesilased, meisterdasid, otsekui tarus, endale kärjed, moodustasid sülemi. Päeval pini-
sesid ja sumisesid lakkamatult mesilinnud, öhtul aga alustasid oma kurguhäälset krooksumist konnapojad. Niisugusest metsikust kontserdist jäid kõrvad lukku, pea läks paiste ja huu-
gas pidevalt. Kaotasin arvestuse päevade ja nädalate üle, läk-
sin valust ja meeleheitest segaseks ning ei eristanud enam kodi-
ga lärmi kõrvides. Vahel näis mulle, et ripun juba, pea alas-
pidi, ning soomuda on mind üleni katnud. Vahel viirastus, et
maa ja taevas on kummuli pööratud, päike aga jäädavalt kus-
tunud — nii õudne ja pime oli ümberringi.

Minu õnneks juhtus sohu tulema karu: teda oli siia meelita-
nud mesilastesülem. Ta hakkas minu vasakut kõrva lakkuma,
meega maiustama. Lakkus kõrva, nügis ja kõigutas mind ning
püüdis mul pikkamööda ühe käe vabaks saada. Konnad, kes
sagid esimest korda nii lähedalt taigaperemeest, ehmusid, läk-
sid ähmi täis, pistsid kohutava koorina krooksuma ja hüppa-
sid kõrvast vette, nii et pritsmed lendasid. Mesikäpp jahmus
sellest lärmist, arvas, et teda loobitakse kividega, kargas
emale ja laskis kähku jalga. Kuigi karu saba oli lühike, jõud-
ma sellest kinni haarata ning mesikäpp tiris mu mädasoost
välja. Poleks karu sohu meega maiustama tulnud ja konnapo-
jad äikesemürinast valjemat lärmi tõstnud, oleksin selles met-
sikus taigakolkas otsa saanud; tolles soomülkas mädanenud.
Nüüd aga seisin jälle, elus ja terve, emakese maa kindlal pin-
nal.

Läksin taas otsima oma hobust, meie kolme silmaga kaame-
limära ja selle varssa. Kui jõudsin kohani, kuhu ma nad too-
kord olid jätnud, hüüatasin rõõmsalt ja hakkasin kätega veh-
kema: õnn on mind alati saatnud. Minu ustav ratsu krõmpsu-

tas haljast rohtu, tema seljas polnud enam mingit mändi,
hobuse kõrval aga mäletsesid kolme silmaga kaamelimära ja
kaamelivarss — kõik kenasti elus, terved ja rammusad, oota-
sid mind. Kuni ma sadularihma pingutasin ja sadulat kohen-
dasin, seisis mu ratsu kuulekalt paigal, aga niipea kui ma ta
selga istusin, hakkas kohe uhkelt jalgu pilduma, valmis taas
edasi kappama.

Sel päeval olin vist küll õnnega koos, sest sattusin jälle tol-
lesama järve manu, kus ma olin kunagi tulekahju korralda-
nud. Tõsi, aja jooksul oli järv peaaegu ära kuivanud, sellest oli
järele jäänud vaid porilomp. Tuli oli juba kustunud, ainult
sööed hõõgusid veel. Osa parte ja hanesid olid juba ammu jär-
vevees ära keenud, teine osa aga küpses sütel. Nii olgi mu
unistus kingitustest täide läinud, nüüd võisin ma tõepoolest
koju viia nii keedetud kui ka praetud linde. Jälle korjasin kal-
list kraami kokku niipalju kui suutsin, toppisin uuesti koti
parte täis, ladusin selga terve koorma hanesid, ise istusin sadu-
lasse, ja lennutades konte vasakule ja paremale, lasksin lin-
nuliha hea maitsta.

Ratsutasin, kiirustasin üle mägede, läbi orgude, minu rikka-
likust saagist aga levis kaugele üle kogu taiga lihalõhna. Mets-
loomad ajasid koonud taeva poole, haistes maiusrooga, ning
asusid mind jälitama. Rebane hiilis salamahti ligi, sibas mu
kannul, limpsas keelt ja hõõritas kohevat saba. Hunt tuli kohe
avalikult peale ja paljastas oma röövlihambad otse minu ratsu
nina all. Ka hallivatimees vehkis kannatamatult sabaga, lak-
sutas tohutuid kihvu, valmis iga hetk ükskõik kellele kõrri
kargama. Metsloomi peljates surusid kaamelimära ja kaameli-
varss ennast mulle külje alla, kohutavate kihvade kartuses
ajas mu ratsu pea selga ja pööritas silmi, kord tõusis tagajal-
gadele, kord kargas võpatades kõrvale.

Kiskjad ajasid mul hinge täis ja ma hakkasin neid nuudiga
eemale peletama, kuid nad pugesisid vaid veidi kaugemale ja
olid sedamaid jälle platsis. Noh, hüva, mõtlesin ma, kel saba,
see liputab, kel pea, see nuputab. Ega ilmaasjata öelda, et osa-
vale kütile jookseb saak ise ette. Tõmbasin hobusesabast välja
kimbu jõhve, punusin neist silmused, sidusid igaühe külge

söödaks tüki liha ja hakkasin kiskjaid lähemale meelitama. Silmused seadsin ühtaegu üles nii ette kui taha. Lihalõhnast segased loomad ei osanud tüssamist oodata, läksid minu peibutise õnge ja neelasid söödad alla. Seda hetke ma juba maha ei maganud, tõmbasin kähku silmused kokku ja sikutasin nad kõvemini kinni. Nii olid hunt ja rebane mul peos, ja et loomad plehku ei paneks, sidusin nad sabapidi tugeva sõlmega kokku. Ajasin hobust edasi, nähvasin nuudiga kord hunti, kord rebast. Loomad kiunusid, ulusid, väänlesid kui maod. Lõin neid kõvemini, nemad aga karglesid ja vingerdasid veelgi ägedamalt. Nii kaua nad keerlesid ja pöörlesid, kuni lõpuks ikkagi lahti rabelesid ja noolest kiiremini plehku panid, nägin vaid nende lahjasid verilihal küljekonte puude vahel vilksatamas.

Nüüd ei läinud mul silmuseid enam tarvis ja ma oleksin need peaaegu minema visanud, kuid mõtlesin ümber, otsustasin neist nööri punuda, ehk kulub veel kunagi marjaks ära. Ent silmustest leidsin ma oma üllatuseks kaks nahka: ühe punase — rebase oma, teise halli — hundi jao. Näe hädavareid! Panid plehku, ja veel ihualasti, jättes maha oma kohevad kasukad. Ilma lillegi liigutamata võisin nüüd koju viia uued mütsid. Selle rõõmuga jõudsingi lõpuks isamajja, astusin üle läve ja jagasin kingitused välja: vanemale vennale andsin halli maha, keskmisele — rebase koheva kasuka, hanede ja partiidega aga kostitasin naabreid, kutsusin nad ühisele söömapeole. Naabrid olid vaimustuses, vennad õnnelikud, mina aga olin samuti endaga rahul ja heitsin puhkama.

Kui olin end korralikult välja maganud ja üles tõusin, tuli mulle jälle tegutsemiskihk peale. Tahtsin metsloomad, kes olid nii kavalalt minu käest minema lipsanud, ikkagi kinni püüda. Soovile on raskem vastu seista kui sundusele, tuli tahtmine, ja ma asusingi teele. Mööda veriseid jälgi, mis olid rebasest ja hundist maha jäänud, jõudsingi loomade koopani. Sealt aga kargasid mulle vihaselt hambaid näidates ja mõirates vastu kaks kiskjat. Metsik raev oli nad otse minu silme all muutnud juba lõviks ja tiigriks.

Mul oli käes ainult piits, seepärast võtsin hoogu, lasksin kuuldavale sõjakisa ja äigasin neile täie jõuga vastu koonusid.

Loomad kiunatasid valu pärast ja panid ummisjalu punuma, mina neile järele, nemad aga silkasid veelgi kiiremini eest ära. Mina lippasin kõigest väest, tormasin neile järele, oleksin nad juba peaaegu kätte saanud, kuid lõvi ja tiiger pagesid teie jurtasse, vanaisa. Ega te neid ei näinud?»

«Ei.»

«Siis vaadake koiku alla, küllap nad on seal. Kummarduge, ma näen nelja kiskjasilma. Vanaisa, seal on lõvi ja tiiger!»

«Kus, kus?!» karjatas äkki jõukas Dargai, võpatas, vajus hirmust kõssi ja haaras kirve järele.

Sugulasteta Nehõte puhkes südamest naerma, lõi rõõmu pärast käsi kokku:

«Ah-aa! Lõid araks, jõukas Dargai? Mitte välk ei löönud sisse, vaid mina tüssasin teid. Uskuge või ei, aga pea kaotamine toob hukatust ka kõige vägevamale.

Ka teie läksite minu õnge, jäite minu luiskelugusid kuulama ja uskusite neid — tähendab, et te kaotasite kihlveo. Andke mulle tuletukk ja pudulojused. Niisugune oli meie kokkulepe.»

Ning väikemees võttis jõuka Dargai jurtast tule, ajas õuelt ära kõik kariloomad ja läks oma vendade juurde tagasi. Sellest ajast elasid nad õnnelikult ning võtsid alati ja kõiges kuulda oma noorema venna Nehõte nõuandeid.

Sisukord

Bavasan Abidujev. Nahkhiir	5
Bavasan Abidujev. Koolmeister Murr	7
Bavasan Abidujev. Jõumees Kõuts	11
Apollon Šadajev. Kolm uljaspead, kolm tarkpead	14
Apollon Šadajev. Karu vembud	24
Apollon Šadajev. Miks kukk hommikuti kireb?	47
Apollon Šadajev. Väike Vägilane	51
Apollon Šadajev. Budamšu	64
Hotsa Hamsarajev. Lustakad lusiskelood	83

63 Kolm uljaspead, kolm tarkpead: Valimik burjaadi muinasjutte. —
Tln.: Eesti Raamat, 1981. — 104 lk., ill.

Kogumik sisaldab burjaadi muinasjutte, mida on töödelnud burjaadi kirjanduse rajaja
Hotsa Namsarajev, tuntud luuletaja Bavasan Abidujev ja rahvaluulekoguja Apollon Sadajev.

70802—436 194—81
M901(16)—81

4803010200

84.3Sib

Nooremale koolleale. ТРИ МОЛОДЦА, ТРИ МУДРЕЦА. Сборник бурятских сказок. На эстонском
языке. Перевод с русского Маргус Веанес. Художник-иллюстратор Вяйно Тыниссон. Таллин,
изд-во «Ээсти раамат». Тоimetaja A. Simsel. Kunstiline toimetaja H. Tikand. Tehniline toimetaja
Krebsteln. Korrektor O. Rattur. ИБ № 3084. Laduda antud 30. 03. 81. Trükkida antud 06. 08. 81.
Raamat 70×90/16. Trükipaber nr. 1. Kiri: žurnalnaja. Kõrgtrükk. Trükipoognaid 6,5. Tingtrükipoog-
id 7,01. Tingvärvitõmmiseid 8,06. Arvestuspoognaid 5,03 Trüklarv 60 000. Tellimus nr. 1236. Hind
1 kop. Kirjastus «Eesti Raamat», 200090, Tallinn, Pärnu mnt. 10. Hans Heidemanni nim. trükikoda,
2400, Tartu, Olikooli 17/19. III.